

Het wederzyds huwelyks bedrog : blyspel

<https://hdl.handle.net/1874/234032>

Prijs 30 G...

KLASSIEK

LETTERKUNDIG

PANTHÉON.

ET WEDERZYDS HUWELYKS-BEDROG.

PLIJSPEL

DOOR

ANGENDIJK

toegelicht

DOOR

Dr. F. A. STOETT.

mm 10504

~~INSTITUUT DE VOOYS
VOOR NEDERLANDSE TAAL-
EN LETTERKUNDE AAN DE
RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT~~

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

0333 7676

gic
voor Nederlandsche Taal-
en Letterkunde aan de
Rijksuniversiteit te Utrecht
ACA 26
HET WEDERZYDS

HUWELYKS BEDROG.

U. B. UTRECHT
ACA 26
BLYSPEL 3652

DOOR

P. LANGENDYK

toegelicht

DOOR

Dr. F. A. STOETT.

— —
ZUTPHEN.
W. J. THIEME & Cie.

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT.

(ed
na 1892)

Er bestaan van dit blijspel vier uitgaven, die door Langendyk zelf bezorgd zijn, namelijk:

- A. Het | wederzyds | huwelyks bedrog. | Blyspél. | door | Pr. Langendyk [vignet met de spreuk *turbant sæd extollunt*] Te Amsteldam | By Hendrik van de Gaete, Boekverkoper, op den hoek van de Warmoes-straat en den Vygendam 1714. kl. 8o.
- B. Het | wederzyds | huwelyks bedrog. | Blyspél. | door | Pr. Langendyk | *De laatste druk* | door den Dichter van veele drukfouten gezuiverd. [ander vignet met de spreuk *vigilanter et quieté*] Te Amsteldam | By Joannes Oosterwyk, Boekverkoper op den Dam 1720. kl. 8o.
- C. Pr. Langendyks | Gedichten | Tweede Deel [ander vignet met de spreuk *vincent perseveranter scandendo*] t' Amsteldam, | By de Wed: van B. Visscher, Boekverkoopster in de Dirk van Hasselt-steeg, 1721.
- D. Het | wederzyds | huwelyks bedrog. | Blyspél. | door | Pr. Langendyk. [ander vignet, een bijenkorf met het onderschrift *De Byen storten hier het eelste dat zy Leezen | om de Oude stok te voen en de Ouderloze Weezen.*] Te Amsteldam, | By Izaak Duim, Boekverkooper op den hoek van den Voorburgwal en St. steeg, 1754. *Met Privilegie.*

Latere drukken zijn van $\pm$ 1760, herdruk van C, 1795, herdruk v. D, 1829, herdruk v. C, 1859, herdruk v. C en 1890, herdruk v. B. ¹⁾

Daar Langendyk zelf in de voorrede van den eersten druk zegt „de drukfouten, hier en daar ingesloopen, eisch ik geen verschooning voor; dewyl ik my zelven daar over niet kan verschoonen; hebbende de proeven te haastig nage-

1) De in den Catalogus der Maatschappij v. Nederl. Taal- en Letterk. opgegeven druk van $\pm$ 1840 is die van 1829.

zien in een tyd dat ik nutter bezigheden had, is die druk niet aan deze uitgave ten grondslag gelegd, en is hiervoor genomen de tweede druk (B). Aan den voet der bladzijde zijn de varianten vermeld der drie andere uitgaven.

In *Elzevier's Geillustreerd Maandschrift*, 1sten jaargang, is door Dr. J. ten Brink als bron der intrigue aangewezen een prozaroman, getiteld: *Vermakelyke Vryagie van den kaalen Utrechtsen Edelman, en de niet hebbende Geldersche Juffer, met de Overijsselse Broodzoekende Kamenier en den armen Franschen Lakey. Haar trotse, en belagchelyke Vryagie, door een wederzytse hoop van een ryk huwelyk aan malkander te doen: de listen van malkander te bedriegen van hen in 't werk gesteld: en hun adelyke trouw daarop gevolgt. Tot dat ze eindelyk na 't pleegen van veel bedriegeryen, uit dit land naar Parys vertrekken; daar ze met aardige vonden en listen hun staat trachten staande te houden. Zynde een ware geschiedenis nu onlangs voorgevallen. Door den zelve in druk uitgegeeven en met kopere Platen verciert, By Timotheus ten Hoorn, Boekverkooper in de Nes in 't Zinnebeeld, 1698.*

Eene aesthetisch-critische beschouwing van het stuk kan men vinden in Dr. C. H. Ph. Meyer's proefschrift *Pieter Langendijk, zijn leven en werken*, bl. 208—231; bij F. Z. Mehler, *Pieter Langendijk*, Culemborg, Blom en Olivierse, 1892 (overgedrukt uit Noord en Zuid XIV), en bij Dr. J. te Winkel in de *Zwolsche Herdrukken* V, bl. V—XIX.

HET
WEDERZYDS
HUWELYKS BEDROG.
BLYSPÉL,

DOOR

PR. LANGENDYK.

De laatste druk

door den Dichter van veele drukfouten gezuiverd.

[Vignet, J. WANDELAAR inv. et fecit,
met de spreuk: Vigilanter et quiete.]

Te AMSTELDAM,
By JOANNES OOSTERWYK, Boekverkoper op den
Dam 1720.

OPDRACHT,

AAN DEN HEERE

GOVERT VAN MATER.¹

Beroemde jong'ling, die in uwe lentejaaren
De letterwysheid volgt in 't Duitsch, Latyn, en Fransch,
Waardoor uw braave² naam met eenen schoonen glans
Zal blinken nâa³ waardy, ter eere van het Spaaren⁴.

5 Het zy uw Kruisgezang op 't roeren uwer snaaren
Den geest van de aard verheft, tot aan des hemels trans;
Het zy uw Herdersfluit de reiën leid ten dans,
Of dat g'een Treurtoon zingt; u passen Dafnes blâren⁵.

Dit Huwelyks-bedrog ziet andermaal het licht,
10 Dat kenners heeft gesmaakt, en niemants oor ontsticht
Door snoode boertery of vuile onkuische reden.

Tooneeldicht jukt⁶ somtyds; maar ze is een reine maagd.
Bescherm de Nimf, myn Vriend; indien zy u behaagt
Zal zy te moediger op Aemstels schouwburg treden.

PIETER LANGENDYK.

Deze opdracht komt nog niet in A, maar wel in B, C en D voor.

1 uwe C we; 12 tooneeldicht D tooneelkunst.

1) Zie de aantekeningen. 2) goed, schoon. 3) naar. 4) Haarlem. 5) lauwerbladen. Zie de aant. 6) schertst.

VOORREDE.

Zie hier myn spel genaamd *Het wederzyds Huwelyks-bedrog* ten tweedemaal in 't licht, van veele drukfeilen gezuiverd. Boven al zyn de geslachten der naamwoorden naauwkeuriger waargenomen. Indien 'er evenwel hier of daar iets mochte mis gezien zyn, verzoek ik wel den Leezer hetzelfde te verbeteren. Ik tel my niet onder die Dichters welke waanen dat men hunne vaerzen voor orakels moet houden, als quamenze uit den dryvoet van Apol¹; neen ik hoor gaern het oordeel van alle kunstkenners. Maar hoe schaars zyn die heden te vinden! zwermen van Vaerzemaakers, die met een ydel gesnor², en woorden

Deze voorrede vindt men ook in C, doch het begin verschilt, namelijk: „Voorbericht. Korts quam myn spel genaamd *het Wederzyds Huwelyks-bedrog* ten tweedemaal in 't licht, van veele drukfeilen gezuiverd. Boven al zyn de geslachten der naamwoorden naauwkeuriger waargenomen, het welk men in deezen derden druk meede zo zal vinden. Indien 'er," enz.

A heeft de volgende voorrede:

„Aan den Leezer. Zie hier myn derde Tooneelspel in het licht, behelzende eene stoffe die volgens myn oordeel niet onbehaaglyk op het Nederlands Tooneel zal weezen: want wy beschimpen gebreken in dit Spel, die van openhartige Hollanders altyd verfoeid zyn, naamelyk; de verwaandheid, hovaerdy, en 't bedrog, die in deezen Lande, naar het schynd, door de vreemdelingen gebracht zyn: want de eenvoudigheid, zedigheid en oprechtheid onzer Voorouderen, is van oudsher vermaard, ja van hunne grootste Vyanden gepreezen. Ik vlei my dan, dat wy in deezen het oogwit van een Blyspel voldaan hebben: te meer om dat

1) Men herinnere zich, dat in den tempel van Apollo te Delphi de priesteres Pythia op een gouden drievoet zat en in vlagen van geestverrukking de godspraak verkondigde. 2) onzinnige praat, geleuter; *Nal. Wab.* IV, 1769.

van een halven vaam ¹ den zangberg ² verveelen, komen genoeg te voorschyn, en vertoonen de waereld wat ze zyn, naamelyk zotten; vitters die de zaaken over 't hoofd zien, en aan de woorden knabbelen zyn 'er ook geen gebrek; maar mannen die der Nederduitsche ³ taal kundig, de tooneeldichtkunst zelf luister byzetten zyn 'er, helaas! weinige over. Boven al schynt het blyspél den geest te geeven, verdrukt door een menigte historiespelen, weinig dienende tot verbétering der zeden, 't welk de grootste eigenschap is, die het tooneel luister byzet. Hoe weinig Dichters trachten het voetspoor van de voortreffelyke mannen naa te volgen, die de gierigaarts, verwaanden, zotte Doktooren, beursschraapende Advokaaten, jaloersche knorrepotten, schynheilige bedriegers, losse minnaars, en minnaressen, koppige dwarsdryfsters, zwetende pofhanzen ⁴, doorsleepen vleijers, domme boeren, geestige knechts, nydige buurlieden, raazende geleerden, malle poëten, en meer andere eigenschappen, zo leevendig ten tooneele gevoerd hebben, dat hunnen naam lang door de nakome-

wy met deeze gebreken te hekelen, niemand in 't bezonder (onzes wetens) hebben gequetst.

Wat de schikking van het Spél aangaat, hier in onderwerpen wy ons aan het keurig oordeel van ongeveinsde liefhebbers der Tooneel Poëzy, en verzoeken, dat zy onze mislagen verschoonen, die ligt in een Eigenvinding kunnen begaan worden. De drukfouten, hier en daar ingesloopen, eisch ik geen verschooning voor; dewyl ik my zelven daar over niet kan verschoonen; hebbende de proeven te haastig nagezien, in een tyd dat ik nutter bezigheden had. Maar ik troost my dat 'er geen in zyn die de wezentlykheid van het Spél kunnen quaad maaken. Ondertusschen kunnen de drekvliegen van Parnas (quaadaardige en nydige vitters) zich met die drukfouten vermaaken, zy moeten toch een versnaaperingetje hebben.

Verwacht in 't kort den derden Druk van myn Blyspél *Don Quichot, op de Bruiloft van Kamacho*. Verbeterd, door tusschenvoegingen van verscheidene Tooneelen.

Vaar wel. P. L."

1) Horatius spreekt in zijne Ars Poëtica van *verba sesquipedalia*, woorden, anderhalven voet lang. 2), de Helicon in Boiotië, waar de Muzen woonden. 3) Nederlandsch (vgl. thans nog de *Nederduitsch* Hervormde Kerk). 4) bluffers, opsnijers, pochers.

lingen zal geroemd worden. Sommige willen Vrankryk de eere toeschryven dat Molière ons eerst de oogen geopent heeft, in 't verbeelden ¹ van de aartgebreken der menschen: maar zy zyn verdoold; Holland heeft den roem, dat de doorluchtige Drost Pieter Kornelisz: Hoofd een een spel van dat slag dichtte, naamelyk: Warenar met de pot, en de Geestige Bredero zynen Spaanschen Brabander, die welhaast gevolgd wierden van verscheidene onzer landgenooten. Wel is waar dat de schikking dezer spelen in dezen tyd gebreklyk is: maar de natuur hunner Personaadjen wykt nergens van haar Eigenschap, noch doet zulke buitenspoorige sprongen als men in Molière vind. Ik breng dit niet by om dien Dichter te verachten, geenzins; wy houden hem in waardy, en geeven hem gaern de eer dat hy de grootste blyspéldichter zyner eeuw is geweest. Onze Poeëten zullen hem niet licht op zyde komen, ten zy dat ze de romansche verbeeldingen ² verlaaten, en de kentékenen (Characters) der ondeugden op zyn spoor gade slaande, met kunst op 't tooneel bespotlyk maaken; waar toe hen geene eigen vindingen noch vertaalingen ten voorbeeld ontbreken. De Franschen geeven onzen

Het Voorbericht voor D luidt:

„Dit blyspél, het *Wederzyds Huwelyksbedrog*, quam veertig jaaren geleden, naamelyk in den jaare 1714 de eerstemaal in het licht, en is tot heden, gelyk alle myne tooneelstukken, op den Amsterdamschen Schouwburg vertoond.

Ik heb het recht, om dezelve in *Quarto* by elkander te laten drukken, altoos aan my behouden; om dat ik voorgenomen had alle myne dichtwerken te verzamelen, en in dat *Formaat* uit te geeven; gelyk geschied is. Hierdoor is het veroorzaakt dat sommige myner speelen zonder *Privilegie* gespeeld en gedrukt zyn: maar by gelegenheid deezes herdruks, is by verdrag vastgesteld, tussen de E. E. Heeren Regenten des Amsterdamschen Schouwburgs, en J. Bosch, boekverkooper te Haerlem, dat hy het recht zal hebben, om alle myne tooneelstukken in *Quarto Formaat* by myne dichtkundige werken te drukken, schoon de zelve met de *Privilegie* van den Schouwburg zyn uitgegeeven, en dat zy ook

1) in beeld brengen, voorstellen. 2) voorstellingen zooals zij in romans worden aangetroffen, overdreven, onjuist.

Landaert de eer, dat zy in boertige vaerzen (Burlesque) voor onze dichters moeten zwichten, en ook in hoogdraavenheid ¹ der heldendichten, gelyk in 't *Journal Littéraire* opentlyk is te boek geslagen ². Wat zou den Nederlander dan beletten om hen in 't blyspél, ja ook in het treurspél te boven te streeven, indien men in het eerste de ongebondenheid, en in 't laatste de hoogdraavenheid wat maa-tigde, misgaders de onkuische uitdrukkingen, en snorke-ryen ³ verbandde, die niemand dan het graeuw, en de losbollen kunnen behaagen. Het Treurspél begint gelukkiger te worden. Ik zal de braave Dichters niet noemen die 'er een grooten stap in gedaan hebben, en moedig voortgaan ten luister van den Hollandschen naam: zy maaken zig zelf genoeg bekend. Wat in dit blyspél is ten wege gebracht ⁴, laat ik aan het oordeel der kunstverstandigen. Lees, en aanschouw het, tot leering, en verfoejing van een gebrek dat al te veel by onzen Landaart is ingekro-pen, naamelyk: kaal en groots te zyn, en het laatste door bedrog staande te houden.

Vaar wel.

voortaan, alle ten dienst en voordeel van den Schouwburg, met *Privi-legie* in *Octavo* Formaat gedrukt, zullen uitgegeeven worden, zonder dat de voorsz. J. Bosch zal vermogen de zelve in *Octavo* te drukken.

Aldus komt dit blyspél de eerstemaal met *Privi'egie* in het licht. Ik heb het opnieuw nagezien: maar geen verandering daarin gemaakt, of behoeven te maaken; also in het zelve van naauwkeurige liefhebbers geen misslagen gevonden zyn, van dat gewicht, dat 'er eenige verande-ring in zoude nodig zyn. Alleen heb ik dit spél van letterfouten, die in den eersten druk geslopen waaren, trachten te zuiveren.

Haerlem den 24. in Febr. 1754.

P. L.

1) verhevenheid. 2) te boek gesteld; *Ndl. Wdb.* III, 98. 3) opsnijerij, slufferij. 4) wat ik hier bereikt, gepresteerd heb.

VERTOONERS.

LODEWYK, *een Edelman, Minnaar van Charlotte.*
JAN, *een verloopen' Soldaat, Vriend van Lodewyk.*
Een WAARD.
CHARLOTTE, *Een Adelyke Juffer.*
KLAAR, *Meid van Konstance en Charlotte.*
Een BODE.
KONSTANCE, *Moeder van Charlotte.*
HANS, *Vryër van Klaar.* } *Lakeijen.*
FOP, *Broeder van Klaar.* }
KAREL, *een Kapitein, zoon van Konstance.*
HENDRIK, *een Winkelier.*
JORIS, *een Kleërmaaker.*
SOFY, *Vrouw van Karel.*

ZWYGERS.

Een Knecht van den WAARD.
Twee Lakeijen van KAREL.
Twee of drie Lakeijen van LODEWYK en JAN.
Een KRUIER.

De eerste en derde Tooneelen vertoonen een' Straat, voor de huizen van Konstance en den Waard, die tegens malkander overstaan; de tweede, vierde en vyfde Tooneelen eene Kamer, in het huis van Konstance, te Utrecht.

De geschiedenis begint voor den Middag, en eindigt des Avonds ten negen uren.

H E T
W E D E R Z Y D S
H U W E L Y K S B E D R O G.

B L Y S P É L.

E E R S T E B E D R Y F.

E E R S T E T O O N E E L.

L O D E W Y K , J A N .

Jan. Myn heer, hoe langen tyd zal nog dit wand'len duuren?

Ik bid verander: want de malle vieze ¹ kuuren

Zyn nergens nut toe, en je maakt my schier ontzind ².

Lod. 'k Zal zoeken, Jan, zo lang tot ik haar wooning vind.

5 *Jan.* Wiens ³ wooning zoekje? *Lod.* Jan, durf ik 't u wel
vertrouwen?

Jan. Ik ben een kaerel die een ding kan by my houwen,

En zwygen als een mof, daar kan je vast op gaan ⁴.

Zeg vry wien dat je zoekt. *Lod.* Ach! Jan! de Malibaan....

Jan. De Malibaan? hei hei! myn heer, wat moogje praten!

1) grillig; zie *Krelis Loucen*, vs. 693; *De Zwetser*, vs. 154. 2) waan-
nig. 3) Het vragend voornaamwoord had oorspronkelijk denzelfden
orm voor het mannelijk en vrouwelijk geslacht, zoodat *wiens* wel op het
oorafgaande *haar* betrekking kan hebben, zonder foutief te zijn. 4) ver-
ouwen.

- 10 Zoek jy de Malibaan? en hebben we al de straaten
Van Utrecht daarom zo doorkruist? zoek dan niet meer.
Is jou geboorte plaats dan zo veranderd, heer?
Dat jy de Malibaan, en je eigen huis moet zoeken?
Lod. Ach! Jan, de Malibaan! *Jan.* Ja wel, ik zou schier ¹
vloeken.
15. Ach! Jan, de Malibaan! het lykt wel schier een klucht.
Ik heb dat Malibaen, gevolgd van zucht op zucht,
Den ganschen dag gehoord. Wat hebben wy geloopen,
Als of wy beenen om een daalder konden koopen.
Ik had gedocht dat hier wat wonders zou geschiën;
- 20 En nu is 't anders niet als na de wolken zien,
En och! de Malibaan! Het hapert je in de zinnen.
Lod. Daar zag ik 't voorwerp dat ik eeuwig zal beminnen.
Jan. Nu vat ik eerst de kneep. Je zyt misschien verliefd?
'k Heb daar niet tegen, maak vry dat je wordt geriefd.
- 25 Kom, 'k zal je gaeren na de Malibaan verzellen.
Je kunt my dan de zaak terwyl in 't breed vertellen.
Lod. Jan, gy verstaat my niet. Ik heb daar niet te doen.
Jan. Ja wel, 'k verlang al wat myn heer hier uit zal broên:
Een windey denk ik. *Lod.* Jan, hou op de gek te scheeren ².
- 30 Ik zal 't u zeggen. Al dat wand'len, gaan en keeren
Is om de woonplaats van een dame te verstaan ³,
Die 'k gist'ren middag in de Malibaan zag gaan,
Alwaar ze in 't lieflyk groen zig zelve wat vermaakte,
En naa een korten tyd in haar karos geraekte,
- 35 My latende als verrukt door 't aangenaam gezigt
Dier schoonheid *Jan.* Zo myn heer, nu heb je my verlicht ⁴.
Had ik 'er by geweest, 'k had my terstond gestoken
In haar gesprek, en naar de Fransche wys gesproken,
Gelyk de jonkertjes: je suis vôt serviteur,
- 40 Ma belle dame, aanschouw alhier un grand seinjeur,

20 nu A nou; als D dan; na C naar; 23 nu A nou; zyt A bent; 25 na C naar; 28 zal A zel; 34 En A Doch; 38 naar A na.

1) bijna. 2) gekscheren, den spot drijven; zie het *Ndl. Wab. IV*, 937, 938. 3) te weten komen, uitvorschen. 4) voorgelicht, ingelicht.

- Die u pour pas la temps wat zoekt te konvojeeren
 In uw karos, om daar zyn hart te reklameeren,
 Dat gy hem hebt ontroofd. *Lod.* Wat onbeschofte reën.
Jan. Was ik in jou plaats, ik had in de koets getreën.
 45 *Nou* is die schoone dame uit jou gezicht gestreken.
Lod. Het zy zo 't wil, ik zal en moet haar zien en spreken.
Jan. Wat zou 't je helpen, heer? je beurs is plat en schraal;
 't Geld dat wy wonnen met de kaart is altemaal ¹
 Jou rykdom, en de myne. *Lod.* Ach! 't valt my hard
 te hooren!
 50 Ik barst van spyt! dat ik zo edel, welgebooren,
 Geen staat kan voeren als een edelman betaamd.
 'k Ben nu in Utrecht, myn geboortestad, beschaamd
 Om dat ik and'ren zie in hunne koetzen rijën.
 Gediend! ha spyt! ik mocht de braafste dame vryën,
 55 Ten opsicht van myn rang. *Jan.* Ik ook; maar Jan
 Contant....
Lod. Ha spyt! ik voer geen staat! *Jan.* 't Gaat buiten myn
 verstand.
 Voer jy geen staat? 'k zeg, met verlof, dat dat onwaar is;
 Hoe, hou je geen lakkei? geen pagie, sekretaris,
 Geen kok noch kamerling ²? en ook geen trezorier?
 60 *Lod.* Hoe, is het scheeren ³? *Jan.* Neen.
Lod. Waar zyn ze, gek? *Jan.* Wel, hier;
 Want al die ampten zyn in myn persoon te vinden.
 Maak van me wat je wilt, ik zal 't my onderwinden ⁴.
Lod. 'k Weet dat gy assurant ⁵, vol leugens, fieltory,
 En boevestukken zyt. *Jan.* Myn heer die passen my:
 65 Hoe zou ik, eerlyk borst, aârs ⁶ door de waereld raaken?
- 47 je D u; 59 noch C of.

¹) is altemaal jou rykdom, is je geheele rijkdom. ²) kamerdienaar.
³) gekheid; in het middelnederl. luidt dat woord *scern*, *sceren*, bekend
 in de uitdr. *te scerne driven*. ⁴) zich iets onderwinden, ondernemen.
 beproeven, synoniem van *zich onderstaan*. ⁵) brutaal, in den volksmond
 verbasterd tot *astrant*. Eene afleiding uit *assurantie*, fr. *assurance*, vrij-
 moedigheid. Het fr. kent niet *assurant*, doch *assuré*. Zie het *Ndl. Wdb.*
 II, 736. ⁶) anders.

Lod. Ja, door een touw, Jan, aan een dwarsbalk op twee staaken.

Jan. Myn heer, ik bid je dat wy hier toch met malkaar Geen questie maaken; ei, laat deze zaaken daar; Waar zou 't toe dienen als om alles om te stooten?

70 *Zyn wy van 't zelfde sop niet beiden overgoten?*
Wy zyn hovaerdig, en daar by geen kleintje ¹ kaal;
Maar eerlyk in ons hart. Hoe zouden 't altemaal
Juist schelmen zyn die met een abelheid ² in 't speelen
Hun voordeel zochten? neen. Lod. Maar, scheelt het veel van steelen,

75 *Wanneer men iemant, op een valsche wys, het geld*
Met speelen afwint? Jan. Elk moet zien hoe dat hy 't stelt;
Die speelen wil, moet zich daar weeten voor te wachten;
Of speelen niet. Lod. Het laatste is 't beste, zou ik achten.
Maar zeg eens, Jan, hoe staan wy nu met onze kas?

80 *Jan.* Je meent de beurs, niet waar? die gistren zieklyk was,
En schier op 't sterven lag? wel, die begint te zwellen.
Laat zien hoe veel? hoe veel? koom, 'k zal het geld eens
tellen.

Lod. Dat is niet nodig hier op straat; gy kunt het strak Wel in de herberg doen. *Jan.* Ik hou 't dan in myn zak.

85 *Wy hebben nog aan goud schier vyftienhonderd gulden,*
Of daar omtrent. Lod. Niet meer?

Jan. Wel neen, myn heer: 'k heb schulden Daar van betaald. *Lod.* Zeg op, wat schulden?

Jan. Aan den Waard Daar onze koffer staat. Had ik geen geld beschaard ³,
Die schoft zou al ons goed fraai hebben doen verkoopen,

90 *Gelyk je weet. Lod.* Had gy dat goed maar laten loopen,
Het was zo veel niet waard als onze schuld bedroeg;

69 vlg. A 't Zou ons niet dienstig zyn, wyl wy malkander kennen,
 En van hetzelfde sop beide overgooten bennen; 90 goed C geld.

1) niet weinig. 2) behendigheid; middelnederl. *abelheit*. 3) (op bedriegelijke wijze) bijelkaar gekregen; zie De Jager. *Latere Versch.* 181.

De koffer, Jan, was leeg. *Jan.* Ja leeg, die koffer woeg ¹
 Zo zwaar als lood, daar was wat in, myn heer, zou
 'k meenen.

Lod. Ja, oude kleëren, en geen kleintje keizelscheenen ².

95 *Jan.* De droes ³ dat spyt me, foei! had onze waard, die
 schoft,

Die lompe rekel, nu de koffer maar verkocht.

Maar 'k bid je, zeg me toch, myn heer, wat is de reden,
 Dat jy die koffer houdt en mē voert door de steden,
 Met zo veel kosten; want je hebt ze van Parys

100 Tot Utrecht toe gebracht. *Lod.* Hoe Jan, gy zyt zo wys
 In schelmeryen, en moet ik u dat nog zeggen?

Wanneer een vreemd'ling in een herberg t'huis wil
 leggen ⁴,

Is 't nodig dat hy wel voorzien is van krediet;

Want 't eerste daar monsieur de hospes strak na ziet,

105 Is de equipage, en bagagie, en de kleëren;

Het spreekwoord zegt: men kent den vogel aan zyn vëren.

Jan. Ik heb het al verstaan, myn heer, en ik beken,

Dat ik, als and'ren, door dien trek ⁵ bedrogen ben.

Maar a propô, je hebt gezeid dat je al je vrinden

110 In Utrecht had. *Lod.* o Ja, maar 'k kan niemant vinden.

'k Heb nog een moeder en een zuster, waar zy zyn

Is me onbekend. Om haar is 't dat ik hier verschyn.

Myn zoeken is vergeefs, helaas! zy zyn vertrokken.

Jan. Ik heb het wel gedocht, myn heer, met Faroos
 bokken ⁶,

115 Niet waar? ik heb het te Parys u al gespeld ⁷.

Lod. Ach Jan, gy weet niet hoe myn hart nu is bekneld.

104 *strak* A *stark* C *straks*; 112 *haar* A *heur*; 116 *nu* A *tans*.

1) woeg. De vorm *woeg* was in den tijd van Langendijk de meest gebruikelijke en was ontstaan door verwarring der imperfecta der werkwoorden *wegen* en *gewagen*. 2) kiezelsteenen. 3) duivel. 4) logeeren. 5) streek. 6) Deze uitdrukking moet hier beteekenen *met de noorderzon vertrekken*. De oorsprong is tot nu toe onbekend; ook is het onzeker met welk woord *bok* we hier te doen hebben. Zie het *Ndl. Wdb. III*, 251. 7) gezegd; vgl. *voorspellen*.

Maar gistren schoot my iets, van groot belang, te binnen;
Dat kan ik door dit geld nu met fatzoen beginnen.

Jan. Wat zal dat zyn? *Lod.* Ik meen my als een heer van staat

120 En groot vermogen te vertoonen. *Jan.* Dat 's niet quaad.

Lod. En huuren knechten, en een koets om in te ryên.

Jan. Ik vat het, om aldus dat dametje te vryên,

Daar jy verliefd op zyt; dat jou zo heeft bekoord.

En alles met het geld daar my de helft van hoort.

125 Maar wat zal ik dan doen? *Lod.* Ik meen voor graaf te spelen,

Gy zult baron zyn, en wy zullen alles deelen.

Zo wy iets winnen als voorheenen met de kaart,

En and're kneepen. Maar wy moeten van den waard,

Daar wy lozjeeren, nu vertrekken na een ander.

130 *Jan.* Dan is het nodig dat ik ook myn kleed verander.

Lod. Gy kunt maar aanstonds na een kleerverkooper gaan,

En loopen dan met een by onzen hospes aan,

Om de bagagie. Ik zal u terwyl hier wagten

In deze herberg: die is beter, zou ik achten.

135 *Jan.* Dat denk ik ook dat die veel beter weezen zal.

Wat hangt 'er uit? laet zien! de goude muizeval.

Maar a propô, myn heer, wy dienen ook lakkeiën

Te hebben. Wil ik ook die kaerels met me leiën,

Die 'k dezen morgen vroeg in onze herberg sprak?

140 *Lodew. geeft Jan een sleutel.* Ja, geef hen uit de kist elk een lakkeië pak.

TWEEDE TOONEEL.

LODEWYK, *alleen.*

Wat moet een edelman al door den nood verdraagen!

Het spyt me dat ik my van dien lakkei laat plaagen,

123 *zyt A bent*; 125 *voor A den*; 129 *na C naar*; 133 *de C myn*; 139 *dezen A van de*.

- En niet durf spreken, om dat hy geheimen weet
 Die niemant weeten mag. 'k Heb menigmaal gereed
 145 En op het punt geweest, den rekel te kasseeren; ¹
 En hoe het gaan zal, zal de tyd my verder leeren;
 'k Moet zwygen: want hy kan my dienen in dit stuk.
 't Zyn ongelukkigen, die 't reek'nen voor geluk
 Van edel bloed te zyn, ontbloot van geld en schatten;
 150 Maar niemand kan het wel, dan die 't bevind, ² bevatten.
 Ik zal 't geluk nog eens beproeven, met dit geld,
 En zo het op raakt, zoek ik myn geluk te veld.

LODEWYK gaat na de herberg en roept:
 Hei! holla! hospes! hei!

DERDE TOONEEL.

LODEWYK, WAARD.

Waard. Wat is myn heers believen?

Lod. Hebt gy hier lozjement? *Waard.* Ik kan je hier
 gerieven:

- 155 'k Akkommedeer ³ de lui hier ieder naar zyn lyf.
 'k Ben tot je dienst, myn heer, en zo is ook myn wyf.
Lod. Zeer wel, gy moet terstond de plaatzen dan bereiën
 Voor eenen graaf, baron, en twee of drie lakkeien.
Waard. Myn heer, 'k bedien de lui voor een civiele ⁴ prys.
 160 *Lod.* Ik weet wel, hospes, dat is te Utrecht zo de wys.

VIERDE TOONEEL.

LODEWYK, WAARD, CHARLOTTE, KLAAR.

*Lodewyk spreekt stil met den Waard, terwyl Charlotte
 en Klaar voor de deur komen.*

Charl. spreekt hard: Haal, als ik heb belast, een haas
 met drie kalkoenen,

1) zijn congé geven, afdanken; fr. *casser*, vernietigen, en van soldaten
 gezegd *afdancken*. Kiliaen: kasseren de krieghslieden, *exauctorare milites*.
 2) ondervindt. 3) gerieven, bedienen; fr. *accommoder*; vgl. vs. 181.
 4) billijk, goedkoop.

En (zo ze vet zyn) breng dan ook een paar kapoenen.
Klaar, zacht. Jy meent een koevoet, en drie ming'len ¹
 karre pap ².

Met twee kop gort. *Charl., hard.* En loop met een dan
 met een snap ³

165 By onzen slaager, om een harst ⁴. *Klaar, zacht.* We
 zellen smullen;

Dat's nuchter kalfsvleisch. *Charl., hard.* Laat die groote
 pot ook vullen

Met versche augurken, by Pierre Karmolyn.

Klaar, zacht. Jy meent graauwe erten. *Charl.* 'k Zal
 terstond hier weder zyn.

Klaar. 't Is wel, Juffrouw, maar 'k dien myn kap dan
 eerst te zetten.

170 *Charl.* 'k Moet by den juwelier eens zien of de orlietten ⁵
 Al klaar zyn. *Klaar.* Goed, Juffrouw.

VYFDE TOONEEL.

LODEWYK, DE WAARD, KLAAR.

Klaar. „Ja wel, dat is wat raars ⁶.

„Jou orlietten! zie, hoe draait ze met haar naars ⁷.

„Die arme sloof is met den adel zo bezeten,

„Dat zy haar armoê schier uit grootsheid zou vergeeten.

175 „Zy praat van harsten, en kalkoenen, maar ik zweer,

„Dat zy 't alleen maar doet om dat die gintsche heer

„Het hooren zou. Zy spant hem zeker minne strikken;

„Indien 't zo is, zal ik haar trouw zyn, niet verklikken.

Lod. tegen den Waard. Doe als ik heb gezegt, en maak
 drie kaamers klaar,

180 Een voor de knechts, en twe voor ons, maar naast malkaâr.

165 zellen C zullen; 167 versche A varse; 178 zal ik C ik zal.

1) mengel, als wijn-, bier-, oliemaat = 1.21 liter; als brandewijn-
 maat = 1.23 l. en als melkmaat 1.81 liter (V. Dale). 2) karnemelkspap (?).
 3) in een oogwenk, spoedig, vlug; vgl. *De Zwetser*, vs. 715. 4) lende-
 stuk van een rund. 5) oorringen, fr. *oreillette*. 6) wat moois. 7) aars
 (met voorgevoegde n, zooals dikwijls *narm*, *noom* voor *arm* en *oom*).

Waard. 'k Zal zyn genade, naar zyn staat, akkomodeeren;
Wy zyn wel meer gewend hier graaven te lozjeeren.

ZESDE TOONEEL.

LODEWYK, KLAAR.

Lod. Uw dienaar, zoete kind. *Klaar.* Uw dienaress, myn heer.

Lod. Gy neemt niet qualyk dat ik u iets prezenteer?
185 Het is een kleine gift. *Klaar.* Wat zal my hier ontmoeten?

Lod. Nu, neem het, zoete ² kind. *Klaar.* Myn heer, ik wil je groeten.

Lod. Nu, neem maar aan. *Klaar.* Myn heer, myn heer, ik ben beschaamd.

Lod. Zeg, zoete meisje, hoe die juffer is genaamd,
Die flus ³ hier was? my dunkt ik heb nog van myn dagen
190 Geen schooner beeld gezien. *Klaar.* Zy schynt je te behaagen?

Het is geen wonder: zo is het puikje van de stad.
En haar vrouwmoeder ⁴ heeft een heele groote schat.
Aan elken vinger kan zy wel een vryer krygen.

Ze is hoog van adel. Maar, myn heer, laat ik maar zwygen:
195 Ze is hier genoeg bekend. Vraag maar aan iederen.

Lod. Bezit zy zulken schat? *Klaar.* Ja, dat is ongemeen ⁵.
Haar kapitaal is groot. „Maar wat bezwaard met schulden.
Het rukt myn juffrouw aan geen honderd duizend gulden ⁶;
Ze zeggen dat' er schier geen end is aan haar goed,

185 Wat zal my hier ontmoeten? A 'k heb de eer niet u te kennen; 186 Myn heer, ik wil je groeten A Dat hoeft niet, Heer, wij bennen, . . . 195 iederen A C D iedereen.

1) gebeuren, overkomen. 2) lief. 3) zoo even. 4) mevrouw, haar moeder; vgl. ook *heervader* (vs. 585) en thans nog *heerroom*. Vroeger werd dit *vrouwe* en *heer* meestal geplaatst voor verwantschapsnamen. Zie het *Mnl. Wdb.* op *here*. 5) buitengewoon. 6) het komt er bij mijn juffrouw op geen honderd duizend gulden aan; zij ziet op geen honderdduizend gulden.

- 200 En ze is, gelyk ik zeg, van heel oud aad'lyk bloed.
 En tegen jou gezeit, ze zou heel gaeren trouwen,
 Ik kan 't wel merken. Maar laat ik myn mond maar
 houwen.
Lod. Gy zegt my veel, maar 'k heb haar naam nog niet
 gehoord.
Klaar. Zy heet Charlotte. *Lod.* En haar stamnaam?
Klaar. Adelpoort.
- 205 Gy vraagt zo naauw ¹, myn heer, wat wilt gy tog beginnen?
Lod. Uw juffer, tot het end myns leevens, trouw beminnen.
Klaar. Hebt gy haar meer gezien? *Lod.* Ik zag haar
 gistren gaan
 Met nog een dame. *Klaar.* Waar? *Lod.* 'k Was in de
 Malibaan
 En stond gereed om haar myn' diensten aan te bieden;
- 210 Maar zy. ontweek my in haar koets, en scheen te vlieden
 Voor myn gezicht, ja reed te viervoets ² in de stad;
 Zo dat ik gants geen tyd om haar te volgen had.
Klaar. Dat kan wel weezen; want ze is gist'ren uit-
 gereden
 Met haar vrouwmoeder, om zich zelfs ³ wat te vertreeden.
- 215 De Malibaan geeft groot vermaak aan die hier woont.
Lod. Ik bid u, meisje, dat gy my een gunst betoont.
Klaar. Wat gunst? *Lod.* Dat gy my, als zy t'huis is,
 eens kooft spreken.
Klaar. Spreek jy myn juffrouw zelf; ik durf me 'er niet
 in steeken.
Lod. Hoe is uw naam? *Klaar.* Myn naam is Klaartje.
Lodewyk. *Klaar geld geevende:* Klaartje, daar,
- 220 Koop daar wat moois voor. Nu, wy zullen haast malkaâr
 Wat beter kennen. Hoor, indien gy weet te maaken,
 Dat ik haar spreek, zult ge in het kort aan iets geraaken
 Van meer waardy. *Klaar.* Dat is onnodig geld verspild.
- 214 *zelfs C zelf.*

1) nauwkeurig, precies. 2) eig. als op viervoeten, dus vlug, snel.
 Bij Brederoo beteekent *viervoeten* draven, loopen. 3) zelf.

Lod. Nu neem maar aan. *Klaar.* Myn heer! myn heer!
je zyt te mild.

225 *Lod.* Dat is myn aard. *Klaar.* Wel, ik beloofje, als meid
met eeren,
Dat 'k alles doen zal wat gy van my zult begeeren.
Ik zal haar zeggen, dat myn heer haar vierig mint,
En jou dan alles weer vertellen, zo ik 't vind.
Maar, 'k hoor daar juffrouws stem.

ZEVENDE TOONEEL.

LODEWYK, KLAAR, CHARLOTTE.

Charl. Och dieven! dieven! guiten!
230 Och! och! myn paerelsnoer! och buuren, kom eens buiten!
Klaar. Wat is 'er Juffrouw? *Charl.* Och, myn paerelsnoer!
Klaar. „Die 's vals.
Waar is die? *Charl.* Och! die is gestoolen van myn hals!
De schelmen zyn, hun best, dat straatje door geloopt!

ACHTSTE TOONEEL.

LODEWYK, KLAAR, CHARLOTTE, *de WAARD met een bezem,*
de knecht van den Waard met een stok.

Waard. He! houd den dief! hy zal het met den hals
235 Waar is hy? *Charl.* Die straat in. (bekoopen!
Waard. Alon, dat gaat je voor.
He! houd den dief! he! houd den dief! dat straatje door.

NEGENDE TOONEEL.

CHARLOTTE, LODEWYK, KLAAR.

Charl. Zy loopen daar verkeerd, 'k heb in die straat
geweezen.

Lod. Ik slaa die straat dan in, Mejuffer, wil niet vreezen:

224 zyt A bent; 230 kom C komt.

- 'k Hoop dat ik hen door vlyt wel achterhaalen zal.
 240 „o Hemel dit 's voor my een zonderling geval!
 Hoe waaren ze gekleed, Mejuffer? *Charl.* Och! zy
 waaren!
 Zy waaren! beide in 't blaauw! och ik kan niet bedaaren!
Lod. Geef aan mejuffer gaauw te drinken, meisje, ik gaa,
 En zet de schelmen met gezwindheid achter na,
 245 En breng u voort bescheid.

TIENDE TOONEEL.

CHARLOTTE, KLAAR.

Charlotte, lachende.

- Klaar.* Nu lachen? en flus ¹ schreien?
 Wat 's dat te zeggen? *Charl.* Klaar, wy moeten hier
 verbeiën,
 En niet in huis gaan, voor dat wy hem weder zien.
 Ik heb myn snoer nog. *Klaar.* Ho, dan is 't een list
 misschien?
Charl. Voor zecker; 'k hoop dien heer in 't minnenet te
 trekken,
 250 En met een schyn van staat ² tot liefde te verwekken;
 Dat was de reden dat ik van kapoenen sprak.
 Ik heb daar ginder in een hoek gestaan, en strak
 Heel klaar gezien dat hy met u iets heeft gesproken,
 En tweemaal uit zyn beurs geld in de hand gestoken.
 255 Toen dacht my was het tyd om met hem in gesprek
 Te raaken, door een list; ik wist geen beter trek ³
 Dan dezen; want hem zelfs aanspreken zou niet voegen.
 Wat sprak hy met u, Klaar? *Klaar.* Ik zal je vergenoegen.
 Hy gaf me, eer hy begon te spreken, een dukaat ⁴;
 257 dan A als.

1) zoo pas, zoo even. 2) welstand; door mij rijk voor te doen. 3) streek, list. 4) een gouden dukaat had de waarde van ongeveer f 5.50; een zilveren die van f 2.50.

- 260 Toen vroeg hy na je naam, geslacht en stam, en staat;
 Die heb ik hem gezeid; maar 'k heb, en 't had ook reden,
 Van al uw geld en goed zodanig op gesneeden,
 Dat hy versteld stond, en dat kost hem een pistool ¹;
 Maar 'k moest daar wat voor doen. *Charl.* Wat?

Klaar. Klappen uit de school.

- 265 *Charl.* o Hemel! 'k hoop niet dat ge onze armoede open-
 baarde?

Klaar. Het eerste dat ik in oprechtheid verklaarde,
 Was, dat men in je huis gort uit het water at.

Charl. Ha! spyt! *Klaar.* Het tweede, dat 'k nooit huur en
 heb gehad.

Charl. Ha! spyt! *Klaar.* Het derde, dat 't zo slecht hier
 is geschapen,

- 270 Dat Juffrouw en Mevrouw en meid op één bed slaapen,
 Dat jou juweelen valsch, je klêeren onbetaald,
 En alle zo ik denk zyn op krediet gehaald.

Charl. o Valsche pry ²! 'k zal u verscheuren met myn
 tanden!

Klaar. Zacht, juffrouw, wordt niet boos, wel foei! wel
 foei! 't is schanden:

- 275 Jy zyt 't alleen niet. Hoor, heb jy geen geld noch goed,
 Je kent wel leeven van jou oud en aad'lyk bloed.

Charl. Myn adel, myn fatzoen, aldus te schand'lizeeren!
 Gy my verwyten dat we in huis wat deklinceeren ³?
 Ik zal gevoelig zyn van zulken groot affront.

- 280 Ik zal Mevrouw die zaak ... *Klaar.* Hoor! hoor! 't is maar
 een vond

Die ik bedacht heb, om je wat te doen ontstellen;
 Ik zag wel datje flus maar veinsde, en u moest quellen

268 dat 'k nooit huur en A dat ik nooit geen huur en C dat
 'k nooit huurgeld; 275 zyt A bent; 279 zulken C zulk een; 283 en
 u moest quellen C ik moest u quellen.

¹) een spaansche gouden munt ter waarde van ongeveer f 12. ²) scheld-
 woord, eig. bet. *kreng, aas*; ofr. *preie*. ³) in décline zijn, achteruit gaan.

- Om recht verschrikt te zyn, 't geen nu natuurlyk is.
 Als hy nu weder kooft, dat haast zal zyn, na 'k gis,
 285 Ken jy je rol wat net en ongeveinsder spelen,
 En hy niet merken dat je zoekt zyn hart te steelen.
Charl. Gy spot met my, o feeks! en hebt my zo ontsteld.
Klaar. Zyt maargerust, juffrouw; ik heb hem niets gemeld
 Als 't geen je dienstig is om hem in 't net te brengen.
 290 Wat voordeel zou 't my zyn? *Charl.* De tyd kan niet
 gehengen ¹
 Hier lang te praaten. Zeg wat hy aan u verzoekt ².
Klaar. Ik heb door leugens hem heel fraai in 't net
 gebrocht.
 Hy denk niet anders als om jou getrouw te minnen;
 Je zyt van nu af aan meesteres van zyn zinnen.
 295 *Charl.* Maar, Klaartje, mag ik my verlaaten op uw trouw?
Klaar. Daar 's niets dat ik niet voor u over heb, juffrouw.
 Je kend my immers; wat behoefje dat te vraagen?
Charl. 'k Verzoek dan vrindlyk, of gy my voor drie vier
 dagen
 Dat geld wilt leenen, dat die heer u heeft vereerd.
 300 *Klaar.* Ei juffrouw, 'k bid! myn staat is ook gedeklineerd;
 Want eer ik by je quam had ik nog honderd gulden,
 Die ik je leenen moest, om daar je kleinste schulden,
 Die 't meeste schreeuwden mê te stoppen, en dit geld
 Is al myn rykdom. Ei, zie liever hoe je 't stelt.
 305 Ei Juffrouw, 'k bid *Charl.* 't Is niet de pyne ³ waard,
 mamaatje
 Weer geld af te eischen. *Klaar.* Wel, ik zeg, het is een
 quaadje ⁴
 Den kaalen adel te bedienen. *Charl.* Wilt gy, Klaar?
Klaar. Ja juffrouw, 'k magje niet verlegen laten, daar.
 Je kunt het my, als je getrouwd zyt, weêr betaalen.

293 denk C, D denkt; 294 zyt A bent; 309 zyt A bent.

1) toestaan. 2) van u wilde te weten komen. 3) moeite, fr. *peine*.
 4) een lastig baantje, een onaangename betrekking.

- 310 *Charl.* Ja, ja, gy weet wel waar gy 't wederom zult haalen.
 Ik heb juist geen klein geld, en wil niet wiss'len, kind.
Klaar. Ik weet warentig¹ niet, mejuffrouw, hoe je 't vindt.
 Is goud klein geld? en wilje groots zyn, by die weeten,
 Dat je uit gebrek van geld in lang² niet hebt gegeeten,
 315 Als potjebeuling³, en... *Charl.* Zwyg. Wie heeft ooit
 Dat gy zo stout ... maar gehoord,

ELFDE TOONEEL.

CHARLOTTE, KLAAR, BODE.

Bode. Woont mevrouw van Adelpoort
 Hier, juffrouw? *Charl.* Ja myn vrind.

Bode. Dit geld moet hier dan weezen.
 't Koomt uit het leger. *Charl.* Laat het opschrift my eens
 leezen.

Gy zyt te recht, myn vrind. Blyf hier een weinig staan.

- 320 *Klaar,* haal mevrouw. Maar 'k zie zy komt daar zelfs
 al aan.

TWAALFDE TOONEEL.

CHARLOTTE, KLAAR, BODE, KONSTANCE.

Charl. Daar is een zak met geld. *Konst.* „Voor ons, myn
 kind? wy droomen.

„Van waar zou dat geluk zo schielyk by ons koomen?

Tegen den Bode: Laat my den brief eens zien. Ja. Hoe
 veel is de vracht?

- 318 *Koomt A komt.*

1) waarachtig. 2) in langen tijd. 3) Halma zegt dat potjebeuling is: du
 gruau cuit avec de l'eau et que l'on mange avec du beurre. — Van Dale
 verklaart het door gort met rozijnen gekookt, en Te Winkel (*Zwolsche
 Herdr.* V) door meel met melk en water. Wat is het nu?

Bode. Vyf gulden. *Konst.* Zo veel geld? *Bode.* Het is niet minder. *Konst.* Wacht

325 Dat ik het open doe. Maar 'k zie 'k hoef niets te geeven;
't Is immers gefrankeert, zie daar, 't staat daar geschreeven.

Bode. Waar staat het? ja 'k zie 't, ik heb het niet belet¹;
Maar 't is 'er ook te flauw en duister opgezet.

'k Verzoek exkuus, en moet dan niet, als voor 't bestellen,
330 Drie stuivers hebben. *Konst.* Kind, wilt gy ze hem maar tellen?

Charl. Ik heb juist geen klein geld. Hebt gy het Klaar, zo geef.

Klaar. 'k Heb ook juist geen klein geld, zo waar niet als ik leef.

Charl. 'k Heb wel dukaaten en pistoolen. *Klaar.* 'k Zal eens zoeken.

Ja, 'k vind nog geld, Juffrouw, het zat juist in de hoeken
335 Geschoten van myn zak. Daar vriend, daar is je geld.

DARTIENDE TOONEEL.

CHARLOTTE, KLAAR, KONSTANCE.

Konst., den brief geopend hebbende: Die brief komt van myn zoon, Charlotte, ik ben ontsteld.

Charl. Van broeder? ach Mevrouw! is hy nog in het leeven!
o Onverwagte vreugd! *Konst.* Hy heeft hem zelfs geschreeven.

Uit Brussel; ach! myn kind, wat is myn hart verheugd!
340 Hy zal ons aad'lyk huis herstellen door zyn deugd.
Charlotte leest.

*Vrouw moeder, en maseur, 'k neem de eer van u te groeten,
En uwe droefheid met dit giffje te verzoeten.*

't Fortuin² heeft t' zederd ik van u gescheiden ben

327 C 'k heb daar niet op gelet; 342 giffje C en D giffje;
343 t' zederd C zederd.

1 ik heb er geen acht op geslagen, er niet op gelet. 2) thans de fortuin.

- My iets gediend; 'k toon dan, dat ik myn plicht erken,*
 345 *Voor 't goed, dat ik van u, en by u, heb genoten.*
'k Zend duizend guldens, en ik hoop het te vergrooten,
In 't kort, zo 't mooglyk is. 'k Ben kapitein te voet
Geworden, en ik heb gelegendheid en moed
Om tot een hooger trap en meer fortuin te raaken.
 350 *'k Kan ook niet laten, om aan u bekend te maaken,*
Dat ik getrouwd ben, met een juffer welker stam
In Utrecht, zo als onze, een' aad'lyk oorsprongk nam.
'k Berei my tot de reis, die morgen zal geschieden
Om u myn gemalin, Sofia, aan te bieden ¹.
 355 *'k Breek af, door haast. Vaar wel.*

Uw Karel Adelpoort.

Hy schryft haar stamnaam niet, veel min rept hy een
 woord

Van haar geslacht, dat's raar, dat doet my zeer verlangen.
Konst. Na 'k aan den datum zie, zal ik hen haast ontfangen.
 Charlotte, ik zal dit geld terstond in onze kist

- 360 *Weg sluiten; want indien een krediteur dit wist,*
Men quam ons op den hals. En, Klaar maak ² gy te zwygen.
Klaar. Neen, neen, daar zal door my geen mensch de
 lucht van krygen.

VEERTIENDE TOONEEL.

CHARLOTTE, KLAAR.

Charl. Ik wenschte, Klaar, dat nu die Heer hier weder was.

Klaar. Maar, Juffrouw, wat koomt hier dit geld nu wel
 te pas!

- 365 *Ik maakte al zwaarigheid: want zulke groote Heeren,*
Gelyk je weet, moet m' in het vryën braaf ³ trakteeren.

357 *dat doet C dit doet.*

1) te presenteeren, voor te stellen; zie vs. 2066. 2) zorg er voor dat je
 zwijgt. 3) flink, royaal.

Charl. Zwyg stil, daar koomt hy weer, en schynt niet
wel te vreên.

VYFTIENDE TOONEEL.

CHARLOTTE, KLAAR, LODEWYK.

Charl. Zyn ze achterhaald, myn Heer? *Lod.* 't Moeit my ¹,
mejuffer, neen.

'k Heb alles aangewend; maar ach! het is verlooren;
370 Zy zyn te ver vooruit, en niet wel op te spooren.
De beste raad is, dat men overal berigt
By juweliers laat doen; de dieven zullen licht
De snoer ten eersten ² aan den een of d'aâr ³ verkoopen.
Klaar. En ik zal met 'er haast eens na de Lommerd
loopen,

375 En zien *Charl.* Zwyg stil. Myn Heer, 't is maar een
bagatel,
Niet waardig dat ik my om zulken zaak onstel.
De schrik was 't allermeeft. Ik zal wel order geeven
Aan iemand van myn volk. *Klaar.* 't Dient in de k'rant
geschreeven.

Charl. Ik ben myn Heer, voor zo veel moeiten, geobli-
geert.

380 *Lod.* Neen, schoone Juffer, 'k hou my daardoor zo gëerd,
Dat uw beveelen my voor wetten zullen strekken.
Uwe oogen, die myn hart tot zuiv're liefde wekken,
Door hunne aanlokkigheid, zyn van zo'n groote kragt,
Dat ik moet buigen voor de min, en haare magt.

385 'k Wil liever duizendmaal voor u, o schoone! sterven,

370 *ver A veer; 374 na C naar; 376 zullen C zulk een;
onstel C ontstel; 383 aanlokkigheid A aanlokligheid C aanloklykheid;
385 duizendmaal A duizend doên.*

1) 't spijt mij. 2) dadelijk. 3) ander.

Als 't zoet genoegten, van me uw slaef te noemen, derven.

Charl. Myn Heer, de vleijery is nu zo algemeen,
Dat 't dwaasheid weezen zoude, op uw beleefde reên,
My zelf te vleijen met die ydele gedachten,

390 Dat ik iets schoons bezit; maar 'k kon niet anders wachten
Van u; want 'k zie u aan voor eenen hoveling,
Dien 't vleijen eigen is: myn schoonheid is gering.

Lod. Ik ben een hoveling, 't is waar; maar zeer verscheiën
Van aart als anderen: ik heb de walg van 't vleijen,

395 En zyt verzekerd, dat al 't geen ik zeg niet spruit
Als uit een zuivre min. Het liefelyk geluid

Van uwen lieven mond kan my zo zeer bekooren,
Dat ik den Hemel bid om dat altoos te hooren.

Charl. Myn heer! het loopt te hoog. Zoud ge in zo korten
tyd

400 Verlieven? 'k denk dat niet. *Klaar.* „'k Geloof ook dat
't je spyt.

Ja Juffrouw, 't kan wel zyn: 'k heb in de *Astree*¹ gelezen,
Dat 't by de Herders ook altyd zo was voor dezen.

Lees maar *Lyzanders* en *Kalistes* vryery,
Of *Bassa Ibrahim*, of *Milord Koerteny*,

405 *Kleopatra*, *Kassandre*, en duizend fraaije dingen;

't Is 't ouwe liedje dat de dichters altyd zingen;

Een boere meid word ligt door hen een koningin,

Een herder koning. Wel, steekt daar juist zo veel in?

Hoe menig prins doen zy in boere klêren dwaalen,

410 Om *Filisjes*, die hen ontvlugten, te achterhaalen;

En dunkt je 'dit nu raar? je leest het al den dag.

Charl. o Malle meid, hou op. *Klaar.* 't Is zeker waar.

Charl. Ik lach....

Lod. Gy lacht, myn schoone, en geeft my stof, helaes!
tot treuren.

Charl. Het is genoeg, myn heer. *Lod.* Ach, mogt my de
eer gebeuren,

386 *Als D Dan*; 396 *Als D Dan*; 411 *al den A alle*.

1) Zie voor deze en de volgende titels van romans de aantekeningen.

- 415 Dat ik uw' dienaer wierde, en dat ik wedermin
 Van u verwachten mogt, ik zou myn engelin
 Betoonen, dat myn staat haar schoonheid evenaarde.
Charl. Gy zyt my onbekend. *Lod.* Ik ben een Graef, van
 waarde
 En macht in Poolen; doch in 's keizers hof gevoed ¹,
 420 Eerst heer, en nu een slaaf, om dat ik u ontmoet,
 Een slaaf, geketend in uw' straffe minnebanden,
 Die zyn geluk geheel gesteld heeft in uw' handen.
Charl. Heer graaf, hoewel ik my niet ongevoelig ken,
 Weet echter, dat ik zo onnozel ook niet ben,
 425 Om niet te zien, dat wy te veel van staat verscheelen;
 En dat 't u lust met myn eenvoudigheid te speelen;
 Ik ben een juffer, wel van adel, maar myn goed
 En rykdom zyn gering, ten aanzien van myn bloed.
Klaar. „Dat liegt zy niet, die pry ², zy heeft hem nu al-
 binnen.
 430 *Lod.* 'k Moest volgens mynen staat een hoofdsche ³ juffer
 minnen;
 Maar gy hebt my bekoord door uw volmaakt gezicht,
 Waar voor de schoonste, die ik ooit gezien heb, zwicht.
Charl. De tyd vereischt, heer Graaf, dees reden af te
 breeken.
Lod. 'k Hoop de eer te hebben, schoone, om met u meer
 te spreken
 435 En zal, met uw verlof, verzoeken aan Mevrouw
 Uw Moeder, dat ik u somtyds wat onderhouw ⁴.
Charl. Myn Heer ... *Lod.* Ik hoop, dat zy daar niet zal
 tegen weezen.
Charl. Heer Graaf, ik bid ... *Lod.* Helaas! uw weigring
 doet my vreezen.

415 *wierde* A *wierdt* D *wierd*; 432 *de* A *het*: 434 *om* met u
 meer C *om weêr* met u.

1) opgevoed. 2) zie aant. op vers 273. 3) van het hof. 4) op aange-
 name wijze bezighoud, vooral door een gesprek; u een bezøk breng.

Charl. Uw dienaars, myn heer. *Klaar.* „Heer Graaf,
kom jy maar flus.

440 *Lod.* Gedoog, myn Engelin, dat ik uw' handen kuss'.
Charl. Myn Heer! ik hoor daar volk. *Lod.* Ik ken ze,
't zyn myn vrenden,

En dienaars.

ZESTIENDE TOONEEL.

CHARLOTTE, KLAAR, LODEWYK, JAN *in een Edelmans
gewaad, twee Lakkeien, een Kruijer met een
koffer op den Kruijwagen.*

Jan. Dit's de straat, nu zal ik het wel vinden.
Ha! ha! hier is het. Volg me met den gantschen trein.
Maak plaats! maak plaats! voor den Baron van Schraa-
lenstein;

445 En dat ben ik kanaalje! A 't za! hier moet ik weezen.
Vat aan, heer Kruijer. Ha, wat breekje? je moogt
vreezen,

Daar's steene waar in. Zo, de koffer moet hier in.

*Jan geeft geld aan den kruijer, die weg kruijd,
terwyl Lodewyk de Juffer na de deur leid.*

Daar is je geld.

ZEVENTIENDE TOONEEL.

LODEWYK, JAN, Lakkeiën.

Jan. Hoe ben je al bezig in de min?

Lod. Ik heb haar, die ik in de Malibaan zag wand'len,
450 Gevonden. *Jan.* Laat ze zich een beetje maklyk hand'len?

Lod. Ik ben niet hoopeloos: de zaak schynt wel te staan.
'k Zal 't u verhaalen. Laat ons in de Herberg gaan.

Einde van het eerste Bedryf.

445 kanaalje A kanaille.

LANGENDYK. *Huwel.bedrog.*

TWEEDE BEDRYF.

EERSTE TOONEEL.

CHARLOTTE, KLAAR.

Klaar. Men zal de rest van 't goed wel uit de Lommerd
haalen,

Wanneer je broër koomt; want die kan het wel betaalen.
455 *Charl.* Zwyg Klaartje, rep u wat. Maak alles aan een kant.
Klaar. Nu benje eerst opgeschikt, Juffrouw; wel, uw
Galand

Verliefd nu dubbeld. *Charl.* Zeg, hoe hangen myn'
mansjetten ¹?

Klaar. Zo wel en fraay, dat ik ze hou voor minnetten.

Charl. Hoe staan myn moesjes ²? *Klaar.* Wel. *Charl.* En
hoe is myn koleur ³?

460 *Klaar.* Bezonder fraaij. *Charl.* Hoe ruikt myn adem?
Klaar. Zoet van geur,

Nâ muskus. *Charl.* Neen, het is katsjoe ⁴ dat wy gebruiken.

Klaar. Goed; anders mogt de Graaf die lekk're zuurkool
ruiken,

Die gy gegeeten hebt. *Charl.* Wat zegt gy? *Klaar.* Niets
Juffrouw.

Charl. Maar ben ik wel gehuld ⁵? *Klaar.* Ja, als ik u
aanschouw,

465 Moet ik bekennen, dat je u zo weet op te schikken,
Dat deze minnaar voort zal vallen in je strikken;
Want wie zou denken, die jou in dees kleed'ren ziet,
Dat jy zo kaal waart, en nog minder had als niet.

458 *fraay* A net.

1) kanten manchetten uit de mouwen hangende, ook *lubben* geheeten.
2) kleine zwarte pleistertjes, die de dames op 't gezicht plakten, om het
gelaat wat sprekender te maken; fr. *mouches*. 3; deze vraag wijst op het
blanketten. 4) fr. *cachou*. Zie de aant. 5) gekapt.

Charl. 'k Verzoek, dat gy uw **tong** wilt snoeren, 'k kan
die rede

470 Van u niet veelen, meid. *Klaar.* 't Is wel, ik ben te vrede.
Maar, Juffrouw, zie my ook nu eens met aandacht aan;
Ben ik niet fraay gehuld? *Charl.* Ja, Klaar, dat kan wel
gaan.

Klaar. Hoe staan myn moesjes? *Charl.* Wel. *Klaar.* En
ruikt myn adem lekker?

Charl. Hoe, is het scheeren, meid? gy wordt hoe langs
hoe gekker.

475 *Klaar.* Niet gekker als je meent, ik denk ook nog tot staat
Te komen, zo als jy, Juffrouw; myn schoon gelaad
Is oorzaak dat ik flus ¹ een kusje heb gekreegen
Van zeker Potentaat. *Charl.* Hei! meid, hoe is 't gelegen ²?
Gy zyt een spotster, foei, 't staat qualyk, wen dat af,
480 't Koomt door goedaardigheid dat ik u niet bestraf.
Men vindt wel juffers die zich zo niet laten quellen.
Klaar. Ja de oorzaak is alleen uit vrees, dat 'k zou ver-
tellen

Hoe 't met uw staat is. *Charl.* Klaar, wat preveltge?
Klaar. Ik, Juffrouw,

Zeg niemendal als dat ik heel veel van je hou,
485 En dat het mogelyk in 't kort zou kunnen weezen
Dat ik je nicht wierd. *Charl.* Meid, zwyg stil, of gy
moogt vreezen.

Klaar. Als jy gravin wordt, wordt ik vast een Barones.

Charl. Ja, licht een koningin, op allerm minst princess.

Klaar. Wat weet ik, wat geluk my over 't hoofd mag
hangen.

490 Maar om je langer niet te houden in verlangen,
Weet dan, dat als ik flus den graaf die bootschap bracht,
Dat de Baron my kuste, en schoon ik al myn macht
Gebruiken moest, om die vrypostigheid te keeren,
Het was onmoog'lyk in myn magt my te verweeren;

483 *uw A u.*

1) zoo even. 2) hoe is 't met je? hoe heb ik het met je?

- 495 Hy zeide, in 't byzyn van den Graaf, dat hy verliefd
Op my geworden was; dies, als 't Juffrouw belieft
My wat te helpen, zie ik kans om 't zo te maaken,
Dat ik nog Baronnes zal worden. *Charl.* Schoone zaaken,
Gy Baronnes? ha! ha! wat beeldt gy u al in!
- 500 *Klaar.* Ja lach niet, want dat is wel moog'lyk in myn zin.
De heer Baron, Juffrouw, krygt dikwils malle vlagen,
Die ik, als barones, heel gaerne wil verdraagen.
De zaak zal heel wel gaan. Al ben ik maar een meid,
Men kan niet weten waar dat myn geluk nog leid.
- 505 Ei, laat ik my dan ook wat jufferlyk opschikken.
Charl. Weg! weg! *Klaar.* Je weigert het? 't is wel, 'k zal
alles klikken,
Hoe 't hier gelegen is. *Charl.* Aan wien? *Klaar.* Wel, aan
den Graaf.
Charl. ô Hemel! *Klaar.* Ja, Juffrouw, die heer is al te
braaf;
't Is slecht, dat wy hem zo betoveren door liegen,
- 510 En met een schyn van staat aan allen kant bedriegen;
Het is kontsientie werk; maar 'k stap 'er over heen,
Als jy me helpen wilt. *Charl.* 't Is wel, ik ben te vreên.
Maar 't heeft geen schyn, zou die Baron op u verlieven?
Klaar. Hy is puur stapel gek. *Charl.* Hoe weet gy 't?
Klaar. Vaste brieven: ¹
- 515 Je Minnaar heeft het me geluisterd ² in het oor.
Wees maar gerust, Juffrouw, ik volg den haas op 't spoor.
Charl. „Wat heeft de inbeelding op den mensch een groot
vermogen!
Klaar. Wat zeg je, Juffrouw? *Charl.* 'k Zal uw toelag dan
gedoogen.
Maar hebt gy Fop, uw broer, van alles onderrecht?
- 520 *Klaar.* o Ja, zeer grondig, maar, daar is hy zelf, de
Met Hans, myn vryër; en knecht,

502 gaerne A gaeren; 516 den A de.

1) Klaar wil zeggen, dat zij 't zeker weet; zij heeft het als 't ware op een briefje, een onwederlegbaar (*vast*) stuk (*brief*). 2) gefluisterd.

TWEEDE TOONEEL.

CHARLOTTE, KLAAR, KONSTANCE, HANS, POP.

Charl. Hans, langer niet te draalen,
Daar is de valsche ring. *Hans.* Je praat van koeterwaalen;
'k Kan dat natuurlyk als een povre Savojaard.

Ik heb die kunsjes, als je weet, wel meer geklaard¹.

525 Maar wanneer komt de Graaf? *Klaar*. Hy zal hier aanstonds weezen.

Konst. Maar doe uw' dingen wel. *Hans.* Mevrouw heeft niets te vreezen.

Hans gaat uit de deur.

DERDE TOONEEL.

CHARLOTTE, KONSTANCE, KLAAR, FOP.

Klaar. Maar Fopbroer, doe voor al je dingen met verstand.

Fop: Ik zal my houden als de plompste boer van 't land.

Om geld te winnen laat ik my geen ding verveelen,

530 Al moest ik voor een droes, in plaats van kinkel, speelen.

Fop gaat uit de deur.

VIERDE TOONEEL.

CHARLOTTE, KONSTANSE, KLAAR.

Konst. Ach! dochter, 'k mis byna myn zinnen, door
de vreugd!

Dat geld van broeder doet aan ons een groote deugd 2!

Gy kunt uw' Minnaar nu met eeren doe[n] verschynen;

Ook doet een dubb'le vreugd in my de zorg verdwynen.

522 *Je praat van A Ik ken wel; 523 'k Kan dat A En zo;*
525 *hy A die; hier aanstonds C terstond hier.*

¹) klaar gespeeld. 2) deugd doen, goed doen, goede diensten bewijzen. In het Mnl. zeide men ook *enen doget doen*, waarin het znw. *doget* de beteekenis heeft van *welwillendheid, gunst, dienst*.

- 535 Dat is dat ik van daag myn zoon nog hoop te zien,
Met zyne gemalin. *Charl.* 'k Hoop dat het zal geschiên;
Zyn tegenwoordigheid, gemist zo veele jaaren,
Zal onuitspreekbre vreugd in onze harten baaren.
Ook zal myn Graaf als hy zich by zyn aankomst vind,
- 540 Meer indruk krygen van myn staat. *Konst.* o Ja, myn kind:
De hoffelyke zwier is Karel aangebooren.
Charl. Zyn zeden zullen vast myn' waarden Graaf be-
kooren.
- Konst.* Maar is 't al zeker, kind, 't geen hy te kennen geeft?
Heeft hy u al gezegt waar hy zyn Graafschap heeft?
- 545 *Charl.* Nog niet, Mevrouw; hy zal 't niet weig'ren te
openbaaren,
Als wy 't hem vergen¹, om het aan ons te verklaaren:
Maar zo veel weet ik, hy 's aan 's Keizers hof gevoed,
En 'k merk hem aan voor heus², en aadlyk van gemoed.
Konst. 't Bedrog is hedendaags zodanig in de menschen,
- 550 Dat ik, als Momus³, van de Goden wel mogt wenschen,
Dat ieder in de borst een glaazen venster had,
Om dus te zien of 't hart met valsheid waar beklad⁴.
Charl. Mevrouw vergeet ons zelfs, maar haar verlof, 'k
zou denken
Dat Momus ook zo deed. *Konst.* Kan de achterdocht
ons krenken?⁵
- 555 *Charl.* Niet eer voor dat men die laat blyken aan elkâar.
Konst. Dan is het veinzen goed. *Charl.* Mevrouw, dat
laat ik daar;
Ten minste dient het ons, als ik iets groots zal hoopen.
Hier wôrdt gescheld.
Daar zal de Graaf licht⁶ zyn ras; Klaartje, doe eens open.
Charl. Ik heb na hem verlangd, Mevrouw, en nu hy kooft,
- 560 Voel ik my zeer ontroerd, ik vrees... *Konst.* Zyt niet
beschroomd.

1) vragen. 2) hoffelijk. 3) Lucianus vertelt, dat *Momus*, de spotter onder de Grieksche goden, Kephaestos verweet, er bij het maken der menschen geen zorg voor gedragen te hebben, dat er zich een venster in hunne borst bevond, waardoor men kon zien, wat er in hun hart omging. 4) bezoedeld. 5) benadeelen. 6) wellicht.

VYFDE TOONEEL.

LODEWIJK, KONSTANCE, CHARLOTTE, KLAAR.

Lod. 'k Heb de eer, Mevrouw, van u te komen zien,
en spreken.

Konst. De eer is aan ons, myn Heer, ik hou het voor een
teken

Van achting tot ons, dat ge u zelfs zo veel verneêrd.

Lod. Mevrouw, ik zag my nooit zo veel als nu geêerd,

565 Dewyl ik zien mag die 'k myn hart reets heb gegeven,
En in wiens ¹ schoonheid ik uw eerste jeugd zie leeven.

Konst. Gy vleijt my Graaf. *Lod.* o Neen, ik spreek myn
hart regt uit.

Konst. Het zy het waarheid is, of uit beleeftheid spruit,

Gy toont uw hofflykheid door 't slypen van uw zinnen,

570 Om my van uw kant met beleefdheid te overwinnen.

Myn agting hebt gy reets gewonnen. *Lod.* Ach! Mevrouw!

Vergun my dan dat ik dees schoonheid onderhouw' ²

Met woorden die de min my afperst: 'k ben verwonnen;

Geen hoofsche Juffer heeft my ooit behaagen konnen.

575 Ik heb de min gehaat; nu dwingt zy my in 't end.

Konst. Gy zegt ons veel, myn heer; maar ons is niet
bekend

Wie die betuiging doet. *Lod.* Mevrouw gelieft te weten,

Waar dat myn Graafschap is, en hoe het word geheeten?

Ik zal het zeggen, schoon ik 't liefst verhoolen hou;

580 Het legt in Polen, en de naam is Habislouw.

Myn vader heeft my jong naar 's Keizers hof gezonden,

Wanneer ³ de Turken na ⁴ 't bezit van Polen stonden.

En, zonder roem ⁵ gezegt, ik wierd daar zeer geêerd.

563 *zelfs C zelf*; 577 *wie A wien*; 579 *het C 't u*; 582 *na C naar*.

1) zie de aant. op vers 5. 2) zie vs. 436. 3) toen. 4) naar. *Staan naar* beteekent pogingen doen om iets te verkrijgen; vgl. *naar een ambt staan*, *naar iemands leven staan*. 5) bluf.

585 'k Had mogelyk nu nog in 't Duitse Hof verkeerd,
Indien Heer vader ¹ in het leeven waar gebleeven;
Zyn dood dwong me, om my na myn erfland te begeeven.
En korts kreeg ik eens lust te reizen met myn neef,
Dien ik de schoonheid van dees landstreek zo beschreef,
Dat ik hem overhaalde om reisgezel te weezen.
590 *Klaar.* Gy meent de Heer Baron?

Konst. tegen Klaar: „Zwyg stil, of gy moogt vreezen.
Lod. De reis is meest tot zyn verlugting aangeleid,
Wyl hy zwaarmoedig is en vol dofgeestigheid,
Ja buitenspoorig; doch niet altyd, maar by vlaagen.
Hy heeft vernufts genoeg; maar als hem deeze plaagen
595 Bekruipen, schort het hem ten vollen in 't verstand;
't Geheugen gaat dan weg; dan weet hy vaderland,
Noch staat noch afkomst, noch zyn eigen naam te noemen,
Maar anders is 't een heer vol moeds en waard te roemen,
Die door manhaftige krygsdaaden is berucht.²

600 *Konst.* Dan is hy waard beklagt. *Lod.* Mevrouw, 'k
heb groote zucht³
Voor zyn persoon; hy waar' volmaakt om te beminnen,
Indien hy meester als voorheen waar' van zyn zinnen.

Daar wordt gescheld en Klaar doet open.

Konst. Wat is daar voor geraas? wie stoort ons hier
al weer?

ZESDE TOONEEL.

FOP, *in boeren gewaad, met drie zakjes geld*, LODEWYK,
CHARLOTTE, KONSTANCE, KLAAR.

Fop. Dag juffrouw, dag mevrouw, dag Klaartje, dag myn heer.

584 *duitse* A *duitze* C D *duitsche*; 586 *na* C *naar*; 590 *Gy*
meent A *Is dat*; *de* C *den*; 602 *waar'* A *was*; 604 *juffrouw* A
C *joffrouw*; *mijn* C *men*.

1) zie aant. op vers 192. 2) beroemd. 3) genegenheid.

- 605 Mevrouw, verzinje wel ¹, nou kom ik je betaelen.
 Is dat je zeun? ja wel, hy lykt niet van de schraelen,
 En povre jonkers, neen, verzinje wel; o bloed!
 Wat het hy al een goud en zulver aan zen goed!
 Ho welkom, heerschap! 'k hietje welkom om een koekje,
 610 Verzinje wel. *Klaar*. Hy is myn heer niet, gek. *Fop*. Ja
 zoekje
 Me wat te pieren ²? neen dat's mis, verzinje wel.
Konst. Hy is myn zoon niet, Kees. *Fop*. Hoe of dit wee-
 zen zel?
 Verzinje wel, men heer, laat ik jou iens bekyken.
 Nou zie ik 't eerst, ja daar 's meer eigen as gelyken.
 615 Vergeef 't me, Jonker, want ik was verabbezeerd, ³
 Me dogt, om dat je zo bekant was en geveerd, ⁴
 Dat je onze jonker waert. *Klaar*. Dat maak jy aartig,
 baasje.
Fop. Al bin ik maar een boer, ik hou myn rippretasie. ⁵
 Ik, en myn wyf, die gaen met al de groote lui
 620 Van 't stee om. *Klaar*. Jy? *Fop*. Wel ja, ik breng 'er
 altyd hui ⁶
 En zoetemelk en kaes. Ik mag met elk verkeerren.
Klaar. Zo doende, Keesje, kan jy gôe manieren leeren.
Charl. Hoe is 't op onze plaats? *Fop*. Daar staet het
 alles wel.
 'k Loof, dat het met 't gewas dit jaer wel slaegen zel:
 625 De boomen bloeijen uit de kunst ⁷, en in 't bezonder
 Is 't op jou Hofstee ⁸ schoon, verzinje, 't is geen wonder,
 Dat komt, dat joffrouw op geen schuitje mist ⁹ en ziet.
 't Is allemael gien schâ het geen juist schaede hiet.

618 rippretasie C repretasie; 620 Wel ja A Wel ja 'k; 626 Is
 A staet.

1) begriip je wel. 2) foppen; beetnemen; zie *Krelis Louwen* vers 539. 3) ik had abuis. 4) met kant en veeren versierd. 5) reputatie. 6) wei, eene dunne, zoete vloeistof, die, na de afscheiding van de kaasstof, van de melk overblijft. 7) prachtig. 8) buitenverblijf. 9) mest.

- Jou tuinman Jaep verstaet 'em schier op alle zaeken.
 630 Nou is hy bezig om een bloemperk op te maeken,
 Vlak voor het huis. Dat moet je haest iens komen zien:
 De zoete tyd komt 'an. *Charl.* 'k Denk in een dag of tien
 Te komen, ligt nog eer, dat kunt gy Jaep wel zeggen.
Fop. Dan zel je 't bloemperk daer al opgemaakt zien
 leggen.
 635 *Konst.* Koom, laat ons reeknen, Kees, ik heb niet
 langer tyd.
Fop. Goed, als je wilt, mevrouw; dan raek ik 't vragje quyt.
 Je loopt die kamer in? ik mien je na te treden.

ZEVENDE TOONEEL.

LODEWYK, CHARLOTTE. *Binnen wordt geld geteld.*

- Lod.* O schoone, die myn hart met uwe aanloklykheden
 Doet buigen voor de min, gy hebt myn staat gehoord;
 640 Nu hangt het maar aan u; ei, laat een troost'lyk woord,
 Uit uwen lieven mond, myn quynend hart verquikken!
Charl. Zo haastig niet, myn heer. *Lod.* Ik tel al de
 oogenblikken,
 Myn allerwaardste. Ach troost uw' minnaar, ja uw' slaaf.
Charl. Het geen gy eischt, myn heer, is zulken grooten
 gaaf,
 645 Dat ik my honderdmaal, en meerder, moet bedenken,
 Eer dat myn plicht vereischt myn hart aan u te schenken.
 'k Heb uw' stantvastigheid in 't minnen nooit gezien.
 By and're Juffers spreekt de Graaf ook zo misschien.
Lod. Ik zweer u, schoone ziel, by 't bloozen van uw'
 kaaken,
 650 Die rooze gloed, die my in zuiv're min doet blaaken,
 Die gloed, die 't schit'rend vier van Tirus purper tart,
 En met zyn stralen schiet in 't allerkilste hart;

633 *ligt A licht*; 636 *als A as*; 650 *die rooze C dien rooze*;
 651 *die gloed C dien gloed.*

By 't diamante licht van uwe tweling zonnen,¹
 Wier stralen allereerst myn minnend hart verwonnen;
 655 By 't levendig albast van uw' volmaakte leën,
 Dat 'k niemant min als u, noch heb bemind voorheen.
Charl. Gy giert uw reden op, en schynt te poëzeeren.
Lod. Ach! wat kan ons de min door haare kracht niet
 leeren?

Myn lief, 'k ben onbequaam te schild'ren met wat kragt
 660 Van schoonheid gy myn hart gebragt hebt in uw magt.
 Al die aanloklikheid! al die bevalligheden!
 Zyn machtig myn verstand van 't regte spoor der reden
 Te leiden, zo gy niet uw' strafheid² wat verzoet.
Charl. Gy vleijt my, Graaf. *Lod.* o Neen, zie wien u
 valt te voet:

665 Een die zig onderwerpt wat vonnis gy zult geeven.
 Aan u, o-schoone! hangt myn dood nu, of myn leeven;
 Maak dat dit oogenblik voor my gelukkig zy.

Charl. Staa op, myn heer, en heb wat meerder heer-
 schappy

Op uwe driften, poog die vlam in tyds te dooven;
 670 Uw adeldom, en staat gaat onze ver te boven;
 En kreeg gy eens berouw van deeze keur, zou 't licht
 Te laat zyn dat³ gy wist wat zaak gy hadt verricht.
Lod. Die keur, myn schoone, zal my nimmermeer be-
 rouwen.

Charl. Mag ik 't gelooven? *Lod.* 'k Zweer, dat gy my
 moogt vertrouwen.

675 *Charl.* Gy zyt een edelman, 'k geloof u op uw woord,
 En ik beken, dat uw' beleeftheid my bekoort;
 Myn hart kan langer dan niet overschillig weezen;
 Doch van vrouwmoeders kant hebt gy licht meer te
 vreezen;

657 giert A siert; 664 vleijt A vleit; 670 gaat C gaan; 671 kreeg
 C krygt; 674 my ontbreekt in A; 676 beleeftheid, A en C beleefd-
 heid; 677 overschillig C onverschillig.

1) oogen. 2) strengheid, 3) als, indien.

Schoon ik 't bezit u van myn hart al toe wou staan,
 680 't Moest met haar wil zyn, en dat zal bezwaarlyk gaan;
 Zy heeft geen dochters meer, als my alleen, in 't leeven;
 Gy zyt een vreemdling, dien zy my niet graag zal geeven,
 Om dat zy dan te veel myn byzyn missen zou.

Lod. 'k Zal haar en u, myn lief, in 't Graafschap Habislouw
 685 Geleiden, daar gy zult als myn Gravin regeeren,
 Dit land vergeeten, en u zien van ieder eeren.
Charl. Ik zal my schikken naar vrouwmoeders raad, myn
 heer.

Gy kunt my de eer doen....

daar wordt gescheld.

maar wat's dat? wie schelt daar weer?

Hee, Klaartje, Klaartje!

ACHTSTE TOONEEL.

KLAAR, LODEWYK, CHARLOTTE.

Klaar. Wat belijft Juffrouw? *Charl.* Doe open:
 690 Gy hoort wel dat 'er wordt gescheld. *Klaar.* Ik zal
 gaauw loopen.

Charl. Myn heer, het moeit¹ my dat we in dit onvry vertrek
 Gebleeven zyn; ik wist juist niet dat ons gesprek
 Zo lang zou duuren. Ik zal voortaan de eer genieten
 Om in 't zalet.... *Lod.* Myn lief, hoe zeer 't my moet
 verdrieten

695 Ons staag gestoord te zien in dit vertrek, ik hou
 Het voor het beste van dit adelyk gebouw,
 Om dat ik de eer heb... *Charl.* 't Is een koopman in
 Monsieur le Poerlaron. juweelen,

682 *vreemdling A vreemdeling*; 692 *Gebleeven zyn: ik wist juist*
niet C zo lang gebleeven zyn: 'k wist niet.

1) spijt.

NEGENDE TOONEEL.

HANS in koopmans gewaad, KLAAR, LODEWYK,
CHARLOTTE.

Hans, onder den naam van Poerlaron: Ze zel hier niet
verveelen,

Dat ze aan madamoizel service presenteer?

700 Ze 'eb deezen dak kehoor dat jou juweel begeer.

Charl. Brengt gy iets mede? *Hans.* Qui, jou 'ep aan ma
boetike

Van daak keweest vergeefs. Mon frient was juist 'eel zieke;
Dien was ze gaan bezoek. Ze bid, madamoizel,
Exkuse moi! *Charl.* Gy zyt geëxkuzeert, 't is wel.

705 Is u van daag een snoer met paerels voorgekoomen?

Hans. Un paerelsnoere? non. *Charl.* Ze is van myn' hals
genomen

Door dieven op de straat; zo ze u wordt aangebracht,
Neem vry de snoer, en hou de dieven in uw' macht.

Hans. Dat zel ze doen. *Charl.* Wat hebt gy mê gebracht?

Hans. Juweelen,

710 Zo zuivre poer de kieke, un dief die zou hum steelen.

Wât dunk jou, is 't niet bon? *Charl.* Waar voor is dat
te koop?

Hans. Akt'ondert kulde 't minst. *Charl.* Dat is te veel,
loop, loop.

Hans. Bezie ze wel ter deek, hum 'eb niet eene foute.
Als jy een foute vindt, mak jou voor niet hum oute.

715 Hum 'andel veul met jou, ze weet jou 'ep verstand

Van de juweel, veel betre als al de daam van 't land.

Jou koop altyd koet koop. Ze 'eb eens van jou kehatte

Cinq'mille Ekuus gelyk. Keen klant in deeze statte

Die zo veel koop, als jou. *Charl.* Het is geen quaad juweel.

720 Maar, Monsieur Pourlaron, de prys is veel te veel.

Zes hondert gulden is genoeg; 'k zou niet meer geeven

703 ze gaan C zy gaan.

Hans. Ze moet niet dingen. *Charl.* Niet? *Hans.* Madam',
 zo waar ze leeven,
 Ze zou verlies, ma foi. *Lod.* Mag ik 't juweel eens zien?
Charl. Heer graaf, 't is tot uw dienst. *Hans.* Jou moet
 zo slekt niet biën.

725 *Bezie son Exelense.* Ik 'eb nok van myn leeven
 Zo weinig niet kewon. *Lod.* Ik zal nog vyftig geeven.
Charl. Zo valt gy in myn bod, myn heer? *Lod.* Gy biedt
 te min.
Charl. Geef hem zyn' vollen eisch, heer Graaf, is 't zo
 uw zin.
Lod. Gy kunt als 't u belieft, monsieur, uw geld dan
 haalen;

730 'k Zal in myn logement u deezen dag betaalen.
Hans. Bon, waar logeer jou? *Lod.* In de goude muizeval.
Hans. Son Exelense zek hoe hum daar noemen zal.
Lod. De Graaf van Habislouw. *Hans.* De Kraaf van
 Kabeltouwen?
 Je suis vôt serviteur. Ze kan dat wel onthouwen.

TIENDE TOONEEL.

LODEWYK, CHARLOTTE, KLAAR.

735 *Lod.* Myn lief, 'k verzoek dat gy my de eer doet, dit
 present
 Van my te ontfangen. *Charl.* 'k Zie dat gy myn' aard niet
 kent.
Lod. Myn schoone, 'k bid dat gy 't present niet af wilt
 wyzen,
 Al is het wat gering; gy zult 't misschien mispryzen,
 Dat ik my tegens u in 't bieden heb gekant?
 740 't Zal my een eer zyn, om 't in zulken lieve hand
 Te moogen zien. En heb ik daar door iets misdreeven,

725 *Son A zyn*; 726 *vyftig A vijfzig*; 732 *son A zy*; 740 *zul-*
ken C zulke.

Gy moet de mode van het hof de schult dan geeven.
Ik bid u, neemt het aan. *Charl.* 'k Bedank u dan, heer
Graaf.

Lod. Myn lief, 't is zulks niet waard; 't is al te slechte ¹
gaaf.

745 *Ik* was byna in toorn op deezen Waal ontsteeken,
Om dat hy onze reên ² zo schielyk af quam breeken.

Charl. Daar was niet overig. Gy hebt myn wil gehoord.
Gy moet belooven, aan vrouwmoeder niet een woord
Van 't geen gy op myn hart gewonnen hebt te zeggen;

750 *Ik* zal het, op zyn tyd, haar zelf te voore leggen; ³
Gij kunt my midlerwyl bezoeken als galand.

Lod. o! Lastig uitstel voor een hart vol minnebrand!
daar wordt gescheld.

Charl. Doe open Klaartje! Wie of daar al weer zal
koomen?

Lod. Ik hoor de stem van myn koezyn! *Charl.* Wat
doet u schroomen?

755 *Lod.* Het is de heer Baron, die door zyn zotterny
My overal beschaamt. Myn hart, ik vrees dat hy
Iets aan zal vangen dat u ligtlyk zal mishagen.

Charl. Een die verstand heeft kan wel zotterny ver-
draagen.

De heer Baron zal nu misschien niet spoorloos ⁴ zyn.

ELFDE TOONEEL.

JAN, LODEWYK, CHARLOTTE, KLAAR.

760 *Jan.* Je suis vôt serviteur, madame, en mon koezyn.
Vergeef my, dat ik jou gezelschap kom verstooren.
Zyn Exelentie zal een' blyden tyding hooren.

742 *de schult D den schult*; 743 *neemt A en C neem*; 750 *voore*
C vooren; 762 *blyden C goeden*.

¹) gering; zie vers 1170 en *Quincampoix*, bl. 74 en 97. ²) gesprek.
³) voorleggen, mededeelen. ⁴) buiten het spoor der rede, buiten zinnen.

Kent gy den schryver van het opschrift van dien brief?
Lod. Hoe, hebt gy brieven, heer Baron? dat is myn lief.

765 Hebt gy 'er geen voor u? *Jan.* Ik heb 'r vyf gekreegen.
En tegen jou gezeid, ik was al wat verleegen

Om geld. De wissel komt nou juist heel net van pas:
Ik denk dat al myn geld geen duizend ginjes¹ was,
En dat is niet; want wat kan duizend ginjes maaken?²

770 *Charl. terwyl Lod. leest.* „Dat is eene groote som.

Klaar. „Ja kon je daar aan raken,
„Dat zou ons dienen in ons kraam. Charl. „Zwyg, hy
is gek.

Jan. Meijuffer, dit is al een kostelyk vertrek.

Charl. Myn heer, zoo passelyk ³. *Jan.* o Neen: het is
zeer aartig ⁴.

Is dat tapyt niet wel een duizend guldens waardig?

775 *Charl.* Dat weet ik niet, myn heer: dewyl 't by erfenis
Van iemand van 't geslacht, aan ons gekomen is.

Jan. Mejuffer, jy komt my zo aangenaam te vooren,
Dat jy myn hart byna tot liefde zoudt bekooren ⁵,
Ja, zo de Graaf, myn Neef, jou minnaar niet en waar,

780 Wy wierden zekerlyk in korten tyd een paar.

'k Heb overal geweest, in Spanje, in Hongaryen, Mezopotamien, en ook in Pikardyen;

In Zweden, Persiën, ja in Luilekkerland,

Maar nergens Juffertjes zo schoon, en vol verstand,

785 Als jy bēnt, ooit gezien. *Lod.* „Ha schelm, wie kan
 't verdragen!

Mejuffer, ik verzoek. *Charl.* Zwyg maar, 't zyn malle
vlaagen.

Jan. In Ethiopiën heb ik 'er een gevryd,

764 *myn* A C *my*; 768 *denk* A *loof*; 773 *aartig* A *aardig*;

786 gevryd A gekend.

1) ginje (guinje) is een gouden munt, zoo genoemd, omdat hij geslagen is van het goud uit Guinea. De waarde is ongeveer 12½ gulden. 2) wat beteekenen duizend guinjes? 3) tamelijk; fr. *passable*. 4) zie vs. 1031. 5) verleiden.

Die lykt jou op een draad, 't is of je zusters zyt.

Zy was de dochter van paap Jan ¹, die voor twee jaaren

790 Getroud is met den Cham, of Keizer der Tartaaren;

Ik was 'er aan verloofd, ze was alreets myn Bruid;

Maar die verbruste ² Cham heeft juist myn trouw gestuit.

Ik meen dien beest wel haast dat schelmstuk te betalen.

Lod. „Hou op met liegen! of... *Jan.* De drommel
zel hem haalen!

795 De Cham zel weten wien hy heeft geëffronteerd.

Lod. „Zwyg, zeg ik, of... Jan. Op 't minst dient hy
wat afgesmeerd.³

Hoe, zou die vent myn Bruid, die ik zo lief had, houwen?

' Zou hy, tot spyt van my, paap Jan zyn dochter trouwen?

'k Wou liever dat hy op een heete hekel zat.

800 Of dat die Cham zyn broek vol brandenetels had.

Lod. Zwyg liever van dien Cham, en spreek van and're zaaken.

Jan. Koezyn, ik voel myn hart zo in de liefde blaaken.

Nu ik die Juffer zie, dat ik niet laten kan

Te spreken van myn Bruid, de Dochter van paap Jan:

805 Om haar zal ik altyd deez' schoone Juffer minnen.

En ook myn best doen om haar tot myn bruid te winnen.

Doe jy je best al me, en zie wien 't hagje ⁴ krygt.

Lod. „Ik zweer u, Heer Baron! *Jan.* Ja, Graaf, of jy me dreigt.

Dat bruit ⁵ me nietmendal. ⁶. Ik wil dees Juffer vryën.

810 Doe jy je best ook maar, ik mag het heel wel lyên.

Lod. Mejuffer, 'k bid, vergeef deeze onbescheidenheid

Van myn koezyn: gy weet... *Jan.* Myn schoone, ik
ben bereid

788 *zyt* A *bent*; 794 en 795 *zel* C *zal*; 807 *me* A *mê* D *meê*;
wien C *wie*; 808 *dreigt* A *drygt*.

1) Zie de aantekeningen. 2) vervloekt, syn. van *verbranst*. 3) afgeranseld, vgl. *iemand smeet geven, een smeris* (politie). 4) voordeeltje, buitenkansje; zie *Krelis Louwen* vers 976 en 621 en de aant. hierop. (Panthoon no. 128). 5) raakt; zie *Spiegel der Vad. Koopl.*, bl. 103 (Panthoon no. 125). 6) niemand.

Om u te toonen dat ik hier niets heb misdreeven,
Het geen hem redenen kan tot misnoegen geeven.

815 *Charl.* Myn heer, wees vry gerust, dewyl 't maar
kortswyl¹ is.

Jan. Maar dat ik jou bemin, dat 's zeker en gewis.
Wat meenje, Graaf, dat jou heer vader toe zou laten,
Dat jy zoudt trouwen? neen, hy zou jou dood'lyk haaten.
Je vader is een man die staat na qualiteit.

820 Hy heeft je een Hartogin, voor 't minste, toegeleid.
Het is de waarheid, je behoeft me niet te wenken.

Lod. Myn Heer, hoe spreekt gy dus? wat zult gy al
bedenken,

Om my te quellen? myn heer vader is lang dood.

„Ik heb 't haar wys gemaakt. *Jan.* Myn min is reets zo
groot,

825 Dat ik warentig schier de waarheid heb vergeeten;
Maar nou bedenk ik my. Hy 's dood, ja wel te weeten,
Zo dood gelyk een pier; hy storf geheel te onpas,
Toen ik de Bruigom met paap Jan zyn dochter was.
Klaar. Op wat wys sturf hy? hoe heeft hy den geest
gegeeven?

830 *Jan.* Wel kind, hy sturf om dat hy langer niet kon leeven.

Lod. „o Fiel, gy zoudt my door uw' losheid schier verraân.

Myn heer, het wordt al tyd, koom laat ons t'samen gaan.

Jan. Laat ons dees schoone nog een weinig onderhouden;

Of wil jy gaan? ik blyf. *Lod.* „Ha schelm! het zal u
rouwen.

835 *Jan.* Dewyl je 't zo begeert, ik zal gehoorzaam zyn,
En in ons logement een helder glaasje wyn

Op haar' gezontheit door myn edel keelgat gieten.

Lod. Vaar wel, myn schoone. 'k hoop 't geluk steeds
te genieten

818 jou C je; 819 na C naar; 827 storf A sturf; 831 B veraan;

832 t'samen A t'zamen.

1) gekheid; hd. kurzweil.

Van u te dienen, zo gy my zulks waardig kent.

Jan laat een brief vallen.

840 Ik meen het ook zo, met dit zelfde compliment.

Charl. De eer is aan my, en 't is my leet, dat ik de heeren
Niet beter naar hunn' waarde en staat kan regaleeren. ¹

TWAALFDE TOONEEL.

CHARLOTTE, KLAAR, KONSTANCE, FOP.

Charl. Wat dunkt mevrouw, heb ik myn rol niet wel
gespeeld?

Fop. En heb ik na de kunst niet fraaij een boer verbeeld? ²

845 *Konst.* Tot nog toe gaat het wel, myn kind; nu moet
men maaken,

Dat hy gelegenheid verkryge om u te schaaken.

Charl. Mevrouw, dat dunkt my vreemd. Hoe durf ik
zulks bestaan?

Wat reden hebt ge om my tot zulken zaak te raân,
Die zo uitspoorig ³ is, en strydig met 't wellevē?

850 *Konst.* Dus doende hoef ik u geen huwlyks goed te geeven.
Ik doe 't uit nood; want wierd gy met myn wil de bruid,
Dan quam gewis terstond ons onvermogen uit.

Daar wordt veel gelds vereischt tot al de omstandigheden
Van zulken bruiloft; met een' Graaf in d'echt te treden,

855 Dat is iets ongemeens ⁴. Al waar 't een Edelman
Van minder staat, weet dat ik 't niet uitvoeren kan.

Klaar. Mevrouw heeft groot gelyk, 't is wonder wel
verzonnen;

Die zaak dient niet versloft, maar met 'er haast begonnen.

Charl. Ik durf het niet bestaan. *Klaar.* Verlies je 'er ook
iets by?

860 *Charl.* Myn reputatie. *Klaar.* Ja, zet die maar aan een zy.

841 de heeren A myn' heeren; 844 na C naar; 848 zulken C
zulk een; 852 onvermogen A overmogen.

1) onthalen. 2) voorgesteld. 3) ongewoon, extravagant. 4) buitengewoon.

Laat jou een vogel, die zo vet is, niet ontslippen.
Konst. Hy mint u teder, kind. *Charl.* Ja mooglyk met de lippen.

Kan ik een hoveling betrouwen? *Konst.* Neen, niet veel.
 Maar zou een, die niet mint, u zulken schoon juweel

865 Zo los vereeren? neen, het blykt dat zyne zinnen
 Geneigt zyn te uwaarts. Wilt maar vry de zaak beginnen,
 Wees niet beschroomt, myn kind, 't moet wel voor ons
 beslaan.

Charl. Mevrouw, ik moet my op die zaak ter deeg beraên.
Klaar. Ik vind een brief. Dien heeft de Graaf misschien
 vergeeten.

870 *Charl.* Klaar, hy is open? *Klaar.* Ja. *Charl.* Dan moet ik
 d'inhoud weeten.

Charlotte leest:

'k Neem de eer van u te kontenteeren,

Genadig heer, op uw begeeren,

En zend twee wisselbrieven op

Den heer Kristoffel Ossekop,

875 *Le grand Banquier der heeren Deenen;*

Zy zyn op zicht¹, en reets verscheenen,

Groot ieder van twee duizend pond,²

Dien gy koerant ontfangen kond.

Hy woont te Brussel, in den grooten

880 *Kristoffel, naast de Kallefs pooten.*

Hy is het wiss'len lang gewend,

En by de Deenen wel bekend.

Voorts valt voor ons niet meer te schryven,

Als dat wy uwen dienaar blyven.

885 *En groet genadig uw koezyn,*

Den heer Baron van Schraalenstein,

866 vry C voort; 868 ter deeg C nog eens; 869 dien A die;
 870 hy is A C D is hy; 880 kallefs C kalver; 886 Den A De.

1) op vertoon betaalbaar. 2) een pond Vlaamsch is f 6, een Engelsch pond is f 12; zie *Quincampoix* bl. 60.

Wiens quaal ik hoop dat nu niet zwaar is.

Hans Yzerfresser, Sekretaris.

Charl. Klaar, breng dien brief voort ¹ na de goude muizeval.

890 *Hy* zal verleegen zyn. *Klaar.* 't Is wel, Juffrouw, ik zal. Kon ik den heer Baron ook tot myn min beleezen, En mocht ik Baronnes, als jy gravinne, weezen, Ik was 'er boven op. *Charl.* Ei zwyg die malle praat; *Hy* is een Edelman, en gy van slechten staat.

895 Hoe kan die malligheid u komen in de zinnen? *Klaar.* In ouwe tyen was 't de mode om zo te minnen; In Cats staat immers van de schoone Aspazia, Daar keuning Cyrus op verliefde, en haar zo dra Niet had gezien of liet haar door zyn' dienaars schaaken, 900 En tot een koningin, ten spyt van and'ren, maaken ². Ben ik zo schoon juist niet als deeze harderin, Het scheelt al evenwel heel weinig, in myn zin. Ik zal myn best doen om den karel te verleien; En hy is gek, hy zel wel luist'ren na myn vleijen.

905 *Charl.* Is 't ernst of boert? *Klaar.* 't Is ernst. *Konst.* Hoe Klaartje, wordt gy zot?

Charl. Mevrouw, gy ziet dat zy met deeze zaaken spot, Want zy heeft trouwbelofte aan onzen Hans gegeven.

Klaar. 't Is immers beter met een Edelman te leeven, En weezen Baronnes, als met een' armen knecht

910 Een ordinaarisje ³ op te zetten? *Fop.* Jy hebt recht ⁴, Myn zuster. Doe je best, je zelt den gek bepraaten.

Charl. Dan zult gy Hans, daar ge aan verlooft zyt, dus verlaaten?

Klaar. Die koop ik af, indien ik ryk wordt, met wat geld.

887 quaal D quaad; 889 na C naar; 891 den A de; 896 de ontbreekt in C; 904 vleijen A vleien; 913 Die C Dien.

1) dadelijk, onmiddellijk. 2) Langendijk doelt hier op Cats' bly-eyndig spel Aspasia. In het 2de deel van de *Proefsteen op den Trouwing* behandelt Cats hetzelfde onderwerp onder den titel van *Spoock-liefde bestoten met het Houwelick van Cyrus en Aspasia*. 3) gaarkeuken; huis, waar opentafel wordt gehouden. 4) gelijk.

Charl. 't Is wel, doe vry uw best, en zie hoe dat gy 't stelt;

915 Verbrod ons werk maar niet door die uitsporigheden ¹.

Klaar. Ik zal myn zaaken wel beleggen, ² en myn reden.

Zal ik nu met den brief voort ³ na zyn herberg gaan?

Konst. Nog niet; ik moet u eerst ter deegen doen verstaan,

Op welken wys gy met die heeren dient te spreken,

920 Op dat aan d'aanslag, die 'k bedacht, niets moog' ontbreken.

Charl. Men zy zo schielijk niet. De zaak is van gewicht.

Klaar. Dat 's raar! in myn zin is de zaak niet zwaar,
maar licht.

Einde van het Twede Bedryf.

DERDE BEDRYF.

EERSTE TOONEEL.

LODEWYK, JAN. *Twee Lakkeijen.*

Jan. Acht honderd guldens, heer, in één reis weg te
geeven

Aan eene Juffer, die jy tweemaal van je leeven

925 Aanschouwd hebt! ik beken je zyt vry kordiaal ⁴;

Maar ondertussen wordt de beurs geen kleintje schraal.

Lod. Met speelen kan men weêr aan and're schyven
raaken.

't Was nodig, en het hielp bijzonder in myn zaaken;

917 na C naar; 918 ter deegen A ter dege; 920 moog' C mochte;
925 zyt A C bent.

1) gekheden, dwaze handelingen. 2) overleggen; het aanleggen. Kiliaon: *componere, ordinare*, zie *Mul. Wtb.*, I. 830. 3) dadelijk. 4) mild, royaal; zie *Spiegel d. Vud. Koopt.*, bl. 22, waar *cordaat* gebruikt wordt in den zin van royaal.

- Ik heb de Juffer weg ¹. *Jan.* Ja zy licht ² jou, myn Heer.
 930 *Lod.* Het is geklonken. 'k Zal haar trouwen, *Jan.* *Jan.* Ik zweer,
 Dat ik my niet verlaat op Juffers die haar zinnen
 Zo schielyk buigen, om een' vreemdeling te minnen:
 Daar schuilt wat achter. *Lod.* Neen, ik hou hem voor
 geen man,
 Die eene Juffer niet terstont bepraaten kan;
 935 *Men* kan de weêrmin haast bespeuren aan haare oogen.
Jan. Zie toe, myn heer, zie toe, een mensch wordt licht
 bedrogen.
 Die wedermin komt my te schielyk; naar ik merk
 Spruit zy uit kaalheid; is het maar geen hoeren werk.
Lod. Ha schelm! wat zegt gy daar? *Jan.* Ik bid, wil u
 betoomen.
 940 *Hebt* gy na haar gedrag en staat al wel vernoomen?
Lod. *Jan.* ik vertrouw my op haar stam, en ad'lyk huis.
Jan. Haar stam kan goed zyn en zy zelfs nochtans niet
 pluis.
Lod. Gy lastert haar. *Jan.* o Neen, ik heb my zelfs ge-
 queten ³.
 Daar komt de waard, die zal haar zaaken mog'lyk
 weeten.

TWEEDE TOONEEL.

LODEWYK, JAN, DE WAARD, *Twee Lakkeijen.*

Lodewyk wylt op het huis van Konstance:

- 945 *Kent* gy die Juffer, daar ik flus in praat meê was?
Waard. Wel zou ik niet? o ja, zy is een wakk're tas ⁴;
 938 *wil* A *wilt*; 942 *zelfs* A C *zelf* 943 *zelfs* A *zelf*; 946 *zy* A *dat*.

1) ik heb haar binnen (zie vers 1429), ik mag haar als de mijne beschouwen. 2) wellicht. 3) van mijn plicht gekwet. 4) een flinke meid; zie ook vers 1206.

Ze leeft heel zuinig, en ik hoor zy het ¹ veel plaaten ²
Geërf, verstaaje, die haar Oom het nagelaaten,
Die in Oost-indjen is gesturven, dat je 't vat.

- 950 Verstaa je wel, heer Graaf? nou deuze groote schat,
Veurschreeven en veurzeid, moet deze Juffer erven,
Gelyk je weet, wanneer de moeder komt te sterven;
Want, as je weet, de zeun is stilletjes uit 't huis
Vertrokken, as je weet; ô my! 't was zulken kruis
955 Voor de ouwe vrouw, verstaaje, och zy kon niet bedaaren.
Lod. Hou op, ik heb genoeg, wilt de and're helft maar

spaaren

Tot morgen, dat je 't vat, heer hospes, gôe gezel ³.

Ik ben je dankbaar, als je weet, verstaa je wel?

Waard. Heer Graaf, verstaaje wel, 'k zal eeten klaar
doen maaken;

- 960 Wat lust je t'avond? *Lod.* Gy kunt dat voor dees tyd
staaken:
Wy zyn op zek're plaats genodigd, dat je 't vat.

DERDE TOONEEL.

LODEWYK, JAN. *Twee Lakkeijen.*

Lod. Wat zegt gy nu? *Jan.* Ik hoor zy heeft een' grooten
schat;

De Juffer lykt je van het hoofd tot aan de voeten.

En pozito ⁴, ze was wat licht; tut tut, wy moeten

- 965 Zo naauw niet zien, want geld wordt tog by elk geacht.

Lod. 'k Verzoek dat gy uw' plicht voortaan wat meer
betracht.

Spreek met eerbiedigheid van haar, of 'k wil u zweeren... ⁵

947, 948 *het C heit*; 949 *oost-indjen A oost-indien*; 954 *my A myn*; 955 *Voor de ouwe A voor ouwe*; 956 *wilt C wil*;
961 *genodigd A genodigt C genoodigd D genodigd*.

1) heeft. 2) geld (vgl. *schijeen*); zie vers 1235 en *Quincampoix*, bl. 62.
3) goeje vriend. 4) gesteld. 5) of ik zweer u.

Jan. Hoe? wordt je quaad, myn heer? ik zoek je maar te
leeren
Dat schyn geen waarheid is. *Lod.* Wel, leer dan ook
van my,

970 Dat gy by Juffers van verstand geen zotterny
Beginnen moet. Wat bracht gy flus ¹ al vreemde grillen
En leugens op de baan; 'k had werk om u te stillen.
Dat praatje van paap Jan had schier ons werk verbrod.
't Is myn geluk dat zy u aanziet voor een' zot.

975 *Jan.* My dunkt het staat zo braaf by Juffers op te snyën
Van groote zaaken, heer; het is de zjeu van 't vryën.
Lod. 't Moet met verstand geschiën. *Jan.* Verstand
ontbreekt my niet.

Lodewyk ziet Charlotte, welke uit het venster kykt:
„Zacht Jan, me dunkt dat daar myn lief uit 't venster ziet;
„Laat ons nu veinzen dat wy met malkaër krakkeelen.
Jan Lodewyk slaande:

980 Je liegt het! heb je 't hart myn eer aldus te steelen?
Lodewyk, en Jan trekken de degen:

'k Zeg dat het waar is. Ja. *Jan.* Graaf, haal het in
je hals! ²

Lod. Baron, beken het dan! *Jan.* Ik zeg nog eens,
't is valsch.

En jy zult sterven! *Lod.* Ha! Baron, ik zal my wreken!

VIERDE TOONEEL.

KLAAR, WAARD, *Twe Lakkeijen*, JAN, LODEWYK.

Jan. Ik zal niet rusten voor dat ik je heb doorsteeken.
Zy worden gescheiden.

985 *Waard.* Heer Graaf, verstaa je wel, waar komt de
questie deur?

873 *had* A *hadt*; 974 *zjeu* A *sjeu*; 983 *zult* A *zelt*.

1) zoo pas, zoo even. 2) neem het weer terug, trek je woorden in.

Jan. De questie, dat je 't vat, die komt maar door een
leur ¹

Van duizend guldens, die 'k met wedden heb gewonnen.

Lod. 't Is om het geld niet, want dat zou men geeven
konnen;

Maar om het point van eer. Wat geef ik om dat geld.

990 *Jan.* Ik zeg nog eens, kozyn, dat jy my aanstonds meldt,
Wie dat het zegt. *Lod.* Baron, dat kunt gy zelfs wel
denken.

Waard. Ei, heer Baron en Graaf, wilt tog malkaar
niet krenken,

Verstaa je, zeg, wie is 't? *Jan.* Dat raakt je niet, Jan Gat.

Zo jy je 'er in steekt kryg je vuistlook ², vat je dat?

995 *Kozyn,* ik vraag nog eens of jy den man wilt zeggen.
Daer leit myn degen. *Lod.* 'k Zal de myne ook neder-
leggen.

Lodewyk luistert *Jan* wat in.

Jan. Ik was in misverstand. Kozyn, ik heb den schuld;
'k Verzoek exkuus. *Lod.* 'k Heb myn belofte nu vervuld.

Jan. Ik zal 't betaalen. *Lod.* Hou het geld, 't kan my
niet scheelen.

1000 Om duizend gulden, zulken bagatel, krakkeelen?

Tegen Klaar.

't Is misverstand... maar hoe! zyt gy daar, zoete kind!

Het moeit ³ my dat gy ons te saam in questie vindt.

Klaar. Ik wou alleen graag met zyn Exelentie spreken.

Lod. Vertrek dan hospes, en lakkeijen. *Waard.* „Sel-
leweeken! ⁴

988 't Is om het C Het is om 't; 991 dat kunt gy C gy kunt
het; 997 den schuld A de schuld; 1002 saam A zaam.

1) verwant met *lor*, kleinigheid, nietigheid; zie het *Mnl. Wdb.* IV, 803. 2) slagen; een dergelijke schertsende benaming is ook het in vers 1712 voorkomende *rotting olium*. *Krelis Louwen*, vers 378 *knuppelorum*. Andere benamingen waren *stokeisch*, *muilpeer*, *oorrijg*, *kneukelsop*, *vuyst-amandele*, *stocksuyker*, *kneppeelkoek*, *kloppersboonen*, enz. Zie V. Helten. *Proeven v. Woordverklaring* bl. 7. 3) spijt. 4) verbasterde vloek, eig. *bij Gods heilige weken*: zie ook vers 1751: *by den selleweeken* en *Krelis Louwen* vers 930: *wel selleweeken!*

- 1005 Is duizend guldens by dat volk een bagatel!
 Ik zal heur snyên van de beurs,¹ verstaa je wel.
Jan. Heer Graaf, ik zal u met het meisje alleenig laten.
Klaar. Neen, heer Baron, jy moogt wel hooren wat
 wy praaten.

VYFDE TOONEEL.

LODEWYK, JAN, KLAAR.

- Lod.* Wel, Klaartje, zeg my, is uw bootschap quaad,
 of goed?
 1010 *Klaar.* Daar is myn Juffrouw flus een raar geval
 ontmoet²;
 Derhalve heeft zy my in tyds by jou gezonden.
Lod. Wat raar geval? *Klaar.* Dat wy Mevrouw haar
 moeder vonden
 In zulken quaad heumeur, dat zy niets hooren wou,
 't Geen tot je voordeel is. Zy zal, naar ik vertrouw,
 1015 Haar dochter ergens in een klooster op doen sluiten.
Lod. Wat reden heeft Mevrouw om onze minte stuiten?
Klaar. Zy heeft je vryery een tyd lang aangehoord,
 Waar door zy weet dat jy haar dochter hebt bekoord;
 Zy noemt haar dartel, wulps, ontbloot van goede zeden,
 1020 Een schandvlek van 't geslacht, die tegen alle reden
 Zich zelfs vertrouwen durft aan eenen vreemdeling;
 Maar boven al verfoeit zy haar, om dat ze een ring,
 Dien gy gekocht hebt, uit uw' handen dorst ontfangen.
 Hoe! zegt ze, gy moet zeer na 't huwelyk verlangen,
 1025 Dat gy een vreemden Graaf terstont in de armen valt,
 Die zekerlyk met u tot zyn vermaak wat malt.
 In 't kort, Mevrouw heeft haar verboôn u meer te
 spreken.

1006 *heur C haar*; 1013 *heumeur C humeur*; 1017 *een tyd lang*
 A *te zamen*; 1021 *zelfs A zelf*; 1023 *dien A die*; 1024 *na C naar*.

1) de beurs snijden, 2) overkomen.

Jan. Zou dan je juffrouw zich in 't klooster laten steeken?

Klaar. Niet anders als door dwang. *Lod.* Zwyg stil, ik hoor te veel.

1030 Dat voorwerp zo volmaakt! dat beeld zo schoon en eêl,
Zo net gevormd van leên! zo lief! zo zoet! zoo aartig!¹
De min van koningen en groote vorsten waardig,
Daar ik myn vryheid heb voor eeuwig aan verpand,
Zal ik dat missen! ach! het gaat me aan myn verstand.

1035 *Klaar.* Uw lief heeft my belast u dezen brief te geeven.
Lod. Licht heeft zy 't laatst vaarwel in dit papier geschreeven!

Lodewyk leest:

*Myn Heer, hoe groot uw liefde weezen mag,
Men dwingt my door het moederlyk ontzag,
Om my van u, voor altoos, af te scheiden;*

1040 *Neem dan niet vreemd² dat ik my moet bereiden,
Om my van u, die 'k achting draag, te ontslaân.
Vaar wel, gy zult altoos in myn' gedachten staan.*
Is 't moog'lyk? is my dan dat droevig lot beschooren!
Na³ 't my gelukt is, om die schoone te bekooren!

1045 *Jan.* Tut, tut, wat bruit⁴ het jou? je zyt een man van staat,

Ik wed jy nog in 't kort een Keuningin bepraat.
Wat bruit jou die mevrouw met al haar vieze⁵ grillen?
Nu zou ik ook, uit spyt, haar kind niet hebben willen,
De vrouwlui meenen dat de mannen gekken zyn.

1050 *Lod.* Ik bid u zwyg, Baron; gy kent de minnepyn,
Die kracht der liefde niet, die my nog zal doen sterven,

1029 als D dan; 1031 aartig A aardig; 1035 u dezen brief A om u deez brief; 1045 zyt A bent; 1048 nu A nou; haar A heur.

1) aardig. De schrijfwijze met eene t moet verklaard worden door de bijgedachte aan het mnl. *aerte*, *arte*, fr. *art*. Zie *Krelis Louwen*, vers 59.
2) vind het dan niet vreemd; in het Mnl. zeide men *het gevet mi vreemt*, ik vind het vreemd. Zie *Mnl. Wdb.* II, 1799. 3) nadat. 4) raakt; vgl. *Krelis Louwen* vers 662 5) nukkig, dwaas; zie vers 2.

Indien ik langer moet myn zielsgenoegen derven.

Klaar. Het is vergeefs, myn heer, dat jy je lot beklaag.

Ik kan wel merken dat myn juffrouw liefde draagt

1055 Tot u, en dat zy nooit die liefde zal vergeeten.

Jan. Ja kool met krenten, meid, dat is een smaak'lyk
eten.

Of zy hem al bemint, dat helpt hem wat, niet waar?

Of weet je raad? zo maak je raad ten eerste ¹ klaar.

Lod. Ja, meisje, weet ge iets tot myn voordeel te ver-
zinnen,

1060 't Zal u niet schadelyk zyn. *Klaar.* Daar komt my iets
te binnen . . .

Maar juffrouw zal 't niet doen . . . *Lod.* Ei, Klaartje,
spreek vry uit.

Klaar. Myn heer, zy zal 't niet doen. *Lod.* Ei, zeg my!
'k bid, besluit . . .

Klaar. Zy zal licht heel veel doen om uit den dwang
te raaken;

Maar neen, zy zou . . . *Lod.* Spreek op! *Klaar.* Heer
graaf, je moest haar schaaken.

1065 *Jan.* Ik moet een beest zyn, docht ik ook het zelfde niet.

Het was warentig op myn tong, eer zy het ried;

Die meid was waardig dat zy wierd in goud beslaagen ².

Lod. Die raad gevalt ³ my, en ik zouden aanslag waagen,

Indien ik wist dat zulks myn lief behaaglyk vondt.

1070 Maar neen, zy weet nog niet hoe my de liefde wondt;

Zy kent de kracht nog niet van haare aantreklykheden.

Jan. Zy weet nog niet wat dat het is in d'echt te treden

Met zulken grooten Graaf, den Graaf van Habislouw;

1053 *beklaag* A C D *beklaagt*; 1060 *schadelyk* A C *schaad'lyk*;

1066 *ried* A *riet*; 1073 *grooten graaf* C *grooten heer*; *den* A *de*.

1) dadelijk. 2) iemand in goud beslaan wil eigenlijk zeggen zijn dood lichaam in goud beslaan, teneinde dat als een voorwerp van vereering te kunnen uitstellen. De volledige uitdrukking zou zijn: iemand in goud beslaan, op een altaar zetten en hem als een sant (heilige) aanbidden. Zie het *Ndl. Wdb.* V, 461. 3) bevalt; hd. *gefallen*.

- Zy weet niet dat men haar Genade zeggen ¹ zou,
 1075 Als jy haar man waart, en dat ze in een koets zou ryên
 Van klinkklaar goud, gevolgd van agt'ren, en ter zyên
 Door dienaars, elk zo bont gelyk een Arlekyn;
 Bloed! wist ze dat, ik wed ze wel geschaakt wou zyn.
Klaar. „De heer Baron is 't hoofd geen kleintje weer
 op schroeven ².
 1080 *Jan.* Het klaagen, dunkt me, zal nu langer niet behoeven;
 Smeed nu het yzer, wyl het heet is; maak besluit.
 Je moet 'er schaaken, of je dingen zyn verbruid ³.
Lod. 'k Zal na myn kamer gaan, om voort een brief
 te schryven.
 Kozyn, gelief zo lang op deeze plaats te blyven
 1085 Met Klaartje; 'k koom zo ras als 't mooglyk is hier weêr.

ZESDE TOONEEL.

JAN, KLAAR.

- Klaar.* Die Graaf, myn heer Baron, is al een wakker ⁴
 heer.
Jan. o Ja, als hy niet slaapt dan is hy altijd wakker.
 Ik kenje zeggen dat ik nooit geen beter makker
 Gehad heb als myn neef. Hy is een dapp're vent;
 1090 Alwaar gevochten wordt is hy altyd omtrent.
 De slag van Eekeren ⁵ is door hem half gewonnen;
 Hadt hy 'er niet geweest, men had hem niet begonnen.
 Hy is geweest voor Luik, voor Hoei, voor Keizerswaard.
 De vyand vlucht terstond voor 't brieschen van zyn paerd.
 1095 Hy deed den Schellenberg, terwijl hy stampte, drillen ⁶.
 1076 *agt'ren A agteren*; 1084 *gelief C gelieft*; 1088 *ken C kan*;
 1089 *als D dan*; *Hy is A En 't is*; 1091 *Eekeren A Eek'ren*;
door hem half A door hem wel half C half door hem.

1) noemen. 2) niet weinig in de war (op losse schroeven?). 3) bedorven: zie *Spiegel d. Vad. Koopt.* bl. 103. 4) ferm, flink. 5) zie de aantekeningen. 6) bijvorm van trillen.

Roermond, en Stevenswaard, daar wy van zwygen willen,
Was knapkoek ¹ voor hem. Maar de slag van Hogstet,
bloed!

Daar toonde hy, zo wel als ik, zyn helden moed.
Daar zag men duizenden door ons in 't water dringen.

1100 Te Ramillie deed hy nog wonderlyker dingen;
Hy had een ruiter daar by 't haar gevat, uit klucht;
En goojde hem, met 't paard, knaphandig in de lucht,
Zo hoog, dat hy van verre een vlieg geleek, en daalde
Niet eer voor dat men van den veldslag zegepraalde.

1105 *Klaar*. Met uw verlof, myn heer, daar twyffel ik wat aan.
Jan. Wist jy wat dingen hy had by Turin gedaan,
Je zoudt niet twyffelen aan die van Oudenaarde,
Daar hy de minste luis niet in het leeven spaarde.

Te Meenen, Dendermonde, en Doornik, Ryssel, Aath,
1110 En honderd steeden, daar de tyd niet toe en laat
Om van te spreken, heeft hy wonderen bedreeven.
Klaar. Ik heb niet veel verstand, heer, van 't soldaaten leeven.

Jan. Dit alles won hy, met den slag van Malplaket.

Klaar. Hoe kan dat mooglyk zyn? *Jan*. Ja, maar
't was in zyn bed;

1115 Hy hoorde my alleen die dingen maar verhaalen,
En raakte voort door die gevechten aan het maalen.
Hy heeft nog meer gedroomd, dat ik vertellen zal.

Klaar. Ei, heer Baron, verhaal wat anders: 't is te mal.

Jan. My is wat raars gebeurd by Berge in Henegouwen;
1120 Dit is wel waardig dat wy 't in gedachten houwen;
Daar wierdt ik door een myn gesmeeten naar omhoog,
Met zulken kracht, dat ik gelyk een vogel vloog,
En raakte boven wind; 'k wierd in een uur zes zeven
Met groote snelligheid door deezen wind gedreven

1104 men A wy; 1106 had by Turin C by Turin had; 1111 om
van te A om van 't; 1120 Dit A Dat.

1) eig. hard gebakken koek. De uitdr. wil zeggen: dat was eene kleinigheid, gemakkelijk (klokspijs) voor hem.

- 1125 Rontom de waereld, die 't fatsoen heeft van een ey.
 Je kent wel denken, ik was schriklyk in de ly.¹
 Ik raakte aan 't vallen; 'k had het leeven ook verlooren;
 Maar 'k bleef juist hangen aan een postelyne toren
 In China met myn rok. Elk was daar op de been:
- 1130 Zy hadden my al lang zien vliegen, zo ik meen.
 In 't kort, de koster quam my helpen, en beleezen:²
 Hy docht dat 'k Joosje was, de heilig der Cineezen;³
 Zo dat de koning zelfs my zeer veel eer bewees.
 Toen ik dat zag, speulde ik voor Joosje, zonder vrees,
- 1135 En eischte dat ze me een scheepslading met juweelen
 Bezorgen moesten, of de droes zou met 'er spelen;
 De gekken deden 't, en ik ging terstond te scheep
 Na Poolen. Zeg eens Klaar, was deze grap niet leep?
Klaar. 't Kan niet gebeuren; wie heeft ooit zo'n
 zaak vernomen?
- 1140 *Jan.* Myn suikerzoete Klaar, een mensch kan koddig
 droomen.
Klaar. Zo, heb je 't maar gedroomd? *Jan.* Dat zeg
 ik immers meid.
 't Is alles maar gedroomd, dat ik jou heb gezeid.
Klaar. Uw snaakze geest, myn heer, is wonderlyk, en
 aartig.
Jan. Veel dames achten my heur zoet gezelschap
 waardig;
- 1145 Maar 'k acht ze niet, om dat jou lieffelyk gelaat

1129 op de been D op den been; 1132 Cineezen A Sieneezen
 D Chineezen; 1133 zelfs A C zelf; 1138 na C naar; 1140 koddig
 A aardig; 1143 aartig A C aardig.

1) eig. onder den wind, fig. achterlijk zijn in zijn zaken en vandaar, zooals hier, in een ellendigen toestand. 2) belezen, eig. een tooverformulier over iemand lezen, hem betooveren, bezweren, fr. *exorciser*. 3) chineesch *djoesie*, bij schrijvers der 17e en 18e eeuw voor een Chineeschen afgod gehouden. Het woord werd door onze matrozen verknoid tot *Joosje* en gebruikt in den zin van duivel. De oorspr. beteekenis schijnt geweest te zijn Boeddhatepeltje of kistje bij den huisgodsdienst der Chineezen in gebruik. Veth, *Uit Oost en West*, 202—206.

De mooiste van 't zalet in glans te boven gaat.
 Je bent begut een meid die fiks zyt op je kooten,¹
 En niet ongoelikjes,² maar glad van muil en pooten.
Klaar. Dat lykt wel scheeren.³ *Jan.* Neen, ik ben
 verliefd op jou.

1150 Ik wou wel dat je my een zoentje geeven wou.

Hy zoent Klaar.

Klaar. Nou, nou, het is zo wel, is dat een mensch
 ook drukken!

Ei foei! schei uit, Baron! niet meer, hoe zel het lukken?⁴
 Gaa liever na 't zalet, en zoen daar jous gelyk.

Jan. Och! och! me dunkt, dat ik van liefde schier
 bezwyk.

1155 *Klaar.* Ei, ei, 't is lang genoeg, je zyt een harde zoender,
 Je hebt een baard zo scherp gelyk een platte boender,
 Myn wang is al aan bloed. *Jan.* 't Komt dat ik je bemin.
 Ik heb jou liever als de grootste Koningin.

Klaar. Ik kan 't wel denken. *Jan.* Meid, ik wil het
 je wel zweeren.

1160. *Klaar.* 't Is lang genoeg, myn heer, met myn de
 gek te scheeren

Is gants onnodig. *Jan.* 'k Zeg nog eens dat ik het meen.
 Ik heb jou al bemind toen jy my eerst verscheen.
 Zie daar, dit goudstuk meen ik jou op trouw⁵ te geeven;
 Wy zellen met malkaâr in Poolen heerlyk leeven.

1165 Zie daar, daar is myn hand, ik meen het zeker, *Klaar.*

Klaar. Je zegt het wel, myn heer; doch doet het
 moog'lyk maar....

Jan. Neen, neem maar aan, ik zweer warentig je te
 trouwen.

Klaar. Ja maar, ik vrees, Baron, je zelt je woord
 niet houwen.

1147 zyt A bent; 1150 my een A me eens een; 1153 na C naar;

1155 zyt A bent; 1157 Myn A me; 1158 als D dan; 1161 is C 't is.

1) beenen; eigenlijk beteekent koot hielbeen. 2) leelijk. 3) gekheid,
 spot. 4) wat zullen we nu hebben? 5) zie de aantekeningen.

- Al ben ik maar een meid, 'k pas nochtans op myn eer,
 1170 En ben ik slecht ¹ van staat, myn vader was een heer
 Van aanzien, daar het door den tyd mede is verloopen.
Jan. Ja, zulke menschen vindt men veel, myn hart, ²
 by hoopen;
 Elk moet zig troosten, want het is een slechten tyd.
 Al ben je 't geld, je bent den adel nog niet quyt.
 1175 *Klaar.* Myn adelyk geslacht wordt nog by elk geprezen.
Jan. Je woont in Uitrecht, zou je niet van adel weezen?
 Ik kon wel zien, myn hart, dat jy van adel waart.
 Ha! zo myn stam zich met uwe eed'le stamme paart,
 Wat zal jou wapen by het myne heerlyk pronken!
 1180 *Klaar.* Wel, heer Baron, je zoud me schier in min
 ontfonken.
 Ik weet niet wat ik deed, indien gy ernstig spraakt.
Jan. De min heeft my alreeds gezengd, gebrand,
 geblaakt,
 Gebakken en gestoofd, ik ben bekwaam om te eeten. ³
 Wat drommel wil je meer van myne liefde weeten?
 1185 *Klaar.* „Ik zal het waagen, want de gek is al verward.
Jan. Nu, Klaartje, zeg maar ja; ik meen 't, met al
 myn hart.
Klaar. Wel aan, myn heer Baron, ik laat my dan
 bepraaten.
Jan. Myn lief, ik zweer dat ik je nimmer zal verlaaten.
 Zie daar, ontfang myn trouw. ⁴ *Klaar.* Daar is ook
 iets van my.
 1190 *Jan.* Een kusje. *Klaar.* Zacht, myn heer. 't Is hier
 op straat te onvry
 Daar komt de Graaf weêrom.

1169 *nochtans* A *nogtans*; 1173 *zig* A *zich*; *slechten* C *slechte*;
 1176 *zou je* C *zou jy*; 1178 *uwe* A *u*; 1181 *gy* A *jy*.

1) gering. 2) liefje. 3) geschikt om gegeten te worden. 4) zie de aan-
 teekening op vers 1163.

ZEVENDE TOONEEL.

LODEWYK, JAN, KLAAR.

Lod. Ik heb den brief geschreven;
 Wil dien myn Engelin terstont in handen geeven,
 Opdat zy zie, hoe my myn ramp ter harte gaat.

Jan. Mag ik niet zien, kozyn, wat in dit briefje staat?

1195 *Lod.* Ja, lees het vry, myn heer.

Jan leest:

Myn hart! myn Uitverkooren!

Ik heb door uw gezicht myn vryheid reets verlooren.

Indien ik hoopen durf dat gy my weder mint,

Wees dan verzeekerd dat ge een' minnaar in my vindt,

*Die moed heeft om ten dienst van u 't al op te zetten*¹

1200 *Wat hy bezit. Ja, geen gevaar zal my beletten*

Om u te redden. Vrees den haat uws moeders niet;

Die slyt licht door den tyd. Vaar wel, 'k wacht met

verdriet

Na 't oogenblik dat ik uw antwoord zal ontfangen.

Klaar. Die brief is puik, ik zal hem juffrouw aanstonds

*langen,*²

1205 En brengen je zo gaauw als 't moog'lyk is bescheid.

ACHTSTE TOONEEL.

LODEWYK, JAN.

Jan. Dat is een wakk're tas³; wat dunkje van de meid?

Wie zou geen zieke bruid met zulken hart bespaaren?

En zo is al redelyk verstandig na haar jaaren.

Ik ben 'er boven op, als ik haar trouw, myn heer.

1210 o Bloed! wat ben ik bly! 'k heb al wat ik begeer!

1194 *dit A dat*; 1197 *uw A u*; 1201 *den A de*; *uws moeders*
 D *der vrinden*; 1203 *Na C Naar*.

1) op 't spel te zetten, te wagen. 2) aanlangen, overgeven. 3) flinke meid.

Lod. Hoe zo? *Jan.* Wy hebben reets beloofd malkaâr te trouwen.

Lod. Hoe, wordt gy gek? 't is maar een meid, het zal u rouwen.

Jan. o Neen, myn heer, zy is een vrouwmensch naar myn lyf.

My dient geen pimpelmees ¹. Ik zegt maar na een wyf,

1215 *Die* naar myn zin was. *Lod.* *Jan.* gy hebt u wel gequeeten.

Hoe zal het gaan als zy in 't end eens kooft te weeten
Dat zy bedrogen is, en gy geen man van staat,
Gelyk gy voorgeeft, zyt. *Jan.* Myn heer, dan dag en raad ².

Maar zeg my eens, hoe zal Charlotte staan te kyken,
1220 *Als* jy geen Graaf bent? want dat moet in 't end ook blyken.

Haar liefde zal misschien dan ook zo groot niet zyn;
Zy mint je uit redenen van staat ³, naar allen schyn.

Lod. 'k Zie op haar kapitaal; daar kunnen wy van leeven.

Jan. Ja als haar moeder haar dat kapitaal wil geeven.

1225 *Lod.* De zwaarigheid voor my is klein, myn lieve *Jan*,
Als ik Charlotte tot den vlugt beweegen kan;

Mevrouw van Adelpoort zal lichtelyk bedaaren;

Die haat, hoe groot zy schynt, zal slyten door de jaaren.

Jan. Maar ondertusschen moet je zorgen hoe je 't stelt.

1230 *Lod.* Charlotte neemt gewis juweelen mê, en geld.

Jan. Maar a propô, verneem je nog niets van je vrienden?

Lod. Vrouwmoefer is verhuist, ik kan haar nergens vinden.

1213 *zy* A *het*; *vrouwmensch* A *vroumensch*; 1214 *my* dient A
het is; na C *naar*; 1215 *Die* A *Dat*; 1226 *tot* den A *tot* de;
1228 *schynt* A *schyn* C *is*; *zal* A *zel*; 1230 *gewis* A *voor* *vast*.

1) teer, zwak juffertje, fijn poppetje. Halma zegt pimpelmees: hij is een regt pimpelmeesje, *c'est un petit douillet, il est délicat et blond, il est si délicat, qu'il ne sauroit souffrir la moindre incommodité* 2) komt tijd, komt raad. 3) om uw' stand.

Ik heb geweest daar zy het laaste heeft gewoond.
 't Waar my een vreugd, wierdt my haar woonplaats
 eens getoond.

1235 *Jan.* Zy is misschien heel ryk. Ze ken licht plaaten ¹
 geeven.

Lod. Indien zy ryk waar, zou 'k op deeze wyz' niet
 leeven;

Ik had niet weg gegaan. *Jan.* 't Schort haar dan mē
 aan goed.

Myn heer, me dunkt, dat jy dan niet meer zoeken moet:
 Ons ov'rig kapitaal zou dan meer aanstoot lyên;

1240 *Acht* honderd guldens zyn al happa ² deur je vryen.
 Dat 's meerder als je part; het ov'rig resje hoord

Aan my, gelyk je weet myn heer, door ons akkoord.
Lod. Ik weet van geen akkoord. *Jan.* Wy zouden ummers
 deelen,

Al wat wy wonnen met het dobbelen en speelen?

1245 *Lod.* Goed, hou maar rekening, zo kom je niet te kort.
Jan. Maar als die rekening dan niet betaalt en wordt?

Lod. Heb maar geen zorg. Ik zal uw diensten wel
 beloonen,

En u, zo lang ik leef, myn dankbaarheid betoonen;
 't Geen gy te kort komt u betaalen, en nog meer. . .

1250 *Jan.* 't Is wel, maar wie zal daar uw borg voor zyn,
 myn heer?

Lod. Myn ad'lyk woord. *Jan.* Daar zou de lommerd
 niet op schieten ³.

Lod. Ei Jan, uw malle klap begint me te verdrieten.
 Betrouw u op myn woord. *Jan.* 't Is wel, ik ben te vreên,
 Dewyl ik moet. Maar zacht, 'k zie Klaartje herwaarts
 treên.

1233 *laaste* C *laatste*; 1237 *ik had* A *'k had dan*; 1241 *ov'rig*
 A *overige*.

¹) geld, schijven. ²) weg (zie V. Dale). ³) geld geven, voorschieten.
 vgl. geldschietter.

NEGENDE TOONEEL.

LODEWYK, JAN, KLAAR.

1255 *Klaar.* Heer Graaf, zy heeft den brief al beevende
gelezen.

Ik merkte dat zy 't u zou toestaan, aan haar weezen;
Maar evenwel, zy is nog niet gerezolveert;
't Koomt haar te schielyk voor, myn heer; maar zy
begeert

Dat gy haar t'avond, voor 't balkon, zult komen spreken,
1260 Ten zeven uren. *Jan.* Bloed! dat is een heerlyk teken!
Lodewyk geeft geld aan Klaar.

Zeg aan myn lief dat ik zal komen op dien tyd,
En prezenteert myn dienst aan haar. Dat 's voor uw vlyt,
Dien gy hebt aangewend. *Klaar.* Myn heer, met geen
gedachten...

Zo veel, wel heer! *Jan.* Je moet geschenken nooit
verachten.

1265 *Klaar.* Ik dankje zeer, heer Graaf! 'k durf hier niet
langer staan.

Lod. Vaar wel, ik zal zo lang in onze herberg gaan.

Jan. Nou Klaar, je weet wel wat wy hebben afgesproken?

Klaar. Ja, wees gerust, Baron; die praat dient afge-
broken;

Want zo Mevrouw my zag, dan was de zaak verbrust ¹.

1270 *Jan.* Heel goed, wees dan te vreên, al wordt je niet
gekust.

Einde van het derde Bedryf.

1262 *prezenteert* A C *prezenteer*; 1265 'k durf hier C ik durf;
derde Bedryf A *darde Bedryf*.

1) bedorven; zie Pantheon no 125, bl. 103.

VIERDE BEDRYF.

EERSTE TOONEEL.

CHARLOTTE, KONSTANCE, KLAAR, FOP en HANS
beide in lakeije kleeren.

Klaar. Je denkt wel, Juffrouw, op ¹ de klok van zeven
uuren?

Charl. Ik ben zeer ongerust, en kan van angst pas
duuren ².

Mevrouw, recht uit gezegt, ik durf het niet bestaan.
't Is ook te schand'lyk met een' minnaar door te gaan ³.

1275 Zo 't qualyk uitvalt, 't zal my al myn leeven spyten.

Klaar. Tut, tut, geen mensch zal jou, hetgeen je doet,
verwyten.

Charl. Ik wagt nog wat, misschien dat broeder hier
haast koomt;

Men hoor wat hy ons raad: wy kunnen onbeschroomd
Aan hem verklaaren, hoe de zaaken zyn gelegen;

1280 Hy kan ons helpen door veel eerelyker wegen.

Konst. Gy hebt al wat gelyk, dat heb ik niet bedacht;
De tyd van broeders komst dient eerst nog afgewacht.

Indien hy geld heeft om de bruiloft uit te voeren,
Is alles wel. Ik wil uw hart niet meer ontroeren.

1285 'k Zou ook niet toestaan, dat gy weg gingt, zo 'k niet wist
Dat 't my aan 't geld ontbrak; 'k bedacht alleen dees list,

Gelyk gy weet, uit nood. *Klaar.* Mevrouw, 't kon wel
gebeuren,

Dat jy jou dat besluit voor altoos zoudt betreuren;

1283 *wo A u*; 1286 *aan 't geld C aan geld.*

1) aan. 2) het nauwelijks uithouden. 3) thans zeggen wij er van
door gaan.

- De Graaf zal denken dat hy van je wordt begekt,
 1290 En moog'lyk dat hy dan om dat affront vertrekt.
Konst. Indien hy haar bemint, zal hy zo licht niet
 scheiden,
 Want anders blykt het dat hy ons zoekt te misleiden.
Daar word gescheld.
 Wie of daar schelt? *Klaar.* Dat zal misschien de
 snyër zyn,
 1295 Of lakenkooper om te maanen. 't Zyn gezellen,
 Die ik niet langer weet met praatjes uit te stellen¹.
Konst. Zeg, dat wy uit zyn. Spel dat volk wat op de mouw.
Klaar. Indien zy 't zyn, zal ik myn best wel doen,
 Mevrouw.
Charl. Licht dat het broeder is, die kan hier nu al weezen.
 1300 *Konst.* 'k Kan zyn; doch ik heb reën om 't tegendeel
 te vreezen.
 'k Ben bang voor krediteurs, zo dra 'er wordt gescheld.

TWEDE TOONEEL.

KAREL, CHARLOTTE, KONSTANCE, KLAAR, HANS.
een Lakkeij van Karel.

- Konst.* Het is uw broeder! ach! ik ben van vreugd
 ontsteld!
 Zyt welkom, waarde zoon! *Charl.* Zyt welkom, lieve
 broeder!
Karel. Wat is 't me een vreugd, dat ik u zien mag!
 ach! vrouwmoeder!
 1305 Wat heb ik u misdaan, misleid door myne jeugd!

In C volgt na vers 1292 Klaar: Misleiden? neen mevrouw,
 dat heeft in 't minst geen schyn.

1) met een kluitje in 't riet sturen, van zich afschuiven.

Vergeef myn losheid! *Konst.* Ach! myn waarde zoon!
 de vreugd
 Verhindert my, ik kan van blydschap naauwlyks
 spreken!

Omhels my!

Karel omhelst Konstance :

'k Heb misdaan! *Konst.* o Neen, myn zoon, ik reken
 Dat gy, door uw vertrek, den grond van ons geluk
 1310 Gelegt hebt. Ach wat vreugd na zo veel ramp en druk!
 Wie hadt gedacht dat ik u in myn oude dagen
 Nog weder zien zoude! al myn tegenspoed en plaagen
 En droefheid zal ik nu vergeeten! Koom, myn kind,
 Omhels uw' broeder, dien ge in 't leeven weder vindt.

Karel omhelst Charlotte :

1315 Myn zuster! *Charl.* Broër! *Klaar.* 't Is hier byzonder
 druk met kussen,
 En ik kryg niet een brui ¹, van 't bystaan, ondertussen.
Karel. Wel, Klaartje, leefje nog! *Klaar.* Ja, zo 'k
 niet beter weet.

Och dat je wist, myn Heer, hoe deerlyk dat ik kreet,
 Toen jy zo stilletjes en zonder eens te spreken
 1320 Vertrokken waart, en dat ik van je taal noch teken
 Kon hooren waar je waart, je zoudt my ook wel eens...
 Je weet wel wat ik meen. *Karel.* Dat's ligt wat
 ongemeens ²?

Klaar. o Neen, niet ³ ongemeens, je hebthet van je leeven
 Wel meer gedaan. *Karel.* En wat? *Klaar.* Een wel-
 komzoen gegeven,

1325 *Karel.* Gy zyt nog de oude Klaar, een snaakje van
 een meid.

Daar 's dan een zoen. *Klaar.* En jou ook één tot
 dankbaarheid.

Konst. Klaar, wil die dartelheid een weinigje betoomen.
 Myn zoon, waar is uw liefste? of zyt ge alleen gekomen?

1) in 't geheel niet; zie over de versterkte ontkenning het artikel
 van De Jager in de *Latere Verscheidenheden* bl. 57 vlgg. 2) iets buitengewoons. 3) niets.

Karel. Ik wagt myn lief haast, 'k ben te paerd vooruit
gereên;

1330 *Ze* is op den wagen. *Konst.* Hoe? liet gy haar zo alleen?

Karel. Ik koom hier om te zien hoe 't staat met
onze zaaken,

Om, zo hier iets ontbrak, eerst op zyn stel ¹ te raaken;
Myn liefste weet niet hoe het by ons is gesteld.

Hebt gy myn laatsten brief, en 't pakje met dat geld

1335 *Ontfangen?* *Konst.* Ja, myn zoon. 'k Geloof dat
uwe leden

Vermoeijd zyn van de reis; gy hebt licht hard gereden?

Karel. o Ja, ik ben vermoeid. *Konst.* Laat ons dan
binnen gaan.

'k Zal u een voorval, 't geen ons voorkomt, doen verstaan,
Van zek'ren Graaf, die met Charlotte zoekt te trouwen.

1340 *Karel.* Een Graaf, Mevrouw! *Konst.* Treed voort,
'k zal u de zaak ontvouwen.

DERDE TOONEEL.

KLAAR, HANS.

Klaar. Wel, Hansje, staa je daar, en spreek je niet
een woord?

Hans. Dat raakt je niet. *Klaar.* Myn bloed! hoe
ben je zo verstoord?

Hans. Wat bruit ² dat jou? *Klaar.* Je zyt nochtans
myn uitgelezen,

Die haast myn bruidegom, myn man en voogd zelt
weezen.

1345 *Hans.* Dat zel je liegen. ³ *Klaar.* Hoe? waarom, myn
lieve Hans?

1330 den A de; 1334 laatsten A laatste; 1340 Treed A Tree;
1343 zyt A bent.

1) in orde; zie vers 1436 en vgl. *Sp. Brab.* vs. 1296 met de aantekening. 2) raakt. 3) dat lieg je.

Hans. Dat weet je wel. *Klaar.* Myn hart,¹ zeg, is
'er dan geen kans,

Om jou met traanen te vermurwen, noch met smeeken?
Mijn lieve maatje, ik bid, wil tog een woordje spreken;
Je weet het immers dat ik je altyd heb bemind?

1350 Het spyt me dat ik je in zo'n quaad heumeurtje vind.

Hans. Dat raakt me niet. *Klaar.* 't Is wel, wil jy
geen reden hooren?

Dan is het huuwlyk of; dat zeg ik van te voeren.

Hans. 't Kan my niet scheelen. *Klaar.* Goed; dan
trouw ik met een aâr,

Tot spyt van jou: je moet me niet veul bruien,² vaâr.

1355 Dat is een hangbroek!³ dat 's een puikje der portretten

Uit de almenak! ja wel, men hoord je beeld te zetten,
Van klinklaar goud gemaakt, vlak op de vulliskar.

Hans. Dat zou heel mooiÿ zyn. *Klaar.* Ja, dat zou
heel mooiÿ zyn, nar.

Hans. Maar vryt jou die Baron, zeg, *Klaar?* 'k begin
te vreezen.

1360 *Klaar.* Dat raakt je niet. *Hans.* Hoor *Klaar*, je bent
myn uitgeleezen.

Ik meen 't zo quaad niet, zeg, wat zeit myn heer Baron?

Klaar. Wat raakt dat jou? *Hans.* Ey hoor! myn
pynxterblom,⁴ myn zon ,

Wy zellen met malkaâr, gelyk gezeid is, trouwen.

Klaar. Dat zel je liegen⁵. *Hans.* Och! hoe ken je jou zo
houwen,

1365 Myn schepseltje! je weet, dat ik je zo bemin,

En gist'ren had je ook in jou *Hansje* groote zin.

Het is voor jou dat ik zo zuinig weet te spaaren.

Klaar. Dat 's goed voor jou. *Hans.* Och *Klaar*, wil toch
je zelfs bewaaren,

1350 *heumeurtje* C D *humeurtje*; 1362 *pynxterblom* C *pynxterbloem*.

1) liefje. 2) kwellen, lastig vallen. 3) scheldwoord, synoniem van *drasbroek*, vuile, slordige vent. 4) zie de aantekeningen; het woord *pynxterblom* wil hier zeggen *uiteverkorene*. 5) zie vers 1345.

Want die Baronnen zyn zo vol van guitery,

1370 Je weet het niet myn kind. *Klaar.* Hans, zorg jy niet
voor my:

Je hebt de paspoort, en de bons ¹, 'k wil jou niet kennen.

Hans. Zie daar, de mortepaaij ² moet jou en my dan
schennen,

Heb jy het hart, dat jy, karonje ³, me verlaat;

Ik zal dien gekken vent waarneemen op de straat,

1375 En kloppen hem zo plat als stokvis met myn handen.

De kuitzen zel ik hem afbyten met myn tanden,

En voort de rest zo kort als potjebeuling ⁴ slaan.

Klaar. Ja, maar myn lieve vaar, hy is al mede een haan;

Hy zou dan, op jou kop, zodanig vliegen vangen ⁵,

1380 Dat jy zoudt wenschen, dat je al zalig waart gehangen,

Gelyk je wel verdient voor jou bedriegery.

Hoor, monsieur Poerlaron!

Hans haalt de trouwbelofte uit zyn zak:

Je bent een vuile pry ⁶,

Een lichtekooy. Ik zweer je zelt het je betreuren.

Ziedaar's je trouwbelofte; ik zal ze aan stukken scheuren.

1385 Ik ken je nou niet meer; ik wil je niet meer zien.

Klaar haalt ze ook uit:

Zie, Hans, dat gaat je veur; het moet gelyk geschiên.

Hans. Maar wacht een beetje, Klaar, is 't ernst? of is
het scheeren?

1371 de paspoort C je paspoort; 1377 voort C voor; 1379
jou C je.

1) de paspoort en de bons hebben wil zeggen *zijn congé gekregen hebben, den zak gekregen hebben*: zie het *Ndl. Wdb.* III, 263. 2) duivel. Eigenlijk wil mortepaai (fr. *morte-payé*) zeggen *blindmatroos*. Littré zegt: *morte-payé*, soldat qui ne faisoit pas de service et que le roi ne laissait pas de payer. Par extension, celui qu'on autretient sans qu'il rende aucun service, par exemple un domestique invalide.

Waarschijnlijk is de ontwikkeling der beteekenissen de volgende: blindmatroos, lastpost (omdat men hem moet betalen, zonder hiervoor diensten te ontvangen), kwelgeest, duivel. 3) kreng, fr. *carogne*. 4) zie de aanteekening op vers 315. 5) ranselen, slaan. 6) scheldwoord, eig. *kreng*, zie vs. 273.

Klaar. Dat is my evenveel, zo als je zelt begeeren.

Hans. Ik doe 't maar om te zien of jy me nog bemint.

1390 *Klaar.* Ik meen het ook niet, Hans; ik was alleen gezind¹

Om je eens te toetsen, en hetgeen hier is bedreeven,

Dat moeten wy malkaër van harte weër vergeeven.

Hans. Daar slaag geluk toe, drie pond vygen op de koop².

Klaar. Vier vaten wyn daar by; drie ankers met een
stoop³.

1395 Maar zacht, daar is Mevrouw.

VIERDE TOONEEL.

KAREL, KONSTANCE, CHARLOTTE, KLAAR, HANS,
FOP. *Lakkei van Karel.*

Karel. Gy zegt my wond're trekken,

En listen, maar de tyd zal alles wel ontdekken.

Die brief is my verdacht, dewyl ik niemant kan

In Brussel, die zoo hiet gelyk als deeze man.

Kristoffel Ossekop, bankier der heeren Deenen!

1400 't Is een verdichte naam. *Charl.* Zou dan myn broeder
meenē,

Dat zulk een' graaf bequaam zou weezen tot bedrog?

Karel. Hetgeen men nu niet weet, leert ons de tyd
licht nog.

'k Heb meer messieurs gekend, die om fortuin te maaken,
Opsneden van hun staat, en wonderlyke zaaken

1405 Verzonnen, om een duif te lokken in het net.

Daar is te Brussel korts⁴ een karel⁵ vastgezet,

Die zich een graaf noemde, en ook niet ontzag te vryën

By Jufferen van rang; hy had die schelmeryen

1392 *harte C harten*; 1401 *zulk een' A zulken*; 1403 *messieurs*
A messeurs.

1) van zins, van plan; zie *Ndl. Wdb.* IV, 2226. 2) moge dat besluit
ons geluk aanbrengen; als scherts wordt er aan toegevoegd, drie pond
vijgen op de koop (toe); zie *Warenar* vs. 196. 3) een stoop is 2½ Ned.
kan. 4) onlangs, kort geleden. 5) kerel, vent.

- Al lang gepleegd, eer hy bekend wierdt voor een guit;
 1410 Derhalve, zuster, dient uw vryery gestuit,
 Tot dat men na zyn' staat ter dege heeft vernomen.
 'k Zal hem verzoeken of hy hier belieft te komen,
 Zo dra myn lief hier is, wyl ik nieuwsgierig ben,
 En niet gerust zal zyn voor ik dien graave ken.
 1415 *Charl.* Zyn deugden kan men aan zyn ommegang
 bespeuren.
Karel. o Zuster, 'k waarschouw u, men ziet het meer
 gebeuren;
 't Kan een bedrieger zyn; al zyt gy kloek van geest,
 Daar zyn wel wyzer door den schyn bedot geweest.
Klaar. Dat hy een graaf is, Heer, daar wil ik wel op
 zweeren,
 1420 Want hy voert staat, en 't gaat niet aan zyn kouwe
 kleëren,
 Aldouwt hy me een pistool ¹ uit vrindschap in myn hand;
 Daar is geen nobelder noch beter heer in 't land.
Karel. Dat is een schoon bewys! zulks kan genoeg
 geschieden,
 Al is hy juist geen graaf; men kan verachte lieden
 1425 Niet onderscheiden van de grootste, indien het geld
 Hun veinzery bedekt. 'k Zie veel hetgeen ons meld
 Dat wy bedrogen zyn; de tyd zal 't best ontdekken.
Charl. Maar frere, uw onderzoek mocht hem tot
 gramschap wekken.
Karel. Ik merk hy heeft u reets al binnen door de min.
 1430 'k Zoek maar te peilen hoe hy 't met u heeft in 't zin.
 'k Zal hem beleefd, gelyk een edelman, ontmoeten,
 En in zyn logement, flus in passant ², begroeten.
 Maar laat ons met malkaêr nu heen gaan na de poort,

1410 *Derhalve C Derhalven; uw A u; 1414 graave C graef wel.*
 1415 *Zyn deugden kan men C Men kan zyn deugden; 1421 douwt C duwt.*

1) zie vers 263. 2) en passant, in 't voorbijgaan.

Den wagen wachten. *Konst.* Goed. Hoor Klaartje!
hang eens voort

1435 Teewater op, wy gaan myn dochter t'zamen haalen.
Maak alles op zyn stel ¹, 't za wakker, niet te draalen ²:
Wy komen, denk ik, in een klein half uur weêr hier.
Indien de graaf hier komt, zo geef hem dit papier
Van Stoffel Ossekop, 't geen hy hier heeft verlooren.

1440 *Karel.* Als gy hem spreekt, zo laat hem vry de tyding
hooren,

Dat ik gekomen ben. *Klaar.* Dat zal ik doen, myn Heer.
Konst. Nu, als gezegt is, Klaar, wy komen daatlyk weêr.
En ik belast u dat het water dan moet kookken.

Klaar. 't Is wel, 'k zal met 'er haast wat hoepelstokken
stookken:

1445 Wy hebben juist geen hout, tot nog toe ³, in ons huis.

VYFDE TOONEEL.

CHARLOTTE, KLAAR, HANS.

Charl. Maar Hans, ik hoorde flus hier zulken groot
gedruis;

Wat was dat? *Hans.* Niemendal. *Charl.* Ik hoorde u
nogtans kyven.

't Geen hier geschied moest tog vooral verhoolen blyven.

Klaar. 't Was onder ons, juffrouw, het raakt jou zaken
niet.

1450 Hans keef op my; maar 't is door jaloezy geschiet.
Ik heb het hem, uit grond myns harten, al vergeeven.
Hy docht dat die Baron . . .

Charl. tegen Hans. Heb jy daarom gekeeven?

Daar wordt gescheld en Klaar doet op.

Wat heb jy groot verstand! zou zulken edelman

1433 na C naar; 1434 Den A De; 1447 nogtans A nochtans.

1) in orde; zie vs. 1332. 2) draal niet. 3) op dit oogenblik.

ZESDE TOONEEL.

Jan. Vind ik je t'huis, dat's goed, myn suikerzoete Klaar.
Klaar. Ja, Heer Baron, 'k ben tot je dienst, gebied my
maar.

1462 gebied A gebie; 1464 na C naar; 1470 bent C zyt.

1) toestaan, gedoogen. 2) zie de aantekeningen. 3) voor den dag komen. Misschien bewaart deze uitdr. eene herinnering aan het znw. mat. spijs, *maaltijd* en wil zij eigenlijk zeggen iemand op etenstijd overvallen (V. Dale); doch vgl. ook het *Mnl. Wdb.* IV, 1216 en de aant. in Pantheon no. 128 bl. 107.

't Is juffrouws broeder, die flus ¹ t'huis gekomen is.

Jan. Dan zal de zaak nou niet gelukken, naar ik gis.

1475 *Charl.* De graaf kan hier.... daar is hy zelf, de
deur was open.

ZEVENDE TOONEEL.

LODEWYK, JAN, CHARLOTTE, KLAAR, HANS.

Lod. Mejuffer, ach! heb ik te vreezen of te hoopen?

Ik wacht het vonnis van myn leeven, of myn dood,

Uit uwen lieven mond. Ach, was uw' gunst zo groot,

Dat gy myn wedermin... maar neen, 'k moet altoos

zuchten,

1480 Een nieuwe minnaar zal... *Charl.* Myn Heer, de

minnaars duchten

Altyd het zwaarste. Laat ons in 't zalet wat gaan.

Ik zal u zeggen, hoe wy met de zaaken staan.

De Heer Baron gelief ons beide te verzellen.

Daar wordt gescheld, Klaar doet op.

Hans. Wie of daar is? o bloed! wat dunk je van

zulk schellen?

1485 Die brengt voorzeker geld, maar basta, dat 's abuis.

ACHTSTE TOONEEL.

HANS, KLAAR, HENDRIK, JORIS.

Hendr. Goên avond Klaar, is nu Mevrouw en juf-

frouw t'huis?

Klaar. Mevrouw is uitgegaan, het komt nou niet gelegen.

Geef my je rekening, wy zellen ze ter degen

Bezien, en nazien. *Hendr.* Hoe? Mevrouw heeft die

al lang

1490 Gezien, en nagezien; dat is weêr de oude zang.

Klaar. Hoe raas je zo? Mevrouw zal je immers wel

betalen?

1480 *nieuwe* A *nieuwen*; 1488 *wy* A *we*; 1490 *oude* A *ouwe*.

1) zoo pas, zoo even.

LANGENDYK. *Huwel.bedrog.*

Joris. Hoe? heb je niet gezeid dat ik nóg geld zou haalen?

Klaar. Dat 's goed; maar kom dan als zy t'huis is,
dat is raar.¹

Hendr. Ze scheert met ons de gek, het is al over 't jaar

1495 Dat ik geloopen heb; ik zal heur affronteeren.

Ze draagen aan haar gat begut² de zelfde kleêren,

Het zelfde stof, dat ik 'er heb verkocht, ik zal

Heur roepen. *Klaar.* Meen je 't ook? ei, Hendrik,
ben je mal?

't Is maar een bagatel. *Hendr.* Het is twee honderd
gulden.

1500 Is dat een bagatel? *Klaar.* Ja waaren al je schulden...

'k Wil zeggen schuldenaars, zo goed als myn Mevrouw,

Dan was je wel bewaart. *Hendr.* Hoor, weet je wat?
met jou

Wil ik niet praaten; 'k wil Mevrouw nu zelve spreken.

Je hebt ons lang genoeg bedrogen met je streken.

1505 Nu is Mevrouw niet t'huis; dan leid ze nog te bed;

Dan zit ze aan tafel; en dan heeft ze weêr belet.

't Is altyd dit of dat. *Klaar.* Ze zel je 't geld wel geeven.

Kom morgen ochtend weêr. *Joris.* Ja, dan was 't weêr
om 't even.

Al wisje wasjes! komt Mevrouw niet haast weêrom?

1510 *Klaar.* Is dan het geen dat jy moet hebben zulken som,

Myn heer de snyër? dat kan zeker niet veel weezen.

Joris. Niet veel? hoor toe, ik zel myn rekening eens
leezen³.

Joris leest:

Mevrouw, Mevrouw van Adelpoort

Debet aan Joris Luberts Koort.

1515 *Ik heb aan Juffrouws rok genaaid:* drie gulden.

Item: 't oud rygelyf verfraaid: een guld. : tien st.

Item: een nieuw korsjet gemaakt: twee gulden.

1492 nu A myn.

1) dat is zeldzaam, dat gebeurt niet dikwijls, nl. dat Mevrouw thuis is. Of wil Klaar zeggen: wel dat is vreemd, dat je altijd komt wanneer Mevrouw niet thuis is! 2) verbasterd uit *bij God!* 3) oplezen.

Klaar. „Item: daar heb je toen geen kleintje van
getaakt.¹

Joris leest:

Item: aan rechtdraat² en aan zei: twee gulden twee st.

1520 *Item: een nieuwe leverei:* vyf gulden één stuiver

Item: aan gaeren en aan lint: een gl. twee st.

acht pen.

Klaar. „Item: jou lappedief je maakt my schier ontzind.

Joris leest:

Item: nog ééns een zy korchet: twee gulden.

Item: balynen ingezet: zes stuivers acht penn.

1525 *Item: een tabbertje voor³ Klaar:* drie gl. drie st.

vier pen.

Klaar. Item: doen haalde je myn lappen deur de

schaar.⁴

Joris leest:

Item: aan voering en aan baaij: zes gulden twee pen.

Item: aan monsterring⁵ heel fraaij: sestien stuivers.

Item: een nachtjak voor Mecrouw: een gulde sestien st.

1530 *Item: aan loot in elke mouw:* vyf stuiv. tien penn.

Item: nog aan Mecrouws japon: twee gulden.

Klaar. Item: hou op! *Joris.* Dat is zoo klaar gelyk de zon.

'k Moet hebben: Somma dartig gulden en een stuiver.

Klaar. o Ja, ik weet het wel, jou rekening is zuiver.

1535 Kom morgen ochtend weêr, jou geld is al gereed.

Hendr. Ik heb den brui daar van; ik zegje dat ik weet,

Dat jou Mevrouw hier is. Ze laat zich maar verzaaken.⁶

Klaar. „Hoe drommel zal ik het met die quaa geesten

maaken?

Hendr. Is zy in huis niet, ik zal blyven tot zy kooimt.

1523 zy A zei, korchet C korsjet.

¹) gestolen; eng *to take*; zie Wdb. op Brederoo. ²) stijf linnen (V. Dale)
³) een glad neerhangend kleedje (als een morgenjapon); zie Halma op
nagtabberd. ⁴) eene gewone uitdr. op kleermakers toegepast met de
beteekenis van *stelen*. ⁵) garneering. ⁶) zij laat maar zeggen, dat zij
niet thuis is.

1540 *Klaar*. Ei, raas zo niet, sus, sus! „wat is myn hart
beschroomd!
Hoor, juffrouw is wel t'huis; maar 't komt nu niet
gelegen.
Daar is een zeker heer. Zy heeft belet gekreegen...
Maar zacht, daar is zy zelf.

NEGENDE TOONEEL.

CHARLOTTE, LODEWYK, JAN, KLAAR, HANS, HENDRIK,
JORIS.

Charl. „Is 't moog'lyk! wat is dit?

Hendr. Juffrouw, ik kom nu om... *Charl.* 'k Verzoek
u dat gy zit.

1545 Geef stoelen, Klaartje. 'k Zal de heeren aanstonds
spreken.

Joris. Juffrouw, dat hoeft niet, 'k kom... de tyd is
reets verstreeken.

Klaar tegen Joris: Zit neer, je hoed op, want je
luizen worden kout.

Hendr. Mejuffrouw, 'k kom... *Charl.* Myn heer is
onderdaags¹ getrouwd?

Hendr. o Ja, met uw verlof... *Charl.* De Juffer is
zeer aartig.

1550 Myn heer is ook de min van zulk een' vrouw wel waardig.

Hendr. Dat 's waar, ik ben vernoegd, maar... *Charl.*
'k Heb haar stem gehoord,

Zy zingt zeer fraaij muziek; voorwaar haar stem bekoort

1544 *juffrouw* A *juffrou*; 1549 *aartig* A *aardig*; 1550 *zulk*
cen' A *zulken*.

1) Door aanhechting der adverbiale *s* gevormd van het voorz. *onder* in den zin van *gedurende*, en het znw. *dag* in den ouden meervoudsvorm *dage*. *Onderdaags* is dus zooveel als *gedurende deze dagen* en wordt zoowel in betrekking tot het toekomstende als tot het verledene, zooals op deze plaats, gebruikt. In het laatste geval heeft het dan de beteekenis van *dezer dagen*, *onlangs*; zie het *Ndl. Wdb.* X, 1256.

Een ieder. *Hendr.* Ja zy kan my met haar stem
vermaaken.

Maar als 't juffrouw belieft te spreken van myn
zaaken...

1555 *Charl.* Zy is bequaam tot uw negotie. *Hendr.* 't Kan
wel gaan.

Maar a propô, Juffrouw... *Charl.* Zy heeft al lang
gestaan

In stoffe winkels. By Ragoe altoos ¹ twee jaaren.

Hendr. o Ja, maar ik verzoek... *Charl.* Gy kond
niet beter paaren,

Als met een Juffer, die zoo veel bequaamheid heeft.

1560 Gy zult welvaaren: ze is aanminning, en beleefd.

'k Denk morgen by uw vrouw een modens stof te koopen.

Hendr. Ja, maar Juffrouw... *Charl.* Ik mag niet
op ² een ander loopen.

Gy doet ³ my wel. Schryf dan meteen uw reek'ning uit.

Gy wacht zo lang daar me, 'k weet niet wat dit beduid.

1565 *Hendr.* Ik heb myn rekening al lang aan Klaar gegeven.

Joris. Ik heb myn rekening ook netjes uitgeschreeven.

Charl. o Pry, waarom geeft gy my daar geen kennis van?

Klaar. Juffrouw, ik heb 't versloft, en zo als ik den man

Hier zie, begin ik om de rekening te denken.

1570 *Charl.* Door zulke slofheid zoudt gy myn krediet haast
krenken ⁴.

Wat denken deze liên? indien dit weêr geschied,

Zal ik u leeren... *Klaar.* Och! Juffrouw, ik wist het niet.

Hendr. Daar is myn rekening. *Joris.* Daar myne.

Charl. Ik zal bezorgen ⁵

Dat gy, Messieurs, uw geld ontfangen zult, op morgen.

1575 *Hendr.* Uw dienaar, Juffrouw. *Joris.* En ik blyf je
serviteur.

Charl. „Ras Klaartje, lei me dat kanailje na de deur.

1560 aanminning C aanminning; 1571 liên A lui; 1573 rekening.
Daar myne. C rek'ning. Daar de myne; 1576 na C naar A na deur.

1) tenminste. 2) naar. 3) behandelt. 4) benadeelen. 5) zorgdragen.

TIENDE TOONEEL.

LODEWYK, JAN, CHARLOTTE, HANS, KLAAR.

Lod. Myn lief, het moet my dat ik nu zo ras moet
scheiden.

Charl. o Ja, heer graaf, gy dient niet langer te verbeiden.
Gy weet de reden; want 't zou stryden met myne eer,
1580 Dewyl mevrouw 't verbied. Wy zien malkander wêr
Deez' avond: broeder zal u zekerlyk bezoeken.

Lod. Helaas! moet ik dan... *Charl.* Ei, ik bid wil u
verkloeken.

Lod. Wel aan, ik wacht hem dan in myne herberg, flus¹.

Charl. Vaar wel, myn heer. *Lod.* Vaar wel, myn schoone,
met dees kus.

1585 *Jan.* Ik volg je zo, myn heer. 'k Moet nog een weinig
praaten

Met Klaartje. *Charl.* Ik zal myn heer dan wat alleenig
laaten.

Klaar, 'k gaa wat leggen op de rustbank; ik heb pyn
In 't hoofd; maar roep me als hier de vrienden weder zyn.

Klaar. 't Is wel juffrouw, ik zal.

ELFDE TOONEEL.

KLAAR, JAN.

Klaar. Wilt gy niet meê vertrekken,
1590 Myn Heer? *Jan.* Neen, 'k zel tot jou gezelschap wat ver-
strekken.

Maar, liefje, zeg my, is jou Heer een kapitein?

Klaar. Ja, tot uw' dienst, myn hart, Baron van Schraa-
lenstein.

1578 dient niet langer te C moet niet langer hier, 1590 tot
jou C jou tot, 1593 zou C zal,

1) aanstonds.

Jan. Zo hy in Duitsland diend, zou ik hem mooglyk kennen,

Hoewel men door den tyd malkander kan ontwennen.

1595 *Klaar.* Hy komt uit Brabant. *Jan.* Neen, dan is 't dezelfde niet.

Ik ken een kapitein in Duitsland, die zo hiet.

„Het is myn hopman niet, nou heb ik niet te vreezen.

Ik heb een vaers op jou gerymd, meid, kan je leezen?

Klaar. Heel wel, waar is het van? *Jan.* Het handelt van de min.

1600 *Klaar.* Zo ben je mē poejeet? *Jan.* Wel ja, steekt daar wat in?

Ik heb een heer gediend in Holland, die 't me leerde.

Klaar. Een heer gediend? *Jan.* Wel neen, 'k wil zeggen, ik verkeerde

Met zeker heer. „De droes! 'k had my daar schier verpraat!

Dat is 'er een die net de poëzy verstaat.

1605 Hy rymeld op één dag ten minsten zeven vellen;
Hy hoest zyn kluchten, en hy zweet gestadig spellen;
Hy weet het onderscheid van *de* en *den* heel net.

PH. is maar een beest, en moet aan kant gezet¹.

Ae, die, zweert hy, zel nog van zyn handen sterven,

1610 En 't woord *quansuis* zel hy in ballingschap doen zwerven.

C K, die 't a. b. c. veel jaaren heeft gebruid,

Krygt van hem na de dood nog steeken in de huid,

En al de prullevaars, die qualyk conjugereen,

Zal hy met knuppeldicht² geen kleintje deklinceeren.³

1600 *poejeet* *C pojeet*; 1605 *minsten* *C minste*; 1608 *en moet*
aan kant *A 't moet aan een kant*; 1609, 1610 *zel C zal*; 1612 *na*
de dood C naar zyn dood; 1615 *grooten A groote*.

1) De spellingkwestie werd in Langendijks tijd meermalen op 't tooneel gebracht, o. a. in *Het noodzaakelyk bedrog*, blyspel door J(asper) Lammers, t' Amsterdam, by de Erfgen. van J. Lescaillje, 1694; zie V. Vloten, *Het Kluchtspel* III, 294. De kwestie der *ph* en die van *de* en *den* wordt besproken in J. Nyloë's *Aenleiding tot de Nederduitsche taal*. 2) hekel-dicht, 3) naar beneden halen, verkleinen,

- 1615 *Klaar*. Dan is het a. b. c. tans in een grooten nood?
Jan. 't Leit al op sterven; ja, het is al ruim half dood.
 Maar meid, je moest de kunst ten vollen meester weezen,
 Eer jy dit vaersje, naar den aard, zoudt kunnen leezen;
 Madame, 'k zal 't, met jou permissie, zelfs ¹ eens doen;
 1620 Het is een rympje dat jou raakt, na 'k zou vermoên.

Jan leest:

- Wat is de liefde groot,
 Al in de wereld plane! ²
 Myn harteken minjoot, ³
 Je moet me helpen zane: ⁴
 1625 Of 'k sterf de bitt're dood.
 O droefheid groot!
 Let eens op myn aanschyn,
 O maagdeken verheven!
 Dan zult gy haast certyn ⁵
 1630 Bemerken daar bezeven, ⁶
 Dat door de min ik quyn,
 Tot myn ruwyn. ⁷
 Oorlof myn lieveken, ziet,
 Help my nu uit dangieren! ⁸
 1635 Ik bendere geen en bandiet,
 Maar vol komplette ⁹ manieren.
 Ei, help my uit verdriet,
 Al zonder verschiet! ¹⁰*

Jan. Dat is eerst kunst, niet waar? *Klaar*. Hoe kan
 je 't zo bedenken?

- 1640 Zo zulke vaerzen jou de harsenen niet krenken
 In 't maaken, dan verstaai ik me op het rymen niet.
 Maar waar is d'inhoud van dat rympje toch geschied?

1617 vollen C volle; 1629 certyn A sertyn; 1634 nu A nou;
 1642 toch A C tog.

1) zelf, zooals meermalen in dit stuk. 2) groot, wijd. Dit en de hier volgende woorden van dit minnedicht zijn ontleend aan de rederijkers-taal der 16e eeuw. 3) lief. 4) spoedig. 5) zeker. 6) tevens. 7) ruïne, ondergang. 8) ellendige toestand; zie het *Mnl. "db.* op *dangier*. 9) volmaakt. 10) uitstel.

Jan. 't Geschied op deeze plaats, o maagdeken verheven;
Dat heele vaers is maar op jou alleen geschreeven.

1645 *Klaar.* Zo, meen je 't nog in ernst? *Jan.* Voorzeeker,
engellief,

Ik hou je voor myn bruid, je bend myn hartedief.

Klaar. Maar weet de graaf het wel dat wy malkaâr
beminnen?

Hy zal 't beletten. *Jan.* Neen, dat durft hy niet beginnen;

Ik zel je trouwen, spyt¹ wie dat het je benyd.

1650 *Klaar.* Maar heer, ik vrees jy zult verand'ren door den tyd.

Jan. Ik, ik verand'ren? dat zal nimmermeer gebeuren.

Eer zal de Dom van 't hoofd tot aan de voeten scheuren,

Eer zal een olifant verand'ren in een luis,

Eer kikvorsch in een paerd, of in een haringbuis.

1655 Eer zal je een baviaan in een karos zien ryên,

Met veertien uilen als trouwanten² van ter zyên.

Klaar. „De vent is zeker gek. Maar als ik met je trouw,

Moest jy me zeggen waar dat ik belanden zou.

Jan. Belanden? hoor eens toe: voor eerst, om niet
te doolen,

1660 Zel ik je brengen in een koets rechtuit na Poolen;

Maar onderwegen ook wat pleist'ren, dat je 't vat.

Nou, in dat Poolen leit een heele groote stadt,

Nog grooter als Parys, met Amsterdam, en Londen,

Konstantinopelen, en Rome, aaneen gebonden,

1665 Met Utrecht 'er op toe; en deeze groote stadt

Zel ik je geeven tot een bruidschat, vat je dat?

Je kent van de inkomst van die stadt gemak'lyk leeven;

Zo niet, ik zel je een stadt nog op de koop toe geeven.

Klaar. Ik heb van zulken stadt myn leeven niet gehoord.

1670 *Jan.* Zy is 'er evenwel, myn hartje, rechtevoort.³

1652 *de Dom A den Dom*; 1654 *Eer C Een*; 1660 *na C naar*;

1670 *zy A hy*.

1) in weerwil van. 2) lijfwacht. Eigenlijk luidt het woord *trawant*, doch door de bijgedachte aan *trouw* is het verbasterd tot *trouwant*. Zie het artikel van Dr. Kluyver in het *Tijdschrift der Maatschappij v. Nederl. Taal en Lrk.*, VIII bl. 260, 3) nu, op het oogenblik (zie Halma).

Klaar. Dat is onmogelyk. *Jan.* 't Is zo; ter goeder trouwen¹.

De grond die is 'er; maar de huizen moet je bouwen.

Klaar. „Dat is een raare gek. *Jan.* Wat zeg je, hartedief?

Klaar. Mijn heer Baron, ik heb je waarlyk al wat lief.

1675 *Jan.* Myn smoddermuultje²! *Klaar.* Maar, waar is myn heer geboren?

Jan. Myn heer is hier... maar zacht, ze zeggen op een toren.

Maar... 'k was 'er zelf niet by, ten minste, 'k weet het niet.

Klaar. Hoe? op een toren? *Jan.* Ja, myn zieltje, dat geschied

In Polen altyd zo; daar worden al de grooten

1680 Op torens voortgebracht; dat 's eens voor al beslooten;
Die dat niet doen wil, acht men voor geen edelman;
Men dronk, morbleu, met zulken vent niet uit één kan;
Wy staan op 't point d'honneur. Dat zou jy niet gelooven.

TWAALFDE TOONEEL.

HANS, JAN, KLAAR.

Hans. Het water kookt al, *Klaar.* *Jan.* Wie komt my daar berooven

1685 Van al myn vreugd? zeg op, wat ben je voor een schoft?

Hans. 'k Zeg handen van de bank: het vleis is al verkocht³.

Al ben je de Baron, ik zel, de duivel haalje,

Dat zo niet lyên. *Jan.* Ha! wat zeg je daar, kanailje?

Hans. Dat ik geen schoft ben, en die meid is reets myn bruid.

1680 eens A een; 1687 zel C zal; duivel C pikken.

1) voorwaar. 2) Halma vertaalt smoddermuultje door *visage ragoûtant, minois appetissant*. 3) Hans wil zeggen: zij is mijn liefje, en jij moet er dus afblijven. De uitdr. dateert uit de middeleeuwen, toen het vleesch op banken werd uitgestald. Vgl. de aanhaling uit *Zel. Bijdr.* 6, 231, 149 (*Nal. Wdb.* I, 563: *Handt van der bancke, wel lieve bloeteken, vleesch es besteeft, hier geseyt mondelynghe*,

Klaar. Hoor, Hansje! *Hans.* Wat belieft, Mevrouw
van Schraalenstein?

1715 *Jan.* Mevrouw van Schraalenstein? wel, daar moet wat
voor weezen.

Hoor, Hans! kom hier eens, Hans! *Hans.* Och! ik begin
te vreezen.

Jan. Hoor, Hans! kom hier eens Hans! kom hier eens
by me staan:

Je zelt wat hebben. *Hans.* Maar ik vrees, je zelt weêr
slaan.

Jan. Mevrouw van Schraalenstein vereert je twee
dukaaten,

1720 Maar mits konditie, dat je 'er my zelt trouwen laaten;
En wilje met ons gaan na Polen, zel ik jou

Hofmeester maaken van den Graaf van Habislouw.

Hans. Je zegt zo wat, 't is wel; ik zel me een reis be-
denken.

't Komt my niet qualyk voor, ik wil ze jou wel schenken.

1725 Ik stap 'er dan van of; zie daar, daar is myn hand;
En daar is 't briefje, dat ik heb tot onderpand ¹

Van Klaar; 'k wil zeggen van mevrouw, jou uitverkoren.

Jan. Geef hier, dat's goed. Wel zo, wel zo, dat mag
ik hooren.

Klaar. Zie daar, myn lief, daar is het schrift dat
1730 Gekreegen heb. ik van hem

Jan scheurt de trouwbeloften aan stukken:

Wel zo, dat geeft de zaak wat klem.

'k Zel jou tot Barannes, jou tot Hofmeester maaken;

En moog'lyk zel je lui tot hooger staat geraaken;

Want dat bruit my niet, weest te vrede zo ik 't schik;

Je zelt het allebei net hebben, zo als ik.

1735 *Hans.* Zyn exelentie denkt wel om die twee dukaaten?

1720 zelt C zult; 1721 na C naar; 1734 zelt C zult; 1735 exelentie
C excellentie.

1) zie de aant. op vers 1163

Jan. Hofmeester, zou ik niet? 'k vergat het door
het praaten.

Zie daar, myn vriend, ze zyn van harte jou gegund.

Hans. 'k Bedankje, heer baron. Bloed! dat is schoone
munt.

Jan. Nu, dat 's gearresteerd ¹, niet waar, myn uit-
geleezen?

1740 *Je zelt van nu voortaan myn' Baronnesse weezen.*

Klaar. o Ja, myn tweede ziel. *Jan.* Geef my daar
op een zoen.

Hadie, ik gaa: 'k heb in myn herberg iets te doen.

Klaar. Myn hart, ik heb' een brief, heb jy die hier
verlooren?

Jan. Laat zien, myn engellief; o ja, myn uitverkooren.

1745 *Vaar wel, tot flus, myn hart! ik kom hier daatlyk weêr.*

Klaar. Ik blyf je dienaares, en wachtje dan, myn heer.

Einde van het vierde Bedryf.

V Y F D E B E D R Y F.

EERSTE TOONEEL.

KLAAR, HANS.

Klaar zingt onder het schikken van 't huisraad.

Hans. Wat is de waereld raar, en vol veranderingen!

Klaar. Ja, d'een moet huilen, en den ander hoort
men zingen.

1738 is C 's een; 1739 's A is.

¹) vastgesteld, afgesproken; *Ndl. Wdb.* II, 697.

Hans. Mevrouw van Schraalenstein is vrolykjes van geest.

1750 *Klaar.* Zie daar, daar staat den brui: 't is lang ge-
noeg geweest;

Ik werk niet meer, o neen, 'k zal, by den selleweken, ¹
Myn juffers handjes niet meer in koud water steeken.
'k Ben nou tog ryk genoeg; waarom zou ik het doen?

Hans. Je hebt gelyk, Mevrouw: jou liefste heeft tog
poen. ²

1755 Nou ken jy in een koets, als and're juffers ryën,
Met knechten achter op, en paasjes van ter zyën
Beneven de koetsier. Heer! wat zal dat een pracht
En staatsie zyn, mevrouw! wat zal jy zyn geacht!
En ik hofmeester, ha! *Klaar.* Wat ken je mooi vertellen!
Daar word gescheld.

1760 Hofmeester, doe eens op: ³ ik hoor daar iemant schellen.

TWEEDE TOONEEL.

JAN, KLAAR, HANS.

Jan. Myn suikerbekje! kom ik nou niet gaauw weêrhier?

Klaar. Dat had ik niet gedacht. *Jan.* 'k Heb zulken
groot plezier.

In jou gezelschap, dat ik langer niet kon wachten.

Klaar. Zo speult jou beeldtenis my ook in myn' ge-
dachten.

1765 *Jan.* Ik zal jou liefde ook wel beloonen, dat 'k wel weet.
Ik laat jou maaken zulken kostelyken kleeid,
Dat ieder, die 't zal zien, zyne oogen uit zal kyken.
De grootste dame zal by jou een dienstmeid lyken.

1750 den C de; 1752 koud A koud; 1763 gezelschap A gezelt-
schap; 1764 beeldtenis A beeltenis.

1) verbarsterde vloek; eig. bij Gods heilige weken (?); zie ook vers
10⁴, *Quincampoix*, bl. 59 (*Panthéon* no. 5) en *Kretis Louwen* vers 930.

2) geld. 3) open.

Ik heb een mode voor je alleen gepraktizeert.

1770 *Klaar.* Een nieuwe mode, liefste? *Jan.* Ik zie wel
je begeerd,

Dat ik 't beduiën zal. Hoor toe: 't is myn begeeren

Dat je een bonnet draagt, die heel mooi met paauwe
veëren,

In plaats van pluimen of senielje, ¹ is opgedaan ²;

En recht voor 't voorhoofd zal het ad'lyk wapen staan

1775 Van Schraalenstein, op die manier als de granaaten,

Die op de mutzen zyn genaaid van de soldaaten.

Klaar. Maar dat is al te vreemd. *Jan.* Dat lykt zo in het
eerst;

Maar als je 't voor doet, zel je elk volgen, om het zeerst.

Klaar. Die paauwe veëren met dat wapen zou niet
vleien ³.

1780 *Jan.* Dat's om den adel van 't kanailje te onderscheiën;

Want hedendaags is al te weinig onderscheid;

Al wat een juffer draagt, durft tans een kaale meid

Ten eerste nadoen om een snoeshaan te behaagen;

En dat 's 'er dan belet als juffers wapens draagen.

1785 *Klaar.* Ik zou beschaamd zyn, wech! zy lachten me
uit op straat.

Jan. Neen; al wat de adel draagt, hoe koddig, 't is
nooit quaad.

Voorts meen ik jou een kleed van goud of zilver laaken,

Fraai op zyn oud romeins of grieks te laten maaken,

Waar van de sleep op 't minst moet dertig ellen zyn,

1790 Vol wapens geborduurd van goud, niet vals, maar fyn;

En deze sleep zal ik van paasjes laten draagen;

Dan zal je zitten op een' grooten zegewagen,

Gelyk een Schipio, of als een' Hanebal.

1773 *senielje* A *stenielje*; 1775 *manier* A *manner*; 1793 *Schipio*
A *Schipo*.

1) chenille. 2) opgesierd, opgemaakt. 3) passen, staan.

Daar wordt gescheld, en Klaar doet open.

Hans. „'k Geloof warentig, die Baron wordt dol of mal.

1795 *Jan.* Hoe zeg je, broertje lief? *Hans.* Niets; maar het
lykt wel gekken.

Jan. Zwyg stil, vent, of jy zult den wagen moeten
trekken.

DERDE TOONEEL.

KAREL, SOFY, CHARLOTTE, KONSTANCE, JAN, KLAAR,
HANS, FOP. *Twee knechts van Karel.*

Karel tegen Sofy: Myn waarde lief, ik hiet u welkoom
in ons huis.

Jan. „De duvel! 'k ken dien vent, 't is hier voor my
niet pluis!

Konstance tegen Sofy: Myn dochter welkoom. *Charl.*
En ik meen het ook zo, zuster.

1800 *Sofy.* 'k Bedank u altemaal. *Jan.* „Ik word nog on-
geruster.

„Is hy 't? of is hy 't niet? ja ja, het is de vent.

„Ik hoop, dat hy me in dit baronnen pak niet kent.

Karel. Wat is dit voor een heer? 't Zal den Baron
ligt weezen.

Klaar. Ja, 't is de heer Baron. *Jan.* „Och! ik begin
te vreezen!

1805 *Karel tegen Jan:* Myn heer, 'k heb de eer van u...
Jan. Myn heer, exkuze moy.

Ik hiet jou wellekom; maar ik vertrek, ma foi!

Het zou me spyten dat ik je zou diverteeren.

Ik blyf je serviteur. *Karel.* Myn heer zal ons vereeren
Met zyn gezelschap... maar... „hoe lykt die heer na Jan!

1810 *Jan tegen alle elk besonder:* Je suis vôt serviteur.
Karel. Myn heer Baron, ik kan

1796 den A de; 1798 „De duvel! 'k C Och! och! ik! 1803 den
C de; 1810 serviteur A serviteur.

U zo niet laten gaan. Indien 't u zou behaagen...

Jan. Myn heer, 'k heb haast. *Karel.* Ik heb u ééne
zaak te vraagen.

Heb ik den heer Baron voor dezen nooit gezien?

Jan. „Daar heb je nou den brui.¹ 't Kon weezen,
heer, misschien;

1815 Maar heb je me gezien, zo is 't geweest in Poolen.

Karel. Baron, wat kan een mensch raar in zyn meenig
doolen!

'k Zou zweeren dat gy een van myn soldaaten waart,
Die laatst gedezerteert is met myn beste paerd.

Jan. Hoe lang is dat geleên? *Karel.* Zes maander
is 't geleden.

1820. *Jan.* Dien tyd is myn lakkei me ook met een paerd
ontreedden.

Karel. „Ja wel, 'k zou zweeren, dat de schurk de-
zelfde was.

Jan. „Hoe zal 't hier met me gaan... Myn heer, 't komt
niet te pas,

Dat jy een man van myn karakter durft gelyken
By zulken gaauwdief. 'k Zweer, ik zal je laten blyken,

1825 Wie dat ik ben, als was 't morbleu met dit rapier.

Karel. Myn heer, vergeef het my, wy hebben geen
pleizier

Om heeren van fatsoen tot vyanden te maaken.

Jan. „Hoe pikken,² zal ik uit dien vent zyn klauwen
raaken?

Myn heer, 'k vergeef het je, en vertrek met jou verlof.

1830 *Sofy tegen Karel:* „Myn liefste, gy vergreept u aan
dien heer te grof.

Karel. „Het is de zelfde schurk, ik wil 'er wel op zweeren;

1816 meenig D meening; 1817 vlg. luiden in C: 'k zag u gewis
voor een van myn soldaaten aan, Die met myn beste paerd onlangs
is doorgegaan; 1820 Die A Die; 1821 dezelfde A het zelfver;
1825 als C al; 1830 in A en B staat Sofy tegen Klaar.

1) daar heb je nu het gegooi in de glazen, daar begint het al mis te
loopen. 2) duivel; *Krelis Louwen* vers 437; *De Zwaetser* vs. 487 en 876.

„Hy is veranderd, door die pruik, en deze kleëren.

Jan. Uw dienaar dan, tot flus. *Karel.* Baron, hoor
nog één woord!

Charl. „Ik bid u, dat gy hem door vraagen niet verstoord.

1835 *Karel.* Hoe is uw' titel? *Jan.* Die's Ernestus, Mouris,
Stokski,

Starost Lakkeiskie, en Waiwode van de Bokski,
Heer van pasmentengoud, en kroonslakkei van 't plein,
Baron en erfheer van het land van Schraalenstein.

Karel. Dien titel hoeft de heer Baron zich niet te
schaamen.

1840 *Jan.* Ja, dat is blind¹ voor jou, want dat zyn Poolsehe
naamen.

Karel. „Ik zal hem evenwel betrekken². Dat 's een guit!
Uw serviteur, Baron. Klaar, lei dien heer eens uit.

Jan. Kom, zoete Klaartje, kom myn schat, myn uit-
uitgeleezen;

Jy zelt myn Baronnes, als ik beloofd heb, weezen.

Als Klaar en Jan aan de deur zyn, roept Karel schielyk:

1845 *Jan!* *Jan!* hoor hier nog eens!

Jan antwoord schielyk:

Myn heer, ik heb geen tyd!

Karel trekt zyn degen:

Ha! schelm! uw' naam is Jan! gy zyt het leeven quyt!
a Sa! geef uw geweer³. Gy kunt nu niet ontkennen,
Wie dat gy zyt.

Jan trekt zyn degen:

Wel vent, de drommel moet je schennen;⁴

Ik heb het je gezeid. *Karel.* o Dezerteur! o dief!

1850 *Sofy.* Och! och! ik ben ontsteld! hou op! hou op! myn lief!

Karel. Loop t'zaam na binnen, de lakkeijen moeten
blyven.

1840 *want dat zyn A dat bennen; 1844 Jy C Je; 1848 de*
drommel moet je schennen A je weet wie dat wy bennen.

1) duister, vgl. een *blinde* klip. 2) *er* laten inloopen. 3) *degen*, eig
wapen ter verwerping. 4) de duivel haal je, eig. brenge je te schando
zie Oudemans op *Brederoo*.

VIERDE TOONEEL.

KAREL, JAN, twee lakkeijen, HANS, FOP.

Karel. 't Za mannen, vat hem aan. *Jan.* o Seldrement ¹!
gantsch vyven ²!

Zy neemen hem zyn pruik en degen af.

Karel. Beken goedwillig waar myn paerd gebleeven is,
En wat gy voor hebt, schelm.

Jan knielende:

Ik bid vergiffenis!

1855 Ik zal het altemaal, gelyk het is, verhaalen.

Jou paerd is dood; maar 'k wil de waarde graag betaalen.

Karel. Hoe komt het dood? *Jan.* Kap'tein, ik heb het
dood gereên!

Maar 'k heb wel geld om te betaalen, wees te vreên.

Karel. Neen, gy zult hangen, schurk; messieurs, die
dezerteeren

1860 En paerden steelen, moet de hapscheer ³ klimmen leeren.

Jan. Och! zo barmhertigheid nog woont in jou gemoed,
Verschoon myn jonkheid! *Karel.* Neen: dat gaf aan
and'ren voet

Tot schelmeryen. 'k Geef't den krygsraad voort in hande.

Jan. Och! goede heer kaptein! behoed me voor die
schande;

1865 'k Zal jou weêr dienen als een braaf soldaat moet doen.

Karel. Die eens een' schelm is zal men 't altyd van
vermoên.

Laat al de juffers vry gerust hier weder keeren.

Hans. Kom hier vry weêr, hy zal geen mensch nu
kunnen deeren.

1852 gantsch A gansch; 1855 zal A zel; 1863 hande A handen;
1864 behoed A behoe; schande A schanden.

1) verbasterde vloek, zie vers 1711. 2) verbasterde vloek, by Gods vijf wonden, zie *Ndl. Wdb.* IV, 249—251; V 229 en vgl. *Krelis Louwen* vs. 569.

3) Halma: zegt hapscheer, spotnaam der gerechtsdienaaren, fr. *happechair*; zie V. Dale en Littré op *happe-chair*. De bedoeling van dezen regel is: het gerecht zal je leeren klimmen nl. bij de ladder v. d. galg op (vg). vs. 1874).

VYFDE TOONEEL.

KONSTANCE, SOFY, CHARLOTTE, KLAAR, JAN,
KAREL, twee Lakkeijen, HANS, FOP.

- Jan.* Och, och! verschoon me, want ik ben van goeje lui
1870 Met eere voortgebracht. Myn volk is al den brui ¹
Bekend voor deugdzzaam. Ach kaptein, 'k ben van de
vromen,
Gelyk je weet, en ziet, en hoort, en tast, gekoomen.
Karel. 'k Zal my bedenken; stel je een weinigje te vreên ².
Jan. Maar zal ik hangen? och! kap'tein, ei zeg! *Karel.*
Neen, neen,
1875 Gy zult niet hangen, Jan, maar door de spitsrôe loopen ³,
Zo gy een paerd, zo goed als 't myne was, kunt koopen.
Jan. 'k Bedank je dan, kap'tein; maar 't kitt'len op myn'
huid
Staat me ook niet aan; ik bid, stel dat een jaartjen uit.
Karel. Wy zullen zien. Maar zeg, oprecht, en zonder
liegen,
1880 Wie dat die graaf is. Pas ⁴ me op nieuws niet te bedriegen.
Jan. Kap'tein, ik heb hem eerst gevonden te Parys;
Hy is een Utrechts heer, van adel, braaf, en wys.
Wy kreegen kennis in een herberg door het speelen;
'k Wierd zyn lakkei, maar met konditie van te deelen
1885 Al wat wy wonnen door knaphandigheid en kunst.
Ik drong in 't kort zo in dien goeden heer zyn gunst,
Dat 'k van hem krygen kon al wat ik maar begeerde;
Zo dat ik, als een prins, gestadig teerde en smeerde ⁵;
1871 *kap'tein* A *kapitein*; 1874 *kap'tein*, ei zeg A *kap'teintje*
lief; 1880 *op nieuws* A *op 't nieuws*; 1882 *hy* A *het*; 1889 *eens*
lakkei C *een lakkei*.

1) de geheele rommel, allemaal. 2) hou je maar bedaard, kalm. 3) een
soort van geesels straf aan de soldaten voltrokken, waarbij zij door eene
dubbele rij met spitsroeden (dunpuntig rijshout) gewapende makkers
moesten loopen (*V. Dale*). 4) zorg er voor. 5) smulde, braste.

Nu was ik eens lakkei, en dan eens weêr een heer;

1890 'k Ben munnik ook geweest, baron, en nog al meer.

Karel. Dan hebt gy u geneerd, naar 'k merk, met beurziesnyën?

Jan. Daar ben ik te eerlyk toe, tot zulke schelmeryën;

Neen, neen, wy wonnen 't geld heel zuiver met de kaart.

Ik steel myn leeven niet. *Karel.* Hoe kreeg gy dan myn paerd?

1895 Jan. Dat was uit hoogen nood, tot berging van myn
leven.

Ik heb in 't zin gehad je 't paard weêrom te geeven,
Of wel de waarde, in goud of zilver, zo je wilt.

Karel. Gy oppermeester van het valsche dobb'laarsgild,
'k Begeer geen geld dat met bedriegen is gewonnen.

1900 Maar, biecht recht op: zoudt gy aen ons niet zeggen
kunnen.

Hoe dat de naam is van dien Graaf, uw' kammeraat?

Jan. Zyn naam is Lodowyk, maar 'k weet niet van zyn staat.

Als dat hy te Utrecht, en van adel, is gebooren.

Als hy hier komt, zel jy de rest wel van hem hooren.

1905 *Karel.* Wat zegt Charlotte nu? *Charlotte.* Helaas! ik
ben misleid!

Hoe heeft hy my bekoord door zyne listigheid!

Klaar tegen Jan: o Schelm! o vagebond! wat heb jy al
gelogen,

En my, onnoz'le duif, zo schandelyk bedrogen!

Hans. Mevrouw de Barones, dat is je rechte loon.

1910 Wat staan jou zaaken nou bijzonder fraaij en schoon!

Nou ken je ryên op een' gouwen staatsie wagen

Na Polen. Laat je sleep van dartig ellen draagen

Van paasjes, jou Baron zal volgen; loop voor uit.

Klaar. Verwyf je my dat nog? je bent hofmeester,
guit.

1895 *hoogen* A *hoope*; 1910 *nou* C *nu*; 1912 *Na* C *Naar*.

1915 *Jan.* Kom laat me nou maar gaan: ik zal het geld
gaan haalen.

Karel. Neen, hou hem vast; de schurk zal 't met den
hals betaalen.

Jan. Och! nou weer hangen? och! je gaf me flus¹ pardon!

Karel. Hoe? dacht gy dat ik u ook niet bedriegen kon?

Gy hebt zo veel bekend, myn' gramschap zo ontsteeken,
1920 Dat ik geen woord meer van genâ wil hooren spreken.

't Sa mannen, brengt hem weg, en bindt den schelm wel
vast.

Jan. Genade, heer kaptein! *Karel.* Volbrengt terstond
myn last.

Jan. Wat onbarmhartigheid! och! och! wie zou 't ge-
looven?

Myn heer kap'tein. *Karel.* Voort, voort! 't sa mannen,
brengt hem boven,

1925 En zet hem op de zaal gevangen, tot dat ik

Zyn kammeraad ook heb, en ze allebei beschik

In handen van 't Gerecht, om hunne straf te ontfangen.

Jan. Och! wie had ooit gedacht, dat ik zou moeten
hangen!

Och, Klaartje, spreek een woort ten beste, zoete kind!

1930 Je weet het immers, dat ik jou zo heb bemind.

Klaar. Bedrieger! schelm! schavuit! ik wil niét voor
je spreken;

Ik help je liever hals en kop en beenen breeken.

ZESDE TOONEEL. .

KAREL, SOFY, KONSTANCE, CHARLOTTE, KLAAR.

Charl. Helaas! wie had gedacht op zulk een ramp, o spyt!
'k Ben door dat snood bedrog byna myn zinnen quyt!

1917 *me C my*; 1921 't Sa A Za; 1922 *volbrengt A volbreng*;

1924 *Voort, voort, C Weg, weg! brengt; A breng.*

1) zoo even, zoo pas.

1935 *Konst.* Myn kind, ontstel zo niet. *Charl.* Zou ik my
niet ontstellen?

Men zal dit snood bedrog, dit schelmstuk voort vertellen,
En my bespotten om myne al te losse min!

Karel. Ik bid u, zuster, stel die droefheit uit uw' zin.

Charl. Ik zal, zo lang ik leef, die droeve ramp betreuren,
1940 En ligtgeloovigheid. o Hemel! kan 't gebeuren?

Het schynt onmoog'lyk, dat een heer, zo braaf, beleefd,
Die zo veel tekens van een' eed'len afkomst geeft,
Bequaam zou zyn om zulken schelmstuk te verzinnen!

Karel. Myn zuster pryst hem, ja zy schynt hem nog
te minnen.

1945 *Charl.* Ik weet niet of ik haat of min; 'k vloek zyn
bedrog,

Maar min, in weêrwil van my zelfs, hem echter nog.

Klaar. Och! juffrouw! daar is nou voor ons niet meer
te hoopen!

Myn heer zal myn baron, gelyk je weet, opknoopen;
En hoe het met den graaf, jou vryer, zal vergaan,

1950 Dat zullen we, als hy hier gekomen is, verstaan;

En daarom raad ik jou, dat wy maar met ons beïên
Na Brabant gaan, om in het klooster te beschreiën
Al 't geene ons is gebeurd. Wy hebben ook wat schuld:

Wy zogten 't spulletje. *Karel.* Ik verlang met ongeduld,

1955 Omdat hy nog niet kooft. *Charlotte,* ik moet u vragen:

Hebt gy wel moeds genoeg, om 't schreiën, en dat klaagen
Wat in te toomen, als die minnaar hier verschynt?

't Is nodig, dat gy u wat kloek houd' en verpynt¹;

Want als hy merkte, dat gy hem niet kost vergeeten

1960 En nog beminde, zou hy *Charl.* Ach! hoe kan ik
't weeten?

Maar neen, 'k kan zonder my te ontstellen hem niet zien.

Karel. Dan moet gy weg gaan, als hy kooft. *Charl.* Het
zal geschiën.

1947 niet A niets; 1952, 1969 Na C naar.

1) zich goed houden, zijn smart ontveinzen; fr. *s'efforcer*.

Klaar. Als jy hem ziet, dan zal je zeggen van den kaerel:
Hoe komt hy daar toe? 't is een man gelyk een paerel.

Daar word gescheld, en Klaar doet op ¹.

1965 *Charl.* Mevrouw, koom gaan wy; hy zal 't mooglyk
zyn, ach my!

Karel. Wees niet verschrikt. Gaa met malkaër wat
aan een zy,

Zo gy nieuwsgierig zyt om onze reën ² te hooren;
Maar wil vooral, eer ik 't gebiede, ons niet verstooeren ³.

Klaar. Daar is de graaf, juffrouw. Wil voort na binnen
gaan.

1970 *Karel.* Gaat gy niet mede? *Klaar.* o Neen, ik durf
wel blyven staan.

Karel. Flus waart gy zo ontsteld, nu schynt gy niet te
schroomen.

ZEVENDE TOONEEL.

LODEWYK, KAREL, KLAAR.

Lod. Heer kapitein, 'k heb de eer, op uw verzoek te
komen....

Karel. „Gy koomt van pas. 't Is waar, ik heb het zo
begeerd.

Lod. Om u te dienen... *Karel.* Maar, waar heeft
myn heer geleerd

1975 Met my zo onbeschaamd te schertsen en raljeeren?
Doe dat ter plaats daar gy gewend zyt te verkeerren.

Lod. Heer kapitein, ik ben zo'n groet'nis ⁴ niet gewend,
Het is een teken dat myn heer my nog niet kent.
Van uw beleeftheid had ik andere gedachten.

1980 *Karel.* Myn heer, dat zy zo. Maar ik bid u, zoudt gy achten,
Dat iemant schuldig is, wanneer hy wordt gehoond,

1972 *uw A u*; 1975 *schertsen A schersen*.

1) open. 2) gesprok. 3) storen. 4) begroeting.

Den hooner eer te doen? *Lod.* De heer kap'tein
verschoont

Zich zelfs¹ bijzonder vreemt; want ik kan niet bedenken
Dat ik u heb gehoond. *Karel.* My in myn eerte krenken?

1985 Myn stamhuis smaadt te doen? *Lod.* Dat is een
duist're taal.

„Wat zal ik denken van dit wonderlyk onthaal?

„Zou hy iets merken van de list, die 'k heb verzonnen?

Karel. Gy staat verzet, myn heer. Maar vindt men
wel Baronnen

In Polen van dien naam gelyk uw neef heet? Jan,

1990 Baron van Schraalenstein? *Lod.* „o Ja, hy weet 'er van.

Neen, dat 's een misslag; want dat land leit niet in Polen.

Karel. Ik hoor zo van uw' neef. *Lod.* Van hem? zyn'
zinnen doolen.

Het schort hem in 't verstand. „Nu merk ik dat de guit,

„Die hondsvot, myn lakkei, de zaak hier heeft verbruid.

1995 Myn heer, het is gelyk... *Karel.* Hou op met meer
te liegen;

Ik zweer, gy zult my, als de juffers, niet bedriegen!

Lodewyk trekt zyn degen:

Nu hebt gy my gehoond, a sa, dat schelms affront

Zult ge u beklaagen. Gy zult kloppen op den mond²;

Of trek 't geweer³. *Klaar.* Help! help! *Karel.* Ik
zal niet met u vechten,

2000 Maar laten dat den beul met u, o schelm, beslechten.

ACHSTE TOONEEL.

HANS, een lakkei van Karel met de degens uit,

KAREL, LODEWYK, KLAAR.

Karel. 't Sa mannen, vat hem aan! *Lod.* Zyt gy een
edelman,

Verweer u dan alleen; maar naar ik merken kan,

1982 hooner A hoonder, 1989 dien A die.

¹) zelf. ²) uw woorden terugnemen, door uw hals halen (vs. 981).
³) degen, zie vers 1847.

Zyt gy een' bloodaard. *Karel*. Gy moet myn ge-
vangen ¹ weezen.

Zo gy onschuldig zyt, hebt gy geen straf te vreezen.

2005 *Lod*. Staa af, gy rekels, of ik stoot u in den huilt.

Karel. Nu heb ik uw geweer; maakt aanstonds nu besluit,
Om in 't gevangenhuis uw' zaak te defendeeren.

Lod. Zoudt gy een edelman, als ik ben, affronteeren?

't Zal u berouwen, dat gy my dus dwingt met macht.

2010 *Karel* Uw eigen toeleg heeft u in den nood gebracht.

Beken nu, wie gy zyt, 't kon u tot voordeel strekken,

En wil my verder tot geen gramschap meer verwekken.

Uw knecht, die Jan heet, heeft het gansche werk bekend;

Hy zegt, dat ge edel en van goeden huize bent,

2015 En hier gebooren; zoo gy my dat kunt betoonen,

Geef ik myn woord, dat ik u verder niet zal hoonen.

Lod. Dat is nog redelyk. Myn heer, gy spreekt zeer goed.

Weet, dat ik niet ontaar ² van 't oud en aad'lyk bloed

Van myn geslacht, dat eer in luister plag te weezen

2020 Door dapp're daaden; doch, hoe hoog in top gereezen,

Is 't door den tyd verarmd; en ik ben maar alleen

Nog overig, en zwerf met veel rampzaligheên.

Geperst door armôe, heb ik jong ons huis verlaaten,

En my begeeven by een kompanjie soldaten,

2025 Daar ik my als kadet veel jaren by bevond.

Maar laas! 't fortuin ³ heeft my haar' gaven niet gegond!

Ik wierd gevangen, zo dat ik in Vrankryk raakte,

Daar my de tegenspoed nog verder moed'loos maakte.

Myn ov'rig leeven, heer, is van een' and'ren aart;

2030 Maar 'k heb de deugt in al myn tegenspoed bewaard,

Zo veel als 't de armoede en de nood heeft konnen lyden.

Gy hebt verstand en weet, dat deugt en armoed' stryden

2005 in den A in de C in uw D door den; 2096 maakt A en
C maak; 2013 heet C hiet; heeft D en; bekend D belydt; 2014 Hy
zegt dat ge D Zegt dat gy; bent D zyt.

1) bijvorm van gevangena; zie *Ndl. Wdb.* IV, 1908. 2) ontaard, in aard
verschil, verbasterd ben. 3) thans de fortuin.

In 't zuiverste gemoed, wanneer 't geen uitkomst ziet.
'k Dagt my door listigheid te redden uit 't verdriet;
Maar vind me op 't onverwagtst in mynen waan be-
drogen.

Karel. Myn heer, ik word met u door dit verhaal bewogen;
Maar gy verzuimt aan my te melden hoe gy heet.
'k Ken hier al d'adeldom, zo ik niet beter weet.
Lod. Myn heer, ik zou myn' naam niet graag aan u
ontdecken.

2040 *Karel*. Myn heer, gy moet. *Lod.* Het kan u niet tot
voordeel strekken.

Karel. Dan blyft gy my verdagt. *Lod.* Wel aan, 'k
heet Lodewyk
Van Kaalenhuizen, maar... *Karel.* Wat zegt gy? ik
bezwyk

Van schrik! is 't mogelyk, zou dit de waarheid weezen?
Lod. Hoe zyt gy zo ontstelt? dat 's raar! wat doet
 u vreezen?

2045 *Karel.* Myn heer, mislei my niet. Dat ik my zo ontstel,
Is zonder reden niet. Maar zeg my, weet gy wel,
Dat ik de magt heb, om naauwkeurig uit te vinden,
Of gy de waarheid spreekt? ik ken nu al uw vrinden,
Zo gy die heer zyt. *Lod.* 'k Blyf voor altoos u verplicht,
2050 Indien uw' goedheid my in deze zaak verlicht.

2050 Indien uw' goedheid my in deze zaak verlicht.
'k Liet hier, toen ik vertrok, een' zuster met een' moeder.
Karel. En niemand meer, als die? *Lod.* o Neen; myn
jongste broeder

Was korts voor myn vertrek gestorven. *Karel.* „Ja
hy is 't!

„t Is Lodewyk, die zo veel jaaren is gemist.

2055 *Lod.* Myn heer, ei zeg my, zyn zy beiden nog in 'tleeven?
Karel. Zyt maar gerust; 'k zal u terstont voldoening
geeven.

2048 nu al uw A nu uwe; 2052 die A hen; 2056 voldoening
A voldoening.

NEGENDE TOONEEL.

LODEWYK, HANS, *Lakkei*.

Lod. Hoe heeft myn hart van schrik! de vrees ont-
roert myn bloed!

Wat baart dit voorval my verand'ring in 't gemoed!

Wat of hier zal geschiên? hy gaat alleen naar binnen.

2060 'k Kan niet bespeuren wat hy met my zal beginnen.

TIENDE TOONEEL.

KAREL, SOFY, LODEWYK, *Lakkei*, HANS.

Karel tegen Sofy: Myn lief, bezie dien heer met aandacht.
Sofy, Lodewyk omhelzende:

Ach! wat vreugd!

Myn waarde broeder, ach! *Lod.* Myn zuster! 'k ben
verheugd,

Nu ik u weder zie! waar is Mevrouw, myn moeder?

Sofy. Die woont te Brussel, daar ze om u, myn' waarde
broeder,

2065 Gestadig treurt, om dat ze u nooit denkt weêr te zien.

Zy zal verheugd zyn, als ik u haar aan koom biên.¹

Karel tegen de Lakkei: Haal Jan nu hier en laat
myn zuster ook vry komen,

En.... maar zy zyn daar, 'k denk zy hebben reets
vernomen

Wat hier geschied is.

2066 koom C kom.

1) Zie vs. 354.

ELFDE TOONEEL.

KONSTANCE, CHARLOTTE, KLAAR, JAN, *gebonden*.
 FOP, HANS, twee Lakkeien van Karel, SOFY, KAREL,
 LODEWYK.

Jan, van de Lakkeien vastgehouden wordende:

Och, nou moet ik hangen! ja.

070 Myn heer kaptein, 'k bid om pardon! genâ! genâ!
 'k Ben zo onnozel ¹ in de zaak als 't eerst gebooren
 Klein kindje.

Karel tegen Jan: Zwyg wat stil! men kan hier zien
 noch hooren.

Strak zult gy weeten, of gy hangen zult of niet.

Karel tegen Lod: Myn heer, 'k omhels u, en ik hoop
 dat gy 't verdriet,

075 Dat ik u aandeed, my van harte zult vergeeven;
 Wy moeten met malkaâr in zuiv're vriendschap leven.
 'k Leef met uw' zuster in oprechte liefde en min.

Lod. Hoe, is die heer uw man? *Sofy.* Ja, 'k ben zyn'
 gemalin.

Lod. tegen Karel: Dat ik u dan omhels. *Jan.* Jy hoeft
 nou niet te vreezen;

080 Met jou is 't blydschap, maar met my zal 't hangen
 weezen!

Och pompernikkel! ² och! och! och! myn heer kap'tein!
 De duvel haal dien naam, Baron van Schraalenstein!

Lod. Ach, myn Charlotte, die ik eeuwig zal beminnen,
 Wat heb ik al misdaan! 'k bid, wil u zelf verwinnen,

085 En laat uw grampschap my niet treffen, schoone maagd.

2076 *vriendschap* A *vrindschap*; 2081 *pompernikkel* A *pimper-*
nikkel; 2084 u A *uw*'.

1) onschuldig. 2) zie Pantheon, no. 128, bl. 141.

Zo u een Edelman in plaats van Graaf behaagt,
 Maak dan een einde aan myn' al te droeve plaagen,
 En laat my door de min niet quynen al myn' dagen!
Charl. Myn heer, hoe kan ik? gy hebt ons zo veel
 misdaan.

2090 *Sofy.* Ei, zuster, 'k bid u, neem myn waarden broeder aan;
 Schoon hy geen rykdom heeft, wat is daar aan gelegen?
 Vrouwmoeder, na ik merk, is ook tot hem genegen;
 En die bezit zo veel, en zulken grooten schat,
 Dat gy wel leeven kunt... *Charl.* Mevrouw, hoe vat
 ik dat?

2095 Van welken kant zou dat geluk ons overkomen?
Sofy. Van uw' kant, zuster. *Klaar.* „Ja, ja, dat zyn yd'le
 droomen,
 „Nou denk ik, dat Sofy mē fraaij bedrogen is.
Konst. Sofia, meent gy my? ik heb niet veel. *Klaar.*
 Dat's mis.

Sofy tegen Karel: Hebt gy my niet gezegt, myn Karel,
 dat zy schatten

2100 En groote inkomsten heeft? hoe kan ik dit nu vatten?
Lod. Mevrouw wil veinzen en zy toetst ¹ u maar, Sofy.
Jan. Och! moet ik hangen? och! kapteintje lief! och my!
Karel. Het moet 'er toch eens uit. Myn lief, wil 't my
 vergeeven,

Gy zyt misleid; en heb ik hier in wat misdreeven,
 2105 Het is in weerwil van myn eigen zelf geschied.
 Ik hoop ons altemaal te helpen uit 't verdriet.
 Het ampt, dat ik beklêe, doet my op beter hoopen.
Jan. Och! och! ik bid je, dat je my niet op wild knopen!
 Genade voor den heer Baron van Schraalenstein!
tegen Jan, Karel, tegen Lodewyk:

2110 Zwyg zeg ik. Broeder weet, ik ben een kapitein.
 Als 't hem gelieft, kan hy met my na Brussel trekken;

2089 ons A my; 2092 na C naar; 2103 wil't A wil; 2111 na
 C naar.

1) stelt u op de proef.

'k Zal daar myn vrinden voort de gansche zaak ontdekken,

En maaken dat hy haast een officiers plaats kryg'.

Jan. En ik zal hangen? *Lod.* Hou den mond toe.

Jan. Och! ik zwyg!

2115 Maar 'k voel myn hart van schrik al in myn schoenen
zygen.

Lod. Heer broeder, 'k neem het aan; maar echter
'k kan niet zwygen,

Dat ik verwonderd ben van 't geen mevrouw ons zegt.

Heeft zy geen hofstede,¹ en zag ik geen boere knecht

Verscheiden' zakjes geld nog deezen dag hier brengen?

2120 Men spot nu met ons. *Karel.* Neen, dat zou ik niet
gehangen.

Fop. Ik speelde voor dien boer, jy rook niet wat 'er
school;

En al dat vraagen deed men my maar om de kool.²

Lod. Maar kort daar aan quam hier een Waal, die
veel juweelen

Heeft aan myn lief verkoft. *Hans.* Un dief, hum zou
ze steelen,

2125 Zo mooi was de juweel, die ik jou heb verkoft.

Ik was de Waal, myn heer. *Lod.* Zo zyt gy mede
een' schoft.

Wy hebben dan malkaêr, nâ 'k merken kan, bedrogen?

Klaar. Ja, graaf, ik heb 'er me geen kleintje by ge-
logen.

Lod. Maar evenwel, als ik bedenk, wat my myn' waard

2130 Van zekere erf'nis uit Oostinje heeft verklaard,

Gaat alles wat ik zie myn klein verstand te boven.

Klaar. Dat hebben wy aan al de waereld doen gelooven.

2112 gansche A gantsche; 2114 den A de; 2120 ik ontbreekt
in C; 2127 nâ C naar; 2130 Oostinje C Oostindje.

1) buitenverblijf. 2) voor de grap.

- Mevrouw heeft buiten 's huis den adel gebraveerd;
 Maar altyd hebben wy heel sobertjes geteerd
- 2135 In onze keuken, om de rest weer goed te maaken;
 Op hoop dat Juffrouw aan een man van staat zou raaken.
 Ik heb schier al myn geld voor haar reets opgezet;¹
 En daarom zocht ik jou te lokken in het net,
 Op dat ik myn vershot daar door zou weder krygen.
- 2140 Myn broër en vryër ook...: *Lod.* Gy kunt de rest
 maar zwygen.
 Heer broeder, ik moet my nu schikken naar uw raad.
Karel. Gy moet niet trouwen, want gy zyt nog niet
 in staat,
 Om zuster, als 't behoord, te kunnen maintineeren.
 Wy zullen met malkaër naar Brussel weder keeren.
- 2145 *Klaar.* Kom Hansje, laaten wy maar trouwen: 'k
 heb berouw.
Hans. Neen, neen, jy Barones van Schraalenstein,
 mevrouw,
 'k Begeer jou niet. Ik ben jaloers, en mal van zinnen;
 Je kunt dien kaerel, die nou hangen moet, beminnen.
Charl. Heer Lodewyk, ga meê na Brussel, blyf ons by.²
- 2150 *Lod.* Dat zal ik doen, myn lief, zo 't u behaaglyk zy.
 Het smert my zeer dat ik den trouwdag uit moet stellen.
Karel tegen de Lakkeiën: 'k Wil dat gy deeze zaak
 aan niemand zult vertellen.
Tegen de anderen: Men spoel de zwarigheid eens af
 met held'ren wyn.
- Klaar.* 'k Vrees, dat het water nu allang verkookt zal zyn.
- 2155 Hoe staa je 'er me, Baron? begin je al dorst te krygen?
Jan. Myn heer kap'tein, zie daar, nou ken ik niet
 meer zwygen.
 Zo jy me hangen laat, zal ik het al den brui,

2148 dien A die; 2149 na C naar; 2153 held'ren A held're.

1) gewaagd, op 't spel gezet. 2) blijf bij ons.

Wat hier gebeurd is, voort vertellen aan de lui!

Klaar. Als jy gehangen bent? *Jan.* Als jy ge...han...gen?
neen ik.

2160 *Ik* wacht zo lang niet, pry; maar eer ik dood ben, meen ik.

Lod. Vergeef het Jan, myn heer. *Karel.* Ik geef u
dan pardon.

Jan wordt ontbonden:

Ik dankje hartelyk. *Klaar.* Dat lukt jou wel, baron.

Konst. Maar hoe zal ik het met myn krediteuren stellen?

Ik ben vol schrik, wanneer ik iemand aan hoor schellen.

2165 *Karel.* Betaal die uit het geld dat ik u zond, mevrouw.

Konst. 'k Zal zien, hoewel ik dan heel weinig over hou.

TWAALFDE TOONEEL.

LODEWYK, JAN.

Jan. Vaart wel myn titels van Ernestus, Mouris,
Stokski,

Starost Lakeiski, en Waaiewoide van de Boxki;

Jy waart maar beesten; want je hulpt my in den druk;

2170 *Ik* zoek, met kaale Jan, voortaan weêr myn geluk.

Lod. Jan, ik gaa binnen, om te zien hoe wy het maaken

Met onze dingen; 'k hoop in 't kort op reis te raaken

Na Brussel. Haal ons goed hier, en betaal den waard;

En met de dienaars kunt gy zien, hoe dat gy 't klaart ¹;

2175 Gy kunt hen voor hun dienst, zo veel 't u goeddunkt,
geeven.

2169 helpt A C hulp; 2173 na C naar.

1) klaar speelt.

LANGENDYK, *Huwel.bedrog.*

DE TIENDE en laatste TOONEEL.

JAN *alleen.*

Dat zel je missen, broêr; je ziet me van jou leven
Niet weêr, dat zweer ik. Bloed! wat was ik daar
bekneld!

Ik meen my zelve te bedienen van jou geld
En 't myne, dat ik heb, en denk zo ver te loopen,

2180 Dat jy ten derdemaal geen macht hebt me op te
knoopen.

Vaart wel, bedriegers! en jy ook, heer kapitein!

Gy zyt gegroet van my, Baron van Schraalenstein.

Jan loopt schielyk de deur uit.

Einde van het vyfde en laatste Bedryf.

2179 *ver A veer*; 2181 *Vaartwel A Vaar wel*; 1282 *Gy zy*
A Ge bent.

AANTEKENINGEN.

Govert van Mater, een dichter uit Haarlem, schreef o. a. *Kruisgezingen op het lyden ... van Jesus Christus*, met Zangkunst verrykt door W. Vernooten, Haerlem 1718; een herdersspel *Filida* (1720) en een kluchtspel *Het dolhuis der accionisten* (1720). Verder vertaalde hij een zinnespel nl. *Don Jan of de gestrafte vrijgeest*, zinnespel naar het Fransch van Molière (1719) en een treurspel uit het Fransch van M. A. Barbier: *Arria en Petus* (1719); zie den Catalogus der Bibliotheek van de Maatschappij der Nederl. Ltk. te Leiden.

Met *Dafnes blaaren* worden lauwerbladen bedoeld. Daphne, de dochter van den riviergod Penēus in Thessalië, werd bemind door Apollo, die haar steeds vervolgde. Toen hij op het punt stond van haar te grijpen, riep zij Zeus aan om hulp, die haar in een laurierboom veranderde. Sinds dien tijd bekrante Apollo zijne slapen met lauwertakken en werd deze boom als aan hem gewijd beschouwd (*Ovid. Met. I, 450*).

vers 401—411.

Langendyk steekt hier den draak met de herderromans, die in 't begin der 17de eeuw vooral in Frankrijk in de mode waren, en uit talrijke deelen bestonden. Hier worden genoemd *Astrée* van Honoré d'Urfé, de *Vrijagie van Lysander en Caliste* vertaald naar d'Audiguier, de *Bassa Ibrahim* vertaald naar *Ibrahim ou l'illustre Bassa* van Madeleine de Scudéry, de *Cleopatra* en de *Cassandre* van Gautier de Costes de la Calprenède, beide ook bij ons vertaald. Welken roman hij met den *Milord Koerteny* bedoelt, is mij onbekend.

Wel heeft een historisch persoon bestaan, die den naam

droeg van *Milord Courtenay* en naar de hand heeft gestaan van Maria, de dochter van Hendrik VIII. Hij treedt ook op in Mevrouw Bosboom-Toussaint: *De Graaf van Devonshire*. Vgl. verder over de *Astrée* romans: Norbert Bonafons *Etude sur l'Astrée et sur Honoré d'Urfé*, Paris 1846; Dr. Heinr. Koerting *Geschichte des französischen Romans im 17. Jahrh.*, 1885 en Schotel, *Het maatschappelijk leven*, bl. 381 vlgg. en bl. 488.

vers 461.

Halma zegt op dit woord: *Kachou*, zeker gomagtig deeg daar men balletjes van maakt, die in den mond gesmolten zijnde, eenen lieffelijken adem geeven.

vers 798.

In de middeleeuwen bestond het geloof, dat er over een rijk in Oost-Azie een christenvorst regeerde, Johannes geheeten. Hij werd ook *Indorum rex* genoemd en de kroniekschrijvers deelen brieven van hem mede, die hoogst waarschijnlijk onecht zijn. Anderen waanden, dat zijn rijk zich in Oost-Afrika en Aethiopië bevond, waar de Portugeezen hem poogden te vinden. Eindelijk verkreeg het gevoelen de overhand, dat Abessynië het rijk was van Johannes, weshalve men in de 17de eeuw daaraan den naam toekende van *Regnum Presbyteri Johannis*. Deze sage, door den loop der tijden aanmerkelijk opgesierd, gaf aanleiding tot onderscheidene reizen, ondernomen met het doel om dat rijk op te sporen. Aan dezen rex Johannis heeft Langendyk gedacht, doch van een huwelijk zijner dochter is niets bekend. Wel wordt vermeld dat, toen in 1202 een einde was gemaakt aan 't rijk van dien christenvorst in Azie door den tataarschen *Khan Temudschin*, deze onder den naam van *Dschingiskhan* huwde met de dochter van den verdreven vorst (waarschijnlijk Johannes IV). Zie Neander, *Allgemeine Geschichte der Christlichen Religion und Kirche*. bd. VII, bl. 57—60; Herzog *Real-Encyclopädie* VI, 765—767; Oppert *Der Priester Johannes in Sage und Geschichte*, en Winkler Prins' *Encyclopedie* IX, 94b.

vers 1091—1119.

De hier genoemde veldslagen en belegeringen hebben alle plaats gehad in den Spaanschen successie-oorlog. Het gevecht bij Eekeren had plaats in 1703, de inneming van Luik in 1702, van Hoei in 1703 en van Keizerswaard in 1702; het gevecht op den Schellenberg in 1704, de inneming van Roermond en Stevenswaard in 1702, de slag bij Hochstet in 1704, bij Ramillie in 1706, bij Turin in 1706, bij Oudenaarde in 1708, de inneming van Meenen en Dendermonde in 1706, van Doornik in 1709, van Rijsel in 1708 en van Aath in 1706, de slag bij Malplaquet in 1709 en de inneming van Bergen eveneens in 1709. Zie Groen v. Prinsterer, *Handboek der Gesch. v. h. Vaderland*, 4de druk, bl. 410 vlgg.

vers 1163.

Bij Mr. N. de Roever *Van Vrijen en Trouwen*, bijdrage tot de geschiedenis van oud vaderlandsche zeden, lezen wij, bl. 109 vlgg.: „Hetzij om den te goeder trouw geknoopten band te versterken, hetzij om bij mogelijk geachte ontrouw een bewijsstuk bij de hand te hebben tegen de partij, die zich aan belofte noch eed liet gelegen zijn, diende de trouwbelofte op schrift of mondeling met overgave van een godspenning. In het stuk der vrijage is er geen gewichtiger moment dan het geven van die trouwbelofte..... De hechtste trouwbelofte was natuurlijk de schriftelijke, Daarvoor bestond geen vast formulier; ieder schreef zijne verklaring zwart op wit, met zoovele bindende woorden als hem uit den grond zijns harten opwelden. .. Jongelieden, die bijzonder verliefd waren, prikten zich een ader open en schreven heel de verklaring of de onderteekening alleen met hun hartebloed, waaraan men groote kracht toekende, vooral als daarmede over den verbreker allerlei vervloekingen en verschrikkingen der hel werden afgesmeekt..... Waren de schriftelijke trouwbeloften krachtig, niet minder waren het de mondelinge, maar het was moeilijker ze te bewijzen..... Het eenig bewijs, dat er dan in

den regel van de gegeven trouwbelofte, den gesloten trouw, bestond, was de penning, met welke overreiking de mondelinge verklaring was gegeven. Die overgerekte penning was hetzelfde, wat wij nog in onzen tijd herkennen in den „godspenning”, waarmede dienstboden gehuurd worden, en die in werkelijkheid niets anders is dan het bewijs van de gesloten overeenkomst. De overgerekte penning kon iedere munt zijn, welke ook, een of meer, onverschillig of ze van goud, van zilver of van koper was, enz. enz. Altijd echter had men geen geld in den zak. Bepaald was dit ook niet noodig. Met een ring, met een fingerhoed, met een zakdoek, met een paar kousebanden, ja zelfs met een paar hazelnoten of een stuk koek kon men een meisje „trouwen”. Zie ook Halbertsma, *Letterkundige Naoogst*, bl. 181 vlgg.

vers 1362.

Bij Ter Gouw, *De Volksvermaken*, leest men, bl. 224: „De *Pinksterbloem*, die in de oostelijke gewesten van ons land de *Pinksterbruid* heet, was van ouds de liefelijkste verschijning bij de Pinkstervreugd, maar jammer is 't, dat al wat wij ooit van de *Pinksterbloem* gezien hebben en wat ons van haar is overgeleverd, ons, niet meer het ware beeld, maar slechts de karikatuur vertoont. De *Pinksterbloem* was oudtijds een koningin — sedert eeuwen reeds is ze een bedelaarster geworden. 't Schijnt dat het oude vrolijke volksfeest reeds in de zestiende eeuw ontaard en aan 't gemeen overgelaten is.”

„'t Schoonste meisje van 't dorp werd op dat feest met bloemen versierd en gekroond; de deur harer woning werd met kamperfoelie en rozen omkranst, haar pad met madeliefjes en boterbloemen bestrooid. Elk bragt haar zijne hulde, en de jongelingen wedijverden om hare gunst. De moeder was er trotsch op, wier dochter zulk een eer ten deel viel. En zij, die in hare jeugd eenmaal *Pinksterbloem* was geweest, droeg daarop in haren ouderdom nog roem, en vertelde 't aan hare kleinkinderen.” De *Pinksterbloem* tooide zich met allerlei geleende sieraden als zilveren bellen,

bloedkoralen kettingen, bloemen enz. en werd zoo rondgedragen langs de huizen, waar men onder het zingen van een liedje bedelde. Die liedjes waren oude Marsialiederen, doch zoo bedorven, dat niemand er iets van begreep. Zie verder *Volksvermaken*, bl. 223—229 en G. J. Boekenooen, *Onze Rijmen*, bl. 61.

vers 1457.

Geen zin in horens hebben wil zeggen: geen lust hebben om *horendrager* te worden (fr. *cornu*). De oorsprong dezer benaming is onbekend. Men heeft gewezen op het in de middeleeuwen door de vrouwen gedragen hoofdtooisel, de cornetmuts, doch terecht is hiertegen ingebracht, dat wanneer de man dat kleedingstuk droeg, hij de rol der vrouw in huis vervulde, en daarom nog geen *bedrogen echtgenoot* behoefde te zijn. Bovendien treft men bij Artemidorus, een Grieksch schrijver uit de tweede eeuw na Chr., de uitdrukking in denzelfden zin aan. Wellicht is die naam door het Romaansch het Germaansch binnengedrongen. Zie hierover een artikel van K. O. Meinsma in *Taal en Letteren IV*, bl. 177—186 en 203—216.
